

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra geografie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**PRŮŘEZOVÉ TÉMA „VÝCHOVA K MYŠLENÍ V EVROPSKÝCH
A GLOBÁLNÍCH SOUVISLOSTECH“ Z POHLEDU ZEMĚPISU
NA 2. STUPNI ZŠ**

AUTOR PRÁCE: Petra Švecová

STUDIJNÍ OBOR: Z-Př/ZŠ

VEDOUCÍ PRÁCE: RNDr. Jiří Čekal, Ph.D.

České Budějovice 2010

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

podpis

Poděkování:

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce RNDr. Jiřímu Čekalovi, Ph.D. za odborné vedení a poskytnutí cenných rad při přípravě a zpracování této diplomové práce. Poděkování patří také všem pedagogickým pracovníkům, kteří se účastnili dotazníkového šetření. Dále bych ráda poděkovala rodičům za trpělivost a podporu během celého mého studia.

Anotace:

Hlavním cílem diplomové práce je bližší analýza průřezového tématu „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“ na 2. stupni ZŠ z pohledu zeměpisu. První část práce se zabývá postavením a významem tohoto průřezového tématu v RVP ZV, především s důrazem na zeměpisné vzdělávání, a shrnuje dosavadní zkušenosti s jeho výukou jednak na pilotních základních školách a také podle výsledků dotazníkového šetření na základních školách v místě mého bydliště. Ve druhé části diplomové práce navrhuji vlastní přístup k výuce průřezového tématu „Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech“ na 2. stupni ZŠ z pohledu učitele zeměpisu s ohledem na nové tendence ve vzdělávání. Učební materiál je koncipován do podoby pracovní učebnice a pro vyučující je také k dispozici metodická příručka propojená s touto učebnicí.

Annotation:

The main goal of this diploma thesis is further analysis of cross-curricular subject “Education towards Thinking in European and Global Context” at the second stage at the elementary school from the perspective of geography. The first part of the thesis is dealing with position and importance of this cross-curricular subject in Framework Education Programme for Elementary Education, especially with emphasis on geography education; is also summarizing existing experiences of its education first at pilot elementary schools and also according to results of a survey at elementary schools in place of my residence. I suggest my own attitude to educating cross-curricular subject “Education towards Thinking in European and Global Context” from the perspective of geography teacher with regard to new trends in education in the second part of my diploma thesis. Teaching material is designed in a form of a workbook and there is also available a methodological guide interfaced with this workbook for teachers.

OBSAH:

1. Úvod a cíle práce	6
2. Literární přehled	7
3. Metodika zpracování	10
3.1. Metodika dotazníkového šetření	10
3.2. Metodika vlastního návrhu výuky průřezového tématu VMEGS	11
4. Obecná východiska	13
4.1. Hlavní principy navozované RVP ZV.....	14
4.2. Postavení a význam průřezového tématu VMEGS	16
4.3. Role zeměpisu v průřezovém tématu VMEGS	19
5. Shrnutí dosavadních zkušeností	23
5.1. Výstupy tzv. pilotních škol.....	23
5.2. Zkušenosti z vybraných běžných škol.....	27
5.3. Modelové očekávané výstupy	29
6. Pracovní učebnice	1 - 25
7. Metodická příručka pro učitele	1 - 39

Pracovní učebnice i metodická příručka pro učitele mají z důvodu možnosti individuálního využití a přehlednosti svůj obsah.

8. Závěr	97
9. Seznam použité literatury a dalších zdrojů	98

Přílohy

1. ÚVOD A CÍLE PRÁCE

V souvislosti se zavedením Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání do škol patří k aktuálním otázkám i problematika tzv. průřezových témat. Hlavním smyslem průřezových témat není nadměrný rozvoj vědomostí, ale především dovedností a také ovlivňování postojů, hodnot a jednání žáků. Proč průřezová? Jedná se totiž o témata, která žáky provázejí během celé povinné školní docházky a svým charakterem jdou napříč vzdělávacími oblastmi.

Ve své diplomové práci se zabývám konkrétně průřezovým tématem Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech z pohledu zeměpisu na 2. stupni ZŠ. Při výběru tématu diplomové práce jsem myslela hlavně na to, aby má práce byla použitelná i v praxi pro mé budoucí povolání učitelky. Dalším motivem volby byla výzva vytvořit nejen učební materiál s touto tematikou, ale poskytnout učitelům zeměpisu také metodickou podporu a to jak v oblasti teorie, tak v ukázce vhodných nápadů.

Hlavním cílem diplomové práce je vytvoření vlastního návrhu výuky průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (dále jen VMEGS) na 2. stupni ZŠ z pohledu učitele zeměpisu s ohledem na nové tendence ve vzdělávání. Učební materiál je koncipován do podoby pracovní učebnice a pro vyučující je také k dispozici metodická příručka pro učitele propojená s učebnicí. Pracovní učebnice představuje soubor dovednostních aktivit a činností a měla by učitelům usnadnit zařazení průřezového tématu VMEGS do výuky zeměpisu na 2. stupni ZŠ. Metodická příručka pro učitele je doplněk k pracovní učebnici a nabízí ukázkou zařazení tematických okruhů průřezového tématu VMEGS do vyučovacích hodin zeměpisu, odpovědi na veškeré otázky z pracovní učebnice, různé webové odkazy a hlavně návody jak realizovat jednotlivé činnosti, které jsou navrženy v pracovní učebnici a přispívají k naplňování klíčových kompetencí u žáků.

Dílním cílem práce, který předcházel tvorbě vlastního návrhu, byla bližší analýza průřezového tématu VMEGS na 2. stupni ZŠ z pohledu zeměpisu podle pojetí Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV), tzn. postavení a význam tohoto průřezového tématu a roli zeměpisu při jeho realizaci. Dále byla provedena analýza průřezového tématu VMEGS ve školních vzdělávacích programech (dále jen ŠVP) pilotních základních škol (dále jen pilotních škol) a dotazníkového šetření na vybraných základních školách a pilotních školách za účelem zjištění jeho konkrétní podoby realizace ve výuce.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

Použitou literaturu lze rozdělit do několika skupin podle toho, ke které části diplomové práce byla využita. Pro napsání teoretické části jsem využila především dokumenty Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen MŠMT) a Výzkumného ústavu pedagogického v Praze (dále jen VÚP). Důležitým zdrojem informací byl i internetový server www.rvp.cz, kde lze nalézt řadu inspirujících příspěvků z oblasti výuky podle RVP. Při zpracování praktické části jsem použila zejména literaturu didaktickou a regionální. Teoretické literatury týkající se průřezových témat, konkrétně průřezového tématu VMEGS, je však k dispozici velmi málo, protože se jedná o poměrně novou problematiku.

Při zpracovávání teoretické části diplomové práce jsem využívala hlavně klíčové dokumenty MŠMT a vzdělávací dokumenty VÚP. K těm nejdůležitějším patří Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - **Kol. (2007a)**, který spolu s tzv. Bílou knihou - **Kol. (2001)**, definuje očekávanou úroveň vzdělávání v České Republice. Kol. (2007a) vymezuje mj. cíle vzdělávání a vzdělávací obsah pro základní školy. Na základě tohoto dokumentu jsem vypracovala podkapitulu 4.1., ve které jsou popsány hlavní principy navozované RVP ZV a podkapitulu 4.2., která se zabývá postavením a významem průřezového tématu VMEGS. O projektech, které podporovaly zavádění RVP ZV do praxe informuje publikace **Kol. (2005)**. Tato výroční zpráva MŠMT pojednává souhrnně o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v České republice za rok 2004. Publikace **Pastorová, Slavík (2010)** reaguje na problematiku zavádění průřezových témat, která jsou v RVP ZV pojata pro výuku dosti obecně, což činí některým učitelům problémy při jejich zapracování do svých ŠVP. Tento dokument pojednává o tzv. modelových očekávaných výstupech, které by měly školám poskytnout metodickou podporu pro výuku a hodnocení průřezových témat. Při psaní podkapitoly 5.3. jsem vycházela právě z této průběžné zprávy, protože je momentálně jediným informačním zdrojem o modelových očekávaných výstupech. Za užitečnou publikaci pokládám příručku **Kol. (2007b)**, která mi posloužila jako inspirace jak pracovat s klíčovými kompetencemi.

Základní informace a pojmy týkající se reformy českého školství mi přiblížila příručka **Zeman (2006)**. Hypotézu, že reforma školství je v České republice zapotřebí, podporují i výsledky mezinárodního výzkumu PISA. Publikace **Palečková (2007)** přináší výsledky třetího cyklu mezinárodního výzkumu PISA, který byl zaměřen na přírodní vědy.

Podstatný zdroj informací představuje internetový server www.rvp.cz, který byl vytvořen pro podporu učitelů při školské reformě a především pro zavádění změn do praxe. Věnuje se vzdělávání předškolnímu, základnímu, gymnaziálnímu, speciálnímu a odbornému. Na tomto portálu jsem našla i některé výše uvedené dokumenty. Kromě nich jsem zde našla i různé články, komentáře k RVP, podrobnosti k ŠVP s příklady zpracování a praktické náměty k výuce. Pro pochopení smyslu a podstaty průřezového tématu VMEGS mi byly inspirací články *Walterová (2004a, 2004b, 2004c)*, které se zabývají nejen politickými a pedagogickými východisky tohoto tématu ale i prací se základními pojmy při jeho realizaci. Zavádění evropské dimenze do výuky najdeme již ve starší publikaci *Shennan (1991)*, která potvrzuje klíčovou roli, kterou má výuka ve vytváření povědomí o „evropanství“. Podle autorky je nutné rozšiřovat toto povědomí za účelem přípravy sebe samých na život uvnitř měnící se Evropy. Na ní navázala řada dalších autorů z pohledu geografického vzdělávání například *Convey, Speak (1993)* a *Halocha (1997)*.

V praktické části mi cenné geograficko-didaktické informace poskytla publikace *Kühnlová (1997)*. V této publikaci jsem našla kromě rozmanitých metod a forem výuky i náměty jak koncipovat výuku zeměpisu problémově nebo integrovaně. Za další užitečnou literaturu pokládám i tituly *Kalhous, Obst (2003)* a *Šupka, Hofmann, Matoušek (1994)*, kde je jedna celá kapitola věnována didaktice regionální geografie.

Při tvorbě vlastního návrhu koncepce výuky průřezového tématu VMEGS mi pomohly ve formulování učebního textu, otázek a úkolů pro žáky učebnice a metodické příručky. Jmenuji například učebnice od nakladatelství *Fraus, Prospektrum, Prodos, České geografické společnosti a Alter*, jejichž přehled je uveden v seznamu literatury. Některá z těchto pedagogických nakladatelství patří i mezi partnery metodického portálu. Obecnou inspirací pro tvorbu pracovní učebnice mi byla publikace *Valenta a kol. (1997)*. Metodikou průřezových témat se zabývá publikace *Kol. (2006a)*. Zde najdou učitelé postup jak začlenit průřezové téma do ŠVP. Postup je názorně předveden na průřezovém tématu VMEGS. Tato publikace vhodně propojuje teorii s příklady a ukázkami. Nejvíce mě ale inspirovala publikace *Baar, Houdková (2010)*. Tato aktuální učebnice je určena pro základní školy a najdeme v ní učební text k průřezovému tématu VMEGS. Celý text je sestaven do tří tematických okruhů, které jsou děleny na kapitoly. Kapitoly učebnice odpovídají tématům jednotlivých tematických okruhů průřezového tématu VMEGS rozpracovaných v RVP ZV. Učebnice je ale spíše posunuta do historických, politických a kulturních souvislostí. Dále jsem v ní postrádala více metodiky. Na změny obsahu i metod vzdělávání související s kurikulární reformou reaguje i příručka *Henrik, Tlach (2006)*. Tato publikace poslouží nejen

při sestavování učebních osnov vyučovacího předmětu zeměpis na základních školách a v nižších ročnících víceletých gymnázií. Jako příklad vhodné aplikace do praxe lze uvést prezentaci vlastního vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu zeměpis v tabulkové podobě, která je velmi přehledná a jsou z ní mimo jiné dobře čitelné vazby mezi jednotlivými zeměpisnými tématy a průřezovými tématy. Tato příručka mi byla dobrým pomocníkem právě při hledání vazeb mezi konkrétním zeměpisným učivem a průřezovým tématem VMEGS. Důležité informace z regionální geografie jsem čerpala z přednášek z regionální geografie IV. a z geografie České republiky II *Mgr. M. Vančury, Ph.D.*, na katedře Geografie PF JČU. Z tištěné literatury jsem používala publikaci *Boukalová (1997)* a *Mašek, Sekyrová (2005)*, ze kterých jsem získala informace o přírodních poměrech, obyvatelstvu a ekonomice zemí. Inspirací pro tvorbu kapitoly Rekordy Země v pracovní učebnici mi byla kniha *Ondrejka (1992)*, která přináší zajímavé údaje o rekordech neživé přírody. Poznatky o evropské historii a institucích Evropské unie mi poskytla kniha *Baldwin, Wyplosz (2008)*. Inspirující příspěvky z oblasti globálních problémů lidstva mi poskytl internetový server *www.geografickerozhledy.cz* (konkrétní použité články uvádím v internetových zdrojích na konci práce).

Pomocným zdrojem při zhotovování práce byly také různé internetové zdroje, odkud jsem získávala aktuální data, obrázky a mapy. Použité internetové zdroje uvádím v seznamu literatury. Pro samostatnou práci s programem MicroSoft Publisher 2003 jsem použila manuál od autora *Matějů (2006)*.

3. METODIKA ZPRACOVÁNÍ

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část nejprve stručně shrnuje nejdůležitější obecná východiska reformy českého školství s důrazem na evropskou dimenzi ve vzdělávání. Po kapitole 4.1., která shrnuje hlavní principy vzdělávání podle RVP ZV, následují kapitoly 4.2. a 4.3., které se zabývají bližší analýzou průřezového tématu VMEGS v RVP ZV a role zeměpisu v něm. Tyto podkapitoly byly zpracovány na základě samotného dokumentu RVP ZV (jeho konečné verze 2007), citovaného jako Kol. (2007a). Pátá kapitola shrnuje zkušenosti ze ŠVP pilotních škol a také vybraných základních škol na základě dotazníkového šetření. Získané informace pak byly využity v praktické části při vlastním návrhu výuky průřezového tématu VMEGS na 2. stupni ZŠ z pohledu učitele zeměpisu.

3.1. Metodika dotazníkového šetření

Tvorbě diplomové práce předcházela analýza průřezového tématu VMEGS v ŠVP pilotních škol. Seznam 16ti pilotních škol jsem získala na stránkách VÚP. Ze ŠVP pilotních škol jsem měla možnost si jich prohlédnout jen deset (pilotní školy nemají povinnost své ŠVP zveřejňovat na svých stránkách). Bohužel při žádosti o zbývající ŠVP mi bylo vedením škol sděleno, že jsou k dispozici pouze k nahlédnutí v ředitelně. Konečný počet škol se tedy snížil na deset (seznam analyzovaných pilotních škol příkládám v příloze č. 2). Výsledky analýzy, jejíž součástí jsou i komentované ukázky zpracování průřezového tématu VMEGS do ŠVP, jsou uvedeny v kapitole 5.1.

Jako hlavní výzkumnou metodu své diplomové práce jsem vybrala dotazníkové šetření. To bylo zaměřeno na zjištění toho, jak vnímají vyučující průřezové téma VMEGS a jak pohlíží na jeho reálné uplatnění ve výuce. Šetření jsem provedla nejen na pilotních školách ale i na vzorku běžných škol. Dotazník čítal sedm otázek, šest z nich vyžadovalo formulaci vlastní odpovědi a jedna otázka umožňovala výběr odpovědi z předložených variant. O vyplnění dotazníku jsem požádala 16 vyučujících z pilotních škol a 15 pedagogů z dalších základních škol, kteří učí zeměpis. Vzorový dotazník příkládám v příloze č. 1.

Pro dotazníkové šetření na ostatních základních školách jsem využila školy v místě mého bydliště (město Horažďovice), v místě mého bývalého bydliště (město Strakonice) a školy sídlící v Českých Budějovicích, na kterých jsem absolvovala průběžnou praxi.

Dotazníkové šetření jsem provedla v říjnu a listopadu roku 2009. Na všech školách jsem si nejdříve telefonicky domluvila osobní schůzku s řediteli a ti mě pak odkázali na vyučující zeměpisu, které jsem požádala o vyplnění dotazníku. Zpětně jsem získala z 15 dotazníků 11 vyplněných (seznam analyzovaných základních škol příkládám v příloze č. 2). Výsledky dotazníkového šetření tohoto vzorku základních škol jsou uvedeny v kapitole 5.2.

Dotazníkové šetření na pilotních školách jsem provedla elektronickou cestou v červnu roku 2010 a pak vzhledem k nulové odezvě opakovaně v září stejného roku. Výsledky z dotazníkového šetření na pilotních školách nemohly být zpracovány, protože jsem zpět získala jen jeden vyplněný dotazník.

3.2. Metodika vlastního návrhu výuky průřezového tématu VMEGS

Při sestavování návrhu výuky průřezového tématu VMEGS jsem mimo jiné vycházela z výsledků analýzy průřezového tématu VMEGS v ŠVP pilotních škol, z dokumentu RVP ZV a z vlastního dotazníkového šetření. Dále jsem se zamyslela nad smyslem a praktickým využitím daného tématu. Průřezové téma VMEGS jsem se rozhodla realizovat formou integrace všech jeho tematických okruhů do předmětu zeměpis. Vycházela jsem ze zadání diplomové práce, kde je uvedeno zpracovat toto průřezové téma z pohledu zeměpisu. Zároveň si ale uvědomuji, že průřezové téma může být integrované i do jiných vyučovacích předmětů a může být použita i jiná forma realizace (např. projekt nebo samostatný předmět). Návrh jsem sestavila tak, aby se dal uplatnit v hodinách zeměpisu na 2. stupni ZŠ. Pak jsem definovala konkrétní cíle pro každý tematický okruh průřezového tématu VMEGS, abych si na základě zjištění cílů stanovila očekávané výstupy a zároveň vytvořila plán určující obsah učiva. Při sestavování cílů jsem postupovala tak, že jsem vzala v úvahu přínosy průřezového tématu VMEGS stanovené v RVP ZV, očekávané výstupy tematických okruhů předmětu zeměpis a klíčové kompetence.

Pracovní učebnici jsem navrhla tak, aby žáky zaujala, aktivovala je k činnosti a aby si z hodin odnášeli nejen nové poznatky, ale naučili se vnímat své okolí v širších souvislostech. Pracovní učebnici **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech z pohledu zeměpisu** jsem rozdělila do tří tematických okruhů podle RVP ZV – Objevujeme Evropu a svět, Evropa a svět nás zajímá a Jsme Evropané, které jsou pak ještě děleny na jednotlivá témata. Učebnice vysloveně nekopíruje stanovená témata v RVP ZV pro každý tematický okruh průřezového tématu VMEGS, protože tato témata nejsou zcela závazná. Na začátku každé kapitoly je krátký motivační úvod, který se vztahuje k dané problematice. Texty jsou

doplněny obrázky, mapkami, otázkami a úkoly, které jsou zaměřeny na dovednostní aktivity a činnosti. Každé téma je navrženo na jednu vyučovací hodinu. Pro vytvoření pracovní učebnice jsem použila program Microsoft Publisher 2003.

Dále jsem vytvořila **Metodickou příručku pro učitele**, která je dodatkem k pracovní učebnici *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech z pohledu zeměpisu*. Jednotlivé kapitoly jsou v metodické příručce uspořádány shodně s pracovní učebnicí. Na začátku každé kapitoly je uveden komentář a tabulka, ze které je možné vysledovat zařazení tematických okruhů průřezového tématu VMEGS s rozpracováním do dílčích témat a uvedením, ve kterém ročníku vyučovacího předmětu zeměpis budou realizovány včetně jejich očekávaných výstupů a učiva. V příručce jsou dále odpovědi na veškeré otázky (je zde znovu uvedeno plné znění jednotlivých otázek) z pracovní učebnice, ale hlavně je zde uveden návod jak realizovat jednotlivé činnosti, které jsou navrženy pro každé z dílčích témat v pracovní učebnici a přispívají k naplňování klíčových kompetencí u žáků. Metodickou příručku jsem zhotovila v programu Microsoft Word 2003.

4. OBECNÁ VÝCHODISKA

Společnost i pracovní trhy (nejen ten český, ale především evropské) v dnešní době vyžadují dosti odlišné vzdělávání, než jaké dříve nabízela většina českých škol. Žáci by si kromě předmětových vědomostí a dovedností měli také osvojit schopnosti, které mohou uplatnit v praktickém životě jako například umět spolupracovat ve skupině, být schopni se přizpůsobit novým situacím, umět vyjádřit a obhájit vlastní názor, dokázat čerpat informace z různých zdrojů a podobně.

Podle Zemana (2006) změny ve vzdělávání reagují na obecný vývoj moderní pedagogiky v kontextu celé Evropy (především její západní části), a zároveň odpovídají i výsledkům několika mezinárodních srovnání školských systémů, která českému školství opakovaně vytýkají, že se příliš zaměřuje na předávání dat a pojmů a že ve vzdělávání českých dětí schází praktická využitelnost. Příkladem může být mezinárodní výzkum PISA (Programme for International Student Assessment), který je organizovaný od roku 2000 v pravidelných tříletých cyklech Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD). Šetření opakovaně potvrdilo, že čeští žáci mají problémy s porozuměním čtenému textu, za to jsou přesyceni pojmy.

V roce 2000 začala Rada pro vzdělávací politiku pracovat na strategickém dokumentu jako součásti dlouhodobého plánu směřování českého školství. Na jeho konci stála v únoru 2001 tzv. Bílá kniha (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice), která byla významným impulzem pro zavedení evropské dimenze a zařazení průřezového tématu VMEGS do RVP. V Bílé knize byly formulovány cíle školy pro Evropu následovně:

- potřeba komunikovat ve dvou jazycích
- výchova k poznání, toleranci a respektování odlišností
- výchova k poznání a vědomí evropských kořenů i našeho národního přínosu evropské civilizaci
- cíle a důvody evropské integrace

Zavádění evropské dimenze do vzdělávání sice najdeme už i v dřívějších učebních osnovách a učebnicích jednotlivých vyučovacích předmětů, zejména dějepisu, zeměpisu, cizích jazyků a esteticko-výchovných předmětů, ale jak uvádí Walterová (2005a) z analýz dřívějších osnov je patrné, že chyběl integrující princip a hlubší objasnění pojmu Evropa a evropanství. Učební látka byla sice frekventovaná ale encyklopedicky řazená bez vnitřních vazeb a souvislostí. Některá klíčová témata byla podceňována jako např. pochopení identity vlastního národa v evropském kontextu, jiným zase nebyla věnována dostatečná pozornost

(příkladem můžou být proměny Evropy po druhé světové válce nebo globální problémy). Důsledkem tohoto přístupu byl obraz Evropy u žáků nepřesný. Vnímání rozdílů bylo výraznější než chápání historických a kulturních souvislostí a společných kořenů. Vztahy k jiným evropským národům byly spíše ovlivněny výchovou v rodině a běžnými stereotypy než školním vzděláváním. Kulturní zkušenosti byly založené převážně na možnostech turistiky, krátkodobých rekreačních pobytů a výletů. Evropa nebyla vnímána jako prostředí sdílené, nýbrž jako prostor odlišný od našeho domácího (národního).

Vstupem České republiky do Evropské unie přijal český vzdělávací systém úkol zavádět evropskou dimenzi do vzdělávání. Tento úkol je sice společný všem členským zemím EU, ale každá země si vytváří své vzdělávací programy a volí takové přístupy, které odpovídají její kulturní a vzdělávací tradici.

4.1. Hlavní principy navozované RVP ZV

RVP ZV byl od roku 2001 připravován VÚP v souladu s kurikulární reformou, jejíž základní principy byly formulovány v tzv. Bílé knize a zakotveny v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon). Byl projednáván ve veřejných diskusích s učiteli, řediteli škol a dalšími pedagogy i odborníky různých profesí. Od roku 2002 byla tvorba ŠVP, vytvářených na základě RVP ZV, ověřována více než dvěma tisíci učiteli a řediteli tzv. pilotních škol (viz dále). Zkušenosti z praxe pilotních škol byly využity v dalších postupně vznikajících verzích RVP ZV.

Školy, které měly připraveny svůj ŠVP, mohly podle něj zahájit výuku v 1. a 6. ročníku od 1. 9. 2005. Ostatní základní školy pak povinně zahájily výuku podle ŠVP v 1. a 6. ročníku od 1. 9. 2007.

RVP ZV představuje v nově navrženém dvoustupňovém kurikulu dokument, který připravil stát. RVP ZV je dokument programový, tzn. že není určen přímo k výuce. ZŠ si pak na jeho základě připravily svůj ŠVP. Vyučující tak měli možnost vytvořit si vlastní ŠVP, který je založen na jejich představách a zkušenostech s výukou. Tento přístup podporuje pedagogickou autonomii a bere ohled na potřeby žáků. Učitelé už tak nejsou vázáni na tradiční osnovy, kterých se dříve museli držet. Lze tedy velmi snadno některé méně podstatné učivo vynechat či zredukovat nebo naopak některý přínosný projekt prodloužit.

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem

(předmětem) nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Kol. (2007a).

Záleží na škole jak pojme výuku jednotlivých oblastí. Buď může zůstat u stávajících předmětů, nebo může některé vzdělávací obory spojit do samostatného předmětu. Obsah vzdělávacích oborů je tvořen očekávanými výstupy a učivem. Očekávané výstupy mají činnostní povahu, jsou prakticky zaměřené, využitelné v běžném životě a ověřitelné. RVP ZV stanovuje očekávané výstupy na konci 3. ročníku jako orientační (nezávazné) a na konci 5. ročníku a 9. ročníku jako závazné. Učivo je v RVP ZV strukturováno do jednotlivých tematických okruhů (témat, činností) a je chápáno jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů.

Podstatným prvkem jsou klíčové kompetence, které jsou v RVP ZV definovány jako soubory vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě. S termínem kompetence již pracovaly některé naše starší vzdělávací programy, ale na rozdíl od učiva nebyly chápány jako cíl vzdělávání. Naproti tomu RVP ZV uvádějí klíčové kompetence jako jeden z výsledků vzdělávání. K jejich utváření a postupnému rozvíjení by měl směřovat veškerý obsah vzdělávání, ale i všechny aktivity a činnosti, které ve škole probíhají. V etapě základního vzdělávání jsou podle Kol. (2007a) za klíčové považovány:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní

Významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání jsou i okruhy reprezentující soudobé problémy světa. Ty jsou v RVP ZV nazývány průřezovými tématy a mají formovat zejména postoje a hodnotový žebříček žáků. Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů jednotlivých oborů. Tím přispívají k ucelení vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení jejich klíčových kompetencí.

Stejně výraznou inovací je posílení hodinové dotace určené pro výuku cizích jazyků a důraz na osvojování informačních a komunikačních technologií (dále také ICT). Předpokládá se, že právě tyto inovace spolu se změnami ve stylu učení a v klimatu školy přispějí k osobnostnímu rozvoji žáků a jejich zapojení do společnosti.

RVP ZV navazuje na RVP pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) a je zároveň závazný pro všechny střední školy při stanovování požadavků přijímacího řízení. Jedná se o otevřený dokument, který bude v určitých časových etapách inovován podle měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů se ŠVP i podle měnících se potřeb a zájmů žáků.

4.2. Postavení a význam průřezového tématu VMEGS

Průřezové téma VMEGS je jedním z šesti průřezových témat, které byly zařazeny do RVP ZV. Dalšími jsou Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova.

Všechna průřezová témata mají jednotné zpracování. V charakteristice průřezových témat je zdůrazněn jejich význam a postavení v základním vzdělávání a vyjádřen vztah ke vzdělávacím oblastem. Dále je naznačen jejich přínos k rozvoji osobnosti žáka nejen v oblasti vědomostí, dovedností a schopností, ale také v oblasti postojů a hodnot. Obsah průřezových témat je rozpracován do tematických okruhů. Každý tematický okruh obsahuje nabídku dílčích témat, která ale nejsou závazná.

Průřezová témata jsou povinnou součástí základního vzdělávání. Žáci se musí během devítileté docházky seznámit se všemi průřezovými tématy respektive jejich tematickými okruhy na 1. i 2. stupni. Záleží však na rozhodnutí školy, ve kterých ročnících a jakým způsobem budou jednotlivá průřezová témata uplatněna. Realizace průřezových témat může probíhat různými způsoby: mohou být součástí jednotlivých vyučovacích předmětů, realizována v podobě školního projektu nebo semináře, či jako jiná školní akce, může ale být vytvořen i samostatný vyučovací předmět nebo vzniknout kombinace uvedených forem.

Základem průřezového tématu VMEGS je podle Kol. (2007a) zdůraznění evropské dimenze ve vzdělávání, která úzce souvisí s rozvojem globálního myšlení a mezinárodního porozumění. Hlavním cílem by měla být výchova občanů s uvědoměním si evropské identity, evropské sounáležitosti a současném respektování národní identity. Průřezové téma prostupuje celým základním vzděláváním, prolíná se téměř všemi vzdělávacími oblastmi (viz níže) a podle Baara a Houdkové (2010) využívá, aktualizuje a propojuje poznatky především ze vzdělávacího oboru Dějepis a Zeměpis (politický a kulturní).

Při realizaci průřezového tématu VMEGS na 1. stupni ZŠ se nejvíce prostoru otevírá ve vyučovacích předmětech, které vycházejí ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Jde o předměty se společenskovedním zaměřením (prvouka, vlastivěda, přírodopis). V rámci této oblasti se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět současnému způsobu života, jeho přednostem i problémům. Některé části tematických okruhů průřezového tématu VMEGS můžou být začleněny i v rámci vzdělávacích oblastí Jazyk a jazyková komunikace a Informační a komunikační technologie (viz dále).

Na 2. stupni ZŠ na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět svým vzdělávacím obsahem navazují vzdělávací oblasti Člověk a společnost a Člověk a příroda, které se také vztahují k průřezovému tématu VMEGS. Nejvýrazněji je průřezové téma VMEGS realizováno ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost, která seznamuje žáky s vývojem společnosti a s důležitými společenskými jevy a procesy. Konkrétně se jedná o vzdělávací obory Dějepis a Výchova k občanství s přímou vazbou na společenskovední část vzdělávacího oboru Zeměpis, který je umístěn ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda.

Průřezové téma se dále vztahuje ke vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, konkrétně v předmětech český jazyk a literatura a cizí jazyky. Jde o klíč k bezprostřednímu dorozumění a k práci s originálními zdroji při poznávání života a kultury evropské i světové.

V průřezovém tématu VMEGS se uplatňují i dovednosti osvojené ve vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie, zejména při práci s internetem, kdy se žáci učí získávat informace o zemích Evropy a světa.

Vybrané části jednotlivých tematických okruhů průřezového tématu jsou dále začleněny i do vzdělávacích oblastí Umění a kultura a Člověk a zdraví. Průřezové téma zde rozvíjí vztah k evropské a světové kultuře a přispívá k orientaci v globálních problémech souvisejících se zdravím.

Průřezové téma VMEGS, stejně jako ostatní průřezová témata, přispívá zejména k rozvoji klíčových kompetencí a k vytváření žádoucích postojů a návyků žáků. Podílí se na rozvíjení kompetence k řešení problémů, tedy schopnosti žáka identifikovat problém,

vyhledat k němu informace z různých zdrojů, navrhnout řešení a snažit se ho zrealizovat. Dále rozvíjí kompetence k učení, zejména pak snaha naučit žáka uvádět věci do souvislostí a propojit do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí. Neméně podstatné místo zaujímá rozvíjení kompetence komunikativní a kompetence sociální a personální, které upevňují komunikaci a spolupráci. Pak také rozvíjí kompetenci občanskou, která vede k respektování tradic, kulturního i historického dědictví našeho národa. Zároveň formuje postoje k Evropě a ke světu.

Obsah průřezového tématu VMEGS se v RVP ZV dělí na tři tematické okruhy, které jsou pak ještě děleny na dílčí témata:

- Evropa a svět nás zajímá - rodinné příběhy, zážitky a zkušenosti z Evropy a světa; místa, události a artefakty v blízkém okolí mající vztah k Evropě a světu; naši sousedé v Evropě; život dětí v jiných zemích; lidová slovesnost, zvyky a tradice národů Evropy
- Objevujeme Evropu a svět - naše vlast a Evropa; evropské krajiny; Evropa a svět; mezinárodní setkávání; státní a evropské symboly; Den Evropy; život Evropanů a styl života v evropských rodinách; životní styl a vzdělávání mladých Evropanů
- Jsme Evropané - kořeny a zdroje evropské civilizace; klíčové mezníky evropské historie; Evropská integrace; instituce Evropské unie a jejich fungování; čtyři svobody a jejich dopad na život jedince; co Evropu spojuje a co ji rozděluje; mezinárodní organizace a jejich přispění k řešení problémů dětí a mládeže

Kol. (2007a).

Výběr dílčích témat a způsob jejich zpracování v učebních osnovách je v kompetenci každé školy.

Přínos průřezového tématu VMEGS k rozvoji osobnosti žáka definuje RVP ZV takto:

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy
- prohlubuje porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech
- prohlubuje základní vědomosti nezbytné pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací, jejich vlivu na řešení globálních i lokálních

problémů v oblasti humanitární, politické, sociální, ekonomické, kulturní a dodržování lidských práv

- rozvíjí schopnost srovnávat projevy kultury v evropském a globálním kontextu, nacházet společné znaky a odlišnosti a hodnotit je v širších souvislostech
- rozšiřuje a prohlubuje dovednosti potřebné pro orientaci v evropském prostředí, seberealizaci a řešení reálných situací v otevřeném evropském prostoru
- prohlubuje vědomosti potřebné k pochopení souvislostí evropských kořenů a kontinuity evropského vývoje a podstaty evropského integračního procesu
- vede k pochopení významu společných politik a institucí Evropské unie; seznamuje s dopadem jejich činnosti na osobní i občanský život jednotlivce i s možnostmi jejich zpětného ovlivňování a využívání
- vede k poznání a pochopení života a díla významných Evropanů a iniciuje zájem žáků o osobnostní vzory
- rozvíjí schopnost racionálně uvažovat, projevovat a korigovat emocionální zaujetí v situacích motivujících k setkávání, srovnávání a hledání společných evropských perspektiv.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá překonávat stereotypy a předsudky
- obohacuje pohledy žáka na sebe sama z hlediska otevřených životních perspektiv rozšířených o možnosti volby v evropské a mezinárodní dimenzi
- kultivuje postoje k Evropě jako širší vlasti a ke světu jako globálnímu prostředí života
- utváří pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti
- podporuje pozitivní postoje k tradičním evropským hodnotám
- upevňuje osvojování vzorců chování evropského občana a smysl pro zodpovědnost

Kol. (2007a).

4.3. Role zeměpisu v průřezovém tématu VMEGS

Zeměpis je věda studující prostorové rozmístění objektů a jevů v krajině, vztahy mezi nimi ale i mezi lidmi, přírodou a životním prostředím. Stojí na rozhraní přírodních, společenskovedních a technických vědních oborů, má tedy integrační a multidisciplinární charakter a dělí se na řadu dílčích disciplín. „Názor, že geografie popisuje místa a jevy na Zemi, je dávno překonán. V dnešní dynamicky měnící se době je potřebné rozumět prostorovým souvislostem lidí, míst, přírody a životních prostředí na Zemi, dnes nestačí vědět

kde, ale proč a co z toho plyne. Je nutné si uvědomit praktickou využitelnost v rozhodovacích procesech lidí“ (Bustová, 2008).

Zeměpis je jako vzdělávací obor v RVP ZV společně s Fyzikou, Chemií a Přírodopisem zařazen do vzdělávací oblasti Člověk a příroda. Vzhledem k jeho přírodovědnému i společenskovednímu charakteru mohou být některé jeho očekávané výstupy podle RVP ZV realizovány v rámci další vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Obsah vzdělávacího oboru Zeměpis je rozdělen v RVP ZV do následujících tematických okruhů:

- Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie
- Přírodní obraz Země
- Regiony světa
- Společenské a hospodářské prostředí
- Životní prostředí
- Česká republika
- Terénní geografická výuka, praxe a aplikace.

Podrobnost obsahu vzdělávacího oboru zeměpis se odvíjí od časové dotace, která je vyučovacím předmětu dána ve školním učebním plánu. RVP ZV totiž stanovuje pouze minimální dotaci pro celé vzdělávací oblasti. Týdenní časové dotace zeměpisu se v jednotlivých ročnících 2. stupně základních škol pohybují maximálně do dvou hodin. Mezi nejčastěji užívané modely patří 2+2+1+1, 2+2+2+1 nebo 2+2+2+2, což znamená, že v 6. a 7. ročníku mají žáci dvě hodiny zeměpisu týdně a v ročníku 8. a 9. jednu nebo dvě hodiny týdně. Šance na posílení časové dotace zeměpisu bývá tzv. disponibilní dotace, která je u 2. stupně základní školy 18 hodin. Tato dotace mimo jiné může posloužit k uskutečnění průřezových témat.

Šířka záběru zeměpisu ho předurčuje jako profilující předmět při realizaci některých průřezových témat. Jedním z nich je nepochybně průřezové téma VMEGS. Pro určení významu zeměpisu v průřezovém tématu VMEGS je důležité si uvědomit jak je průřezové téma VMEGS propojeno s jeho vzdělávacím obsahem. K tomu mohou pomoci některé očekávané výstupy jednotlivých tematických okruhů předmětu zeměpis, které souvisí s průřezovým tématem VMEGS. Je možné je využít jako „vodítka“ pro jeho efektivní začlenění a úspěšnou realizaci.

Ve všech třech tematických okruzích průřezového tématu VMEGS žáci využívají dovednosti, které se naučí v tematickém okruhu Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie. V jeho rámci se žáci učí používat geografickou, topografickou a

kartografickou terminologii, dále vyhledávat, srovnávat a hodnotit geografické informace a zdroje dat a pracovat s různými druhy map.

V tematickém okruhu Přírodní obraz Země získají žáci znalosti mimo jiné i o přírodní sféře, které mohou uplatnit v dílčím tématu Evropské krajiny.

Se zeměpisem světadílů a oceánů se žáci seznámí v tematickém okruhu Regiony světa. Naučí se orientovat na politických, obecně zeměpisných a tematických mapách jednotlivých světadílů a vyhledávat jejich jednotlivé regiony a zhodnotit jejich hospodářský a politický význam. Tyto vědomosti také žáci využijí při realizaci průřezového tématu VMEGS, např. v dílčích tématech Naši sousedé v Evropě, Život dětí v jiných zemích, Evropa a svět, Státní symboly evropských zemí a Co Evropu spojuje a co ji rozděluje.

Tematický okruh Společenské a hospodářské prostředí je na rozhraní společenského a hospodářského zeměpisu, tzn. že úzce souvisí se vzdělávacími obory Dějepis a Výchova k občanství. Tento tematický okruh obsahuje očekávané výstupy, které přímo souvisejí s průřezovým tématem VMEGS. Jedná se o očekávané výstupy kdy žák:

- posoudí na přiměřené úrovni prostorovou organizaci světové populace, její rozložení, strukturu, růst, pohyby a dynamiku růstu a pohybů
- zhodnotí přiměřeně strukturu, složky a funkce světového hospodářství
- porovnává předpoklady a hlavní faktory pro územní rozmístění hospodářských aktivit
- porovnává státy světa a zájmové integrace států světa
- lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních regionech

Kol. (2007a).

Tematický okruh Životní prostředí žáky seznámí mimo jiné s globálními environmentálními problémy, např. vliv lidské činnosti na krajinu a životní prostředí. I tento tematický okruh kooperuje s ostatními přírodovědnými a společenskými vyučovými předměty a uplatní se při realizaci průřezového tématu VMEGS.

Regionálním zeměpisem vlasti a místního regionu se zabývá tematický okruh Česká republika. V tomto směru navazuje nejvíce na vlastivědu na 1. stupni základní školy, která je v RVP ZV součástí vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Tematický okruh obsahuje očekávané výstupy, které také přímo souvisejí s průřezovým tématem VMEGS. Jedná se o očekávané výstupy kdy žák:

- hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni lidský a hospodářský potenciál České republiky v evropském a světovém kontextu

- uvádí příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integracích států

Kol. (2007a).

Vědomosti z tohoto tematického okruhu žáci využijí např. v dílčím tématu Naše vlast a Evropa, Mezinárodní setkávání, Evropská integrace, Instituce Evropské unie a jejich fungování a Mezinárodní organizace a jejich příspěvek k řešení problémů dětí a mládeže.

S trochou nadsázky by se tedy dalo konstatovat, že průřezové téma VMEGS je především geografické.

5. SHRNU TÍ DOSAVADNÍCH ZKUŠENOSTÍ

V květnu 2004 začaly být připravovány projekty podporující zavádění RVP ZV do praxe se spolufinancováním z prostředků Evropského sociálního fondu (dále jen ESF). Jak uvádí Kol. (2005), jejich cílem bylo přispět k modernizaci vzdělávání prostřednictvím ŠVP a ověřit fungování dvoustupňového kurikula v základním vzdělávání. V srpnu 2004 byl schválen systémový projekt Pilot Z (určen k ověřování ŠVP na 2. stupni vybraných ZŠ) a projekt Pilot 1 (určen pro 1. stupeň). Projekty byly zahájeny 1. září 2004 a ukončeny v únoru 2007. Do projektu bylo zařazeno 16 základních škol, tzv. pilotních škol, které se staly nositeli změn ve vývoji základního školství. Ty v předchozích dvou letech (2002 –2004) vypracovaly své ŠVP a Pilot Z a Pilot 1 jim umožnil ověřit si vytvořené programy v praxi.

Ověřování probíhalo pod odborným vedením VÚP a bylo zaměřeno především na cizí jazyky, ICT, klíčové kompetence a autoevaluaci školy (dotváření vhodných nástrojů na hodnocení práce školy). Na jednotlivých školách byly zároveň sbírány příklady dobré praxe, s cílem nabídnout je v závěru projektu jako inspirativní materiál všem školám. Zásadní význam mají výstupy projektu pro všechny základní školy, kterým získané zkušenosti poskytnou metodickou podporu při výuce podle ŠVP. Výstupy z projektu jsou zveřejněny na Metodickém portálu www.rvp.cz, aby byly přístupné i ostatním školám. V původní tvorbě ŠVP pilotních škol nepatřila ještě průřezová témata k povinně zpracovávaným částem, a tak se jejich podrobnějšímu zpracování řada škol nevěnovala. Při dalších úpravách a při postupném dotváření ŠVP byla začleněna průřezová témata do vzdělávacího obsahu.

5.1. Výstupy tzv. pilotních škol

Jak již bylo v kapitole 3.1. naznačeno, provedla jsem analýzu průřezového tématu VMEGS v ŠVP pilotních škol. Z analýzy ŠVP desíti pilotních škol vyplynulo, že průřezové téma VMEGS je realizováno zejména formou integrace v souvislosti s učivem jednotlivých předmětů. Většina pilotních škol má ve svých ŠVP samostatnou přehledovou tabulku, ze které je možné vysledovat pouze zařazení tematických okruhů průřezového tématu VMEGS do jednotlivých ročníků a vyučovacích předmětů, ale vlastní obsah průřezového tématu VMEGS chybí. Z této tabulky je patrné, že pilotní školy začleňují průřezové téma VMEGS na 1. stupni ZŠ do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, Jazyk a jazyková komunikace a Informační a komunikační technologie. Na 2. stupni ZŠ je vzdělávací obsah nejvíce integrován do

vzdělávacích oblastí Člověk a společnost a Člověk a příroda, konkrétně se jedná o vzdělávací obory Výchova k občanství, Dějepis a Zeměpis. Svě uplatnění najde i vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace a Umění a kultura. Ve většině případů není ovšem ze ŠVP možné vysledovat konkrétní formy realizace, případně rozpracování daného tematického okruhu do očekávaných výstupů, případně učiva. Většina pilotních škol se omezuje pouze na uvedení tematického okruhu průřezového tématu VMEGS ve svých ŠVP a o míře provázanosti a uplatnění ve výuce není zmínka.

Výjimku představuje ZŠ Londýnská 34 se sídlem v Praze. Průřezová témata jsou nejdříve uvedena v jejím ŠVP v kapitole Začlenění průřezových témat, kde je jejich výčet včetně jejich tematických okruhů, ročníků a vyučovacích předmětů, ve kterých jsou realizována. Dále jsou znovu průřezová témata zařazena do obsahu vyučovacích předmětů ve formě přehledných tabulek (viz ukázka níže), které ukazují vhodné začlenění jednotlivých tematických okruhů průřezového tématu VMEGS s rozpracováním do dílčích témat a uvedením, ve kterých vyučovacích předmětech (včetně jejich očekávaných výstupů a učiva) a ročnících budou realizovány.

Na 1. stupni je průřezové téma VMEGS nejčastěji zařazeno do vyučovacího předmětu Člověk a jeho svět, který integruje vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, Matematika a její aplikace a Informační a komunikační technologie a vybrané očekávané výstupy doplňujícího oboru Etická výchova. Dále se průřezové téma VMEGS objevuje i v předmětu Český jazyk a literatura, kde navazuje na očekávané výstupy tematického okruhu Komunikační a slohová výchova (např. očekávaný výstup „žák čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas“).

Na 2. stupni je průřezové téma VMEGS nejčastěji začleňováno do vzdělávacích oborů Výchova k občanství, Dějepis a Zeměpis, tedy do předmětů, které již na úrovni RVP ZV obsahují očekávané výstupy přímo související s průřezovým tématem VMEGS. Ve výchově k občanství se jedná o očekávané výstupy tematického okruhu Mezinárodní vztahy, globální svět: očekávaný výstup „žák popíše vliv začlenění ČR do EU na každodenní život občanů“ nebo „žák uvede některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má ČR vztah“. V dějepise se uplatňují zejména témata, která se týkají moderních dějin. V zeměpise to jsou očekávané výstupy hlavně z tematického okruhu Společenské a hospodářské prostředí (např. žák lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech) a Regiony světa. Sledujeme-li vzdělávací obor Člověk a svět práce, vidíme, že v integraci se uplatňuje tematický okruh Svět

práce (např. žák posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy). V přírodopise se jedná o očekávané výstupy tematického okruhu Základy ekologie: očekávaný výstup „žák uvede příklady kladných i záporných vlivů člověka na životní prostředí a příklady narušení rovnováhy ekosystému“. Uplatnění průřezového tématu VMEGS dochází i v předmětu Informační a komunikační technologie v rámci tematického okruhu Zpracování a využití informací: očekávaný výstup „žák zpracuje a prezentuje na uživatelské úrovni informace v textové, grafické a multimediální formě. Průřezové téma VMEGS je také integrováno do cizích jazyků. Jedná se o realie příslušných zemí a možnosti studia v zahraničí. Ve vyučovacích předmětech hudební a výtvarná výchova je průřezové téma VMEGS většinou začleňováno v rámci historického přehledu uměleckých epoch.

Tab. 1. Ukázka způsobu zařazení průřezového tématu VMEGS v předmětu Výchova k občanství (ZŠ Londýnská 34, Praha).

Očekávané výstupy Žák	Učivo	Ročník	Průřezové téma
Popíše vliv začlenění ČR do EU na každodenní život občanů.	Evropská unie a ČR	8. - 9.	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, <i>Jsmo Evropané</i> - fungování Evropské unie
Uvede příklady práv občanů ČR a v rámci EU i možných způsobů jejich uplatňování.	Práva a povinnosti občana EU	8. - 9.	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, <i>Jsmo Evropané</i> - čtyři svobody a jejich dopad na život člověka
Uvede některé významné mezinárodní organizace a společenství, k nimž má vztah ČR, posoudí jejich význam ve světovém dění.	Rada Evropy, NATO, OSN, OECD	8. - 9.	Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, <i>Objevujeme Evropu a svět</i> - globální problémy a cesty k jejich řešení

Zdroj: ŠVP Londýnská 34, Praha.

Integrace průřezového tématu VMEGS do předmětů je poměrně dobrá, ale pro lepší přehlednost by v tabulce měly být jeho očekávané výstupy rozpracovány. Opět chybí konkrétní typ aktivity, při které by se žáci danému tematickému okruhu věnovali (např. exkurze, beseda, esej).

Pouze jedna škola - ZŠ Novoborská 371, Praha 9 - zařadila do svého ŠVP povinný vyučovací předmět Evropské a globální souvislosti, multikulturalita, který vychází nejen z problematiky průřezového tématu VMEGS a je zařazený do 9. ročníku. Tento vyučovací předmět má vytvořené vlastní výstupy, které korespondují s tematickými okruhy uvedenými v průřezovém tématu VMEGS v RVP ZV. Realizace je dobře promyšlená a umožňuje žákovi propojovat v rámci jediného předmětu poznatky z různých vzdělávacích oblastí. Jedná se o vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a společnost, Člověk a příroda a Umění a kultura. Ukázka (byla převzata ze ŠVP ZŠ Novoborská 371, Praha 9) naznačuje výchovné a vzdělávací strategie předmětu Evropské a globální souvislosti, multikulturalita tím, že učitel vede žáka:

- k porozumění aktuálním společenským, politickým a hospodářským poměrům Evropy a současného světa v historickém kontextu
- k pochopení, jak se události po 2. světové válce odrazily v současném politickém uspořádání, v hospodářství, v kultuře (v literatuře, ve výtvarném a hudebním umění)
- k poznání toho, co jsou globalizační procesy a jak ovlivňovaly a ovlivňují evropský vývoj, na základě těchto poznatků je žák veden k posouzení toho, zda i na jeho život mají tyto procesy vliv
- k objasňování souvislostí globálních a lokálních problémů a k hledání jejich řešení
- k hledání a pochopení toho, co jsou kořeny a zdroje evropské civilizace a k objasnění toho, jaký mají tyto kořeny vztah k dnešku.

Očekávané výstupy žáka:

- popíše vliv začlenění ČR do EU na každodenní život občanů, uvede příklady práv občanů ČR v rámci EU i možných způsobů jejich uplatňování
- uvede některé významné mezinárodní organizace a instituce, k nimž má vztah ČR, posoudí jejich význam ve světovém dění a popíše výhody spolupráce mezi státy
- uvede některé globální problémy současnosti, vyjádří na ně svůj osobní názor a popíše jejich hlavní příčiny i možné důsledky pro život lidstva.

Všechny analyzované školy splnily základní požadavek, aby žáci prošli všemi tematickými okruhy průřezového tématu VMEGS, dokázaly ho zpracovat do svých ŠVP a zařadit ho do výuky.

5.2. Zkušenosti z vybraných běžných škol

Jak již bylo v metodické kapitole uvedeno, realizovala jsem dotazníkové šetření na mnou vybraných základních školách a na pilotních školách. Výsledky z dotazníkového šetření na pilotních školách nemohly být zpracovány, protože návratnost dotazníků byla velmi nízká. Hlavním cílem průzkumu bylo zjistit konkrétní podobu průřezového tématu VMEGS ve výuce, protože z učebních osnov pilotních škol ve většině případů není možné vysledovat konkrétní formy realizace.

Dílčí cíle průzkumu pak byly zaměřeny především na:

1. zjištění smyslu a cílů průřezového tématu VMEGS
2. zjištění formy realizace průřezového tématu VMEGS
3. zjištění významu zeměpisu při realizaci průřezového tématu VMEGS
4. zjištění metod, organizačních forem, pomůcek a zdrojů informací využívaných při výuce průřezového tématu VMEGS
5. zjištění problémů při výuce průřezového tématu VMEGS

Zjištění smyslu a cílů průřezového tématu VMEGS nám umožní vytvořit si plán určující obsah. Zároveň si zjištěním cílů stanovíme očekávané výstupy. Z vyhodnocení dotazníků je patrné, že nejčastěji spatřují ZŠ smysl průřezového tématu VMEGS v posilování individuálního zájmu žáků o Evropu a svět, ve výchově žáků ve tvořivé a přemýšlivé osobnosti a rozvoji jejich schopnosti vše chápat v evropském a globálním měřítku. Dalším přínosem průřezového tématu VMEGS je rozvíjení téměř všech klíčových kompetencí. Především kompetencí k učení, řešení problémů, komunikativních a sociálních, v menší míře i pracovní. Učitelé vidí toto průřezové téma jako příležitost k prozkoumávání nových okruhů otázek, k diskuzi a naslouchání různým názorům.

Všechny oslovené ZŠ u druhé položky v dotazníku vybraly možnost a) „integrace průřezového tématu VMEGS do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů“. Průřezové téma VMEGS nejvíce začleňují do vzdělávací oblasti Člověk a příroda, konkrétně vzdělávací obor Zeměpis. Čtyři ZŠ uvádějí jen Zeměpis, ostatní s přesahem do vzdělávacích oborů Přírodopis, Dějepis a Výchova k občanství. U pěti ZŠ se objevila i vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace. Jako samostatný předmět se průřezové téma VMEGS neučí ani

na jedné ZŠ. Variantu c) „jiná možnost“ označily dvě ZŠ, kde se chystají toto průřezové téma realizovat i jako projekt. Žádná ze škol nenastínila stručně konkrétní učivo a očekávané výstupy i přesto že to bylo v zadání otázky. Je proto velmi nesnadné rozpoznat, jakým způsobem může být průřezové téma VMEGS ve výuce využito. Dá se předpokládat, že začlenění průřezového tématu do vzdělávacího obsahu jednotlivých vyučovacích předmětů je v mnoha případech značně formální. Zdá se, že bude potřeba učitelům nabídnout konkrétní náměty na funkční začlenění průřezového tématu VMEGS do ŠVP a na účelné propojení námětů průřezového tématu VMEGS s tematickými okruhy vybraných vzdělávacích oborů (bližší informace v kapitole 5.3.).

Většina pedagogů odpověděla, že význam zeměpisu při realizaci průřezového tématu VMEGS má klíčovou roli. Učitelé se snaží, aby žáci byli schopni objasnit vazby mezi lokální, národní, evropskou a světovou úrovní uvažování, rozhodování a jednání. Toto průřezové téma podle nich podporuje u žáků tvořivé a logické myšlení, zařazování získaných informací do souvislostí, prohlubuje porozumění událostem, které mají vliv na vývoj Evropy a světa, a zdůrazňuje osobní odpovědnost za dění ve společnosti. I když součástí této otázky byl požadavek, aby bylo rozvedeno podrobněji konkrétní učivo, včetně očekávaných výstupů, které probírají v rámci zeměpisu ve vazbě na jednotlivé tematické okruhy průřezového tématu VMEGS, informace, které vyučující uvedli, byly značně obecné.

Mezi nejčastěji využívané metody výuky patří skupinová práce, diskuze a prezentace. Mezi zdroji informací se u všech ZŠ objevil na prvním místě internet, pak odborná literatura, atlasy a časopisy.

Hlavním problémem ve výuce je podle vyučujících především nezájem dětí a jejich malý přehled o aktuálním dění. Ve svých aktivitách učitelé často narážejí na nedostatečné materiální vybavení jednotlivých škol, které by podpořilo a zabezpečilo jejich inovativní přístupy v rámci vzdělávání, nedostatek času a starší učebnice, které jsou pro toto téma prakticky nepoužitelné.

Z dotazníkového šetření nelze dělat dalekosáhlé závěry. Počet respondentů byl poměrně malý, omezený lokálně. Přesto však sonda poskytla zajímavé informace, které by bylo vhodné ověřit širším nejlépe celorepublikovým profesionálně provedeným průzkumem.

5.3. Modelové očekávané výstupy

Při psaní této podkapitoly jsem vycházela z průběžné zprávy VÚP autorů Pastorová, Slavík (2010), která je momentálně jediným informačním zdrojem o tzv. modelových očekávaných výstupech průřezových témat.

V návaznosti na projekt Pilot Z a Pilot G (určen k ověřování ŠVP na vybraných gymnáziích) byla průřezová témata analyzována v ŠVP pilotních základních škol a gymnázií. Výsledky analýz ukázaly, že nejčastěji jsou průřezová témata realizována formou integrace. Na základě těchto analýz, rozborů konkrétních ukázek učebních osnov a rozhovorů s učiteli se i pro průřezová témata ukázala potřeba formulovat, co se od žáků očekává, jaké vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty mají právě prostřednictvím těchto témat dosáhnout. Vzhledem k charakteru průřezových témat však není vhodné, aby byly jejich výstupy závazné (jako u vzdělávacích oborů), ale aby byly koncipované jako výstupy doporučené a modelové. Modelové očekávané výstupy budou vytvořeny ke každému tematickému okruhu všech průřezových témat. Jejich úkolem bude pomoci učitelům konkretizovat pro každé průřezové téma vědomosti, dovednosti a znalosti, které si mají žáci jejich prostřednictvím osvojit, stejně tak, jako postoje a hodnoty. Dále napomohou efektivně propojovat tematické okruhy průřezových témat a učivo vzdělávacího oboru, do kterého je tematický okruh integrován. Pomohou rovněž stanovovat výstupy školních projektů a usnadní realizaci průřezových témat formou samostatného předmětu.

Dále se ukázalo jako nezbytné zjistit, jak průřezová témata vnímají vyučující z běžných základních škol. V roce 2009 tedy proběhlo pilotní dotazníkové šetření, jehož záměrem bylo zjistit, jak učitelé vnímají postavení průřezových témat v kontextu všeobecného vzdělávání, jak pohlížíjí na jejich uplatnění ve výuce a mimo jiné zjistit připomínky k pilotní verzi dotazníku. Zaměřila jsem se tedy na otázky, které přinášely informace o průřezovém tématu VMEGS (ostatními průřezovými tématy se dále zabývat nebudeme, protože nejsou předmětem předložené práce).

Z pilotního dotazníkového šetření vyplynulo, že průřezové téma VMEGS je považováno z hlediska důležitosti za nejméně důležité. V položce, ve které respondenti vyjadřovali svoje mínění o míře obtížnosti jednotlivých průřezových témat, zaujímá průřezové téma VMEGS první místo, tzn. nejobtížnější uplatnění ve výuce. U položky „k práci s tímto průřezovým tématem potřebuji mnohem více informací“ se také na prvním místě umístilo průřezové téma VMEGS, konkrétně tematické okruhy Evropa a svět nás zajímá a Jsme Evropané.

Z pilotního dotazníkového šetření také vyplynula potřeba modelových očekávaných výstupů jako metodické podpory pro výuku průřezových témat. Více než polovina respondentů poukázala na důležitou úlohu očekávaných výstupů při sledování pokroku žáka a vytvoření koncepce výuky. Pilotní verze dotazníku byla na základě podnětů vyučujících, kteří se účastnili pilotního šetření, upravena pro sběr dat na reprezentativním vzorku škol. V roce 2009 proběhlo na vybraném vzorku škol dotazníkové šetření elektronickou formou. Ve stejném roce byla zpracována pracovní verze modelových očekávaných výstupů a v letošním roce probíhá jejich ověřování ve výuce v základních školách a gymnáziích (v současné době se jedná o tým 60 pedagogů) a jejich dopracování.

Tab. 2. Ukázka postupu práce na úkolu modelové očekávané výstupy k průřezovému tématu VMEGS v roce 2009.

Základní vzdělávání	<p>Svět nás zajímá (modifikovaný tematický okruh v RVP ZV)</p> <p>Modelové očekávané výstupy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpozná základní historické milníky Evropy a světa, které ovlivnily vývoj ve světě a přispěly k větší propojenosti současného světa <p>Objevujeme svět (modifikovaný tematický okruh v RVP ZV)</p> <p>Modelové očekávané výstupy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vyhledá ve svém okolí problém, který má globální přesah, analyzuje jeho příčiny a odvodí důsledky <p>Žijeme ve společném světě (modifikovaný tematický okruh v RVP ZV)</p> <p>Modelové očekávané výstupy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vyjadřuje solidaritu s lidmi žijícími v obtížných podmínkách a je ochoten přispět ke zlepšení jejich situace
---------------------	--

Zdroj: Pastorová, Slavík (2010).

Rovněž je dopracováván podpurný metodický materiál s ukázkami výukových situací, ve kterých se modelové očekávané výstupy realizovaly. Dále bude vypracován podklad pro inovace průřezových témat v našich kurikulárních dokumentech na základě analýz průřezových témat v kurikulech vybraných evropských zemí a výsledků dotazníkového šetření. Zpráva z dotazníkového šetření a metodická podpora pro výuku průřezových témat je plánována na rok 2011.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech z pohledu zeměpisu

Pracovní učebnice pro žáky 2. stupně základní školy

Petra Švecová

Dobrý den děvčata a chlapci,

právě otevíráte pracovní učebnici, která není jen pouhou učebnicí jako ty, které znáte ze školy. Kniha je určena všem žákům, kteří by se rádi více dozvěděli o Evropě a současném světě.

Pracovní učebnice je rozdělena do tří tematických okruhů - Objevujeme Evropu a svět, Evropa a svět nás zajímá a Jsme Evropané. Ty jsou pak ještě děleny na jednotlivá témata. Pro lepší přehlednost jsou jednotlivé tematické okruhy odlišeny různými barvami. Orientaci v učebnici zajišťuje soubor obrázků (viz níže). Na začátku každého tématu je krátký motivační úvod. Texty jsou doplněny obrázky, mapkami, otázkami a úkoly, které jsou zaměřeny na dovednostní aktivity a činnosti .

Publikace je určena hlavně pro žáky 2. stupně ZŠ, ale může být využita i na nižším stupni víceletých gymnázií. Učebnice navazuje na předcházející učivo zeměpisu tematických okruhů Geografické informace, zdroje dat, kartografie, Přírodní obraz Země, Regiony světa, Společenské a hospodářské prostředí, Životní prostředí a Česká republika. Pro zvládnutí problematiky učebnice je nezbytné pracovat se zeměpisnými atlasy a s mediálními a dalšími zdroji.

Na závěr bych Vám chtěla popřát hodně radosti a úspěchů při získávání nových znalostí a dovedností v rámci průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech s pomocí této učebnice. Odměnou Vám budou nové informace a dobrý pocit, že toho o Evropě a současném světě víte zase o něco více než dříve.

Grafické symboly užívané v učebnici:

Otázky a úkoly

Bonusový úkol

Skupinová práce

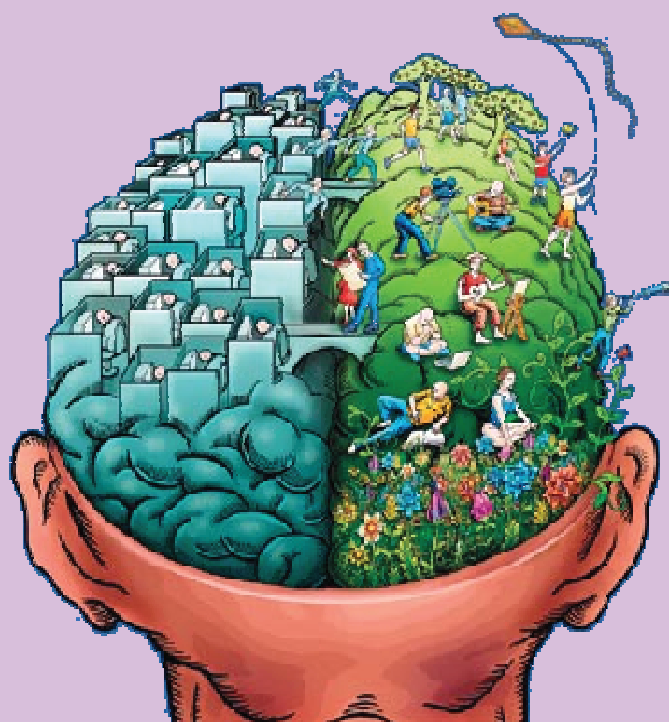
Pomůcky

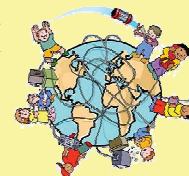
Důležité!

Obsah

Předmluva.....	1
1. Objevujeme Evropu a svět	
1.1. Orientace nejen v evropském prostředí.....	3
1.2. Barevná záplava vlajek.....	5
1.3. Jak se kde mluví.....	7
2. Evropa a svět nás zajímá	
2.1. Rekordy Země.....	9
2.2. Fair Trade.....	13
2.3. Společenská a hospodářská nerovnost ve světě.....	18
3. Jsme Evropané	
3.1. Sousedé České republiky.....	20
3.2. Evropské krajiny na kole.....	22
3.3. Integrace zemí.....	24

1.1. ORIENTACE NEJEN V EVROPSKÉM PROSTŘEDÍ

Holky a kluci pracujete rádi s internetem? Tak než se pustíme do práce, tak si zopakujeme co už znáte o Evropě.

Evropa je považována buď za samostatný světadíl nebo spolu s Asií je součástí kontinentu Eurasie. Základem slova Evropa je patrně fénické slovo „ereb“ - „země západu slunce“. Protikladem tomuto výrazu je „asu“ - „země východu slunce“ (tj. Asie).

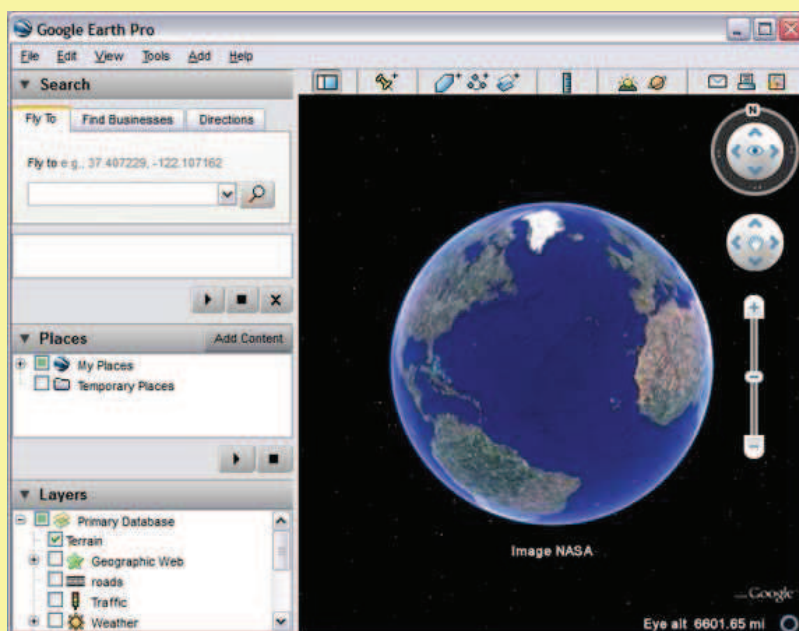
1. Popište podle atlasu průběh hranice mezi Evropou a Asií.
2. Ukažte na mapě v atlasu nejsevernější, nejjižnější, nejvýchodnější a nejzápadnější body Evropy.
3. Jaké důležité rovnoběžky a poledníky protínají Evropu a jakými státy procházejí?
4. Srovnejte Evropu z hlediska rozlohy a hustoty zalidnění s ostatními světadily.

Evropa se vyznačuje nejčlenitějším pobřežím ze všech světadílů, dosahuje délky 37 000 km. Typickým prvkem evropského pobřeží jsou zálivy.

1. Najděte na mapě v atlasu jaké státy Evropy mají mimořádně členité pobřeží.
2. Jaká moře a oceány omývají pobřeží Evropy?
3. Zopakujte si jaké znáte největší evropské zálivy, poloostrovy a ostrovy.

Následující úkoly vypracujete v programu *Google Earth*, který umožňuje vyhledávat informace o naší Zemi, prohlížet mapy a satelitní snímky různých částí světa.

Google Earth

1. Zkuste najít a co nejpodrobněji zobrazit území, kde žijete. Popište, jak vypadá krajina v okolí vašeho bydliště na satelitním snímku (návod jak postupovat krok za krokem máte níže).
 2. Pokuste se nalézt a znovu co nejpodrobněji zobrazit území v Evropě, které jste navštívili mimo území České republiky nebo které byste chtěli v budoucnu navštívit.
- Nejprve budete potřebovat, aby se v mapovém okně zobrazila Česká republika. K tomu použijete vyhledávací okénko vlevo nahoře „přelétnout na“, do kterého napíšete název a potvrdíte. Názvy můžete zadávat v českém i anglickém jazyce.
 - V mapovém okně se zeměkoule otočí na Evropu a následně se přiblíží na střední Evropu. Aby jste přesně poznali, kde se Česká republika nachází, zkontrolujte si jestli máte v dolní části levého okna zaškrtnuto v legendě „vrstvy“ hranice. Doporučuji zatrhnout si i vrstvu místa. Nyní zvětšovací posuvníkem a šipkami přiblížte území vašeho domova, mapa se přesune a přiblíží až na vaše místo. Tím zjistíte, které informace jsou k dispozici. Postupně můžete zkoušet zatrhnout i ostatní vrstvy pro objevení více údajů.
 - Tlačítkem plus místo zvětšíte, až uvidíte jednotlivé budovy a ulice vašeho města. Měly by se objevovat názvy ulic i čtvrtí. Chcete-li si pohlédnout vaše město prostorově, zaškrtněte v legendě vrstvy pole „prostorově zobrazené budovy“ a budovy před vámi vyrostou do výšky. Prolétněte se nad celým městem a jeho okolím až najdete vaši ulici, kde bydlíte.
 - V úkolu č. 2 budete postupovat stejným způsobem.
 - Pro vyhledání více informací o určité lokalitě můžete použít Google.

Jak se jmenuje místo, kde fotograf pořídil následující dvě fotografie? Pokuste se najít toto místo i pomocí prohlížeče Google Earth.

(Nápověda: je to zámořské území Spojeného království na jihu Pyrenejského poloostrova)

1.2. BAREVNÁ ZÁPLAVA VLAJEK

Každý z vás si jistě všiml barevné záplavy vlajek při různých mezistátních sportovních akcích a určitě všichni znáte naši českou vlajku. Znáte ale i vlajky ostatních států?

Vlajka je zpravidla různobarevný kus látky, obdélníkového, čtvercového či jinak pevně stanoveného tvaru a poměru stran, který označuje příslušnost ke skupině, organizaci, územní jednotce či státu, případně slouží k signalizaci. Nejznámějším příkladem vlajek jsou vlajky státní a národní.

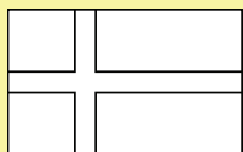

1. Víte, jak se jmenuje věda zabývající se historií, symbolikou a pravidly navrhování státních vlajek?
2. Jaký je rozdíl mezi praporem a vlajkou?
3. Znáte ještě jiné typy vlajek kromě vlajek národních?
4. Existuje vůbec rozdíl mezi vlajkou státní a národní?
5. Víte, jaký stát má nejstarší vlajku na světě?
6. Co je to trikolóra?

Vaše práce nyní bude spočívat v pomoci České vexilologické společnosti vyřešit následující úkoly:

1. Vyhledejte všechny státy, které mají na své vlajce tzv. Skandinávský kříž.

Skandinávský kříž

2. Jak vypadá vlajka, která je symbolem Mezinárodního červeného kříže? Co víte o této organizaci?
3. Vyhledejte jak vznikla vlajka Spojeného království. Jaké jiné pojmenování pro tuto vlajku ještě existuje? Na jakých vlajkách ještě najdeme vyobrazenou vlajku Spojeného království?
4. Vlajky kterých dvou zemí mají čtvercový tvar?
5. Vyhledejte alespoň pět vlajek, které mají trikolóru uspořádanou svisle a pět vlajek, které mají trikolóru uspořádanou vodorovně.
6. Jaké barvy najdeme na vlajkách Kolumbie, Venezuely a Ekvádoru?

7. Zjistěte jaký důvod má počet hvězd na vlajce USA a na vlajce Evropské unie.
8. Které evropské státy používají na vlajkách stejné barvy jako naše země?
9. Popište vlajku České republiky.

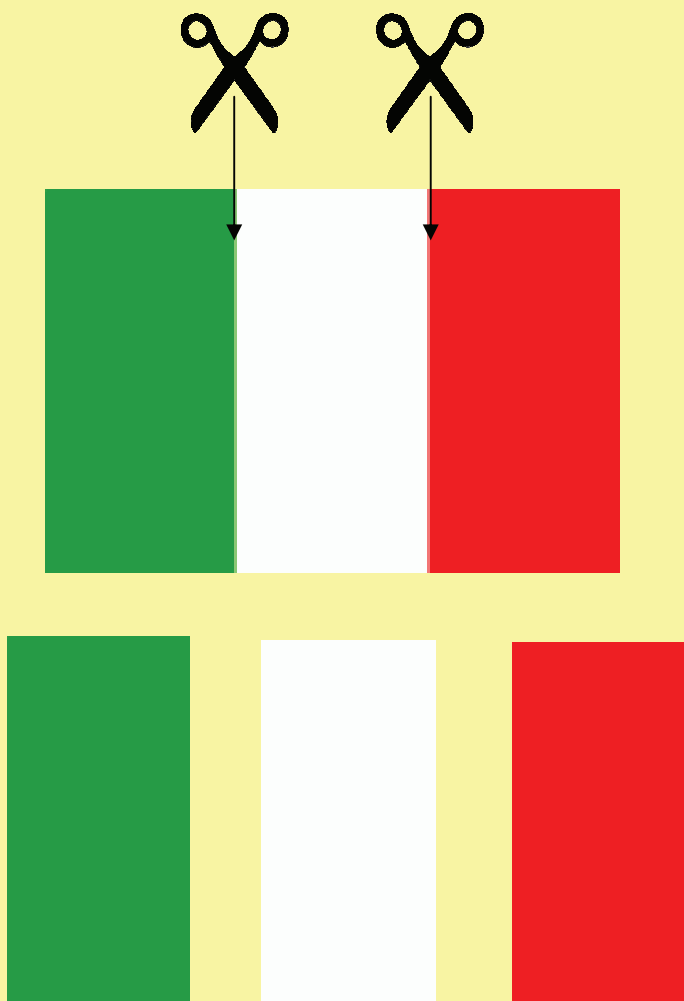

- Školní atlas světa
- Nůžky
- Papír
- Lepidlo

Vaším úkolem bude rozstříhat vlajky, které najdete v obálce. Až budete hotovi, tak rozstříhané kousky vlajek vložte zpět do obálky a vyměňte si obálku s jinou skupinou. Nyní se pokusíte sestavit vlajky zpět pomocí atlasu. Sestavené vlajky nalepíte na papír a pod každou vlajku napíšete název státu.

Jak stříhat vlajku:

1.3. JAK SE KDE MLUVÍ

V dnešní době jsou znalosti cizích jazyků nepostradatelné. Člověk, který chce studovat nebo pracovat v zahraničí ale i cestovat a poznávat jiné kultury, potřebuje ovládat kromě svého mateřského i některý světový jazyk. Na podporu kulturní a jazykové rozmanitosti v Evropě se slaví Evropský den jazyků, který s sebou přináší řadu nejrůznějších aktivit.

Kvíz:

- 1. Jaký je v dnešní době nejrozšířenější rodný jazyk na světě?**
 - A. arabština
 - B. španělština
 - C. angličtina
 - D. čínština
- 2. Jaký je nejrozšířenější dorozumívací jazyk na světě?**
 - A. francouzština
 - B. arabština
 - C. angličtina
 - D. španělština
- 3. Kolika jazyky se hovoří na Papui-Nové Guinei?**
 - A. více než 800 jazyky
 - B. 6 jazyky
 - C. 60 jazyky
 - D. 80 jazyky
- 4. Jakými jazyky se mluví v Belgii?**
 - A. francouzsky
 - B. německy
 - C. francouzsky, německy a nizozemsky
 - D. francouzsky a anglicky
- 5. Pokud se budete chtít dorozumět při cestě do západní Afriky, které jazyky byste hlavně měli umět?**
 - A. francouzštinu nebo angličtinu
 - B. angličtinu nebo španělštinu
 - C. angličtinu nebo portugalštinu
 - D. francouzštinu nebo portugalštinu

6. Španělské království mělo několik kolonií v Americe. Díky tomu se španělsky můžeme také domluvit v Jižní Americe. Ve kterých státech se dnes domluvíme španělsky?

- A. v Brazílii
- B. ve Venezuele, Kolumbii, Ekvádoru, Peru, Bolívii, Paraguayi, Uruguayi, Argentině, Chile
- C. ve Venezuele, Kolumbii, Brazílii
- D. v Guyaně a Surinamu

7. Kde byste se domluvili urdštinou?

- A. tento jazyk neexistuje a tudíž se s jím nikde nedorozumíme
- B. v Pákistánu a Indii
- C. na Cejlonu
- D. na Madagaskaru

8. Jaký je nejrozšířenější jazyk ve Švýcarsku?

- A. němčina
- B. francouzština
- C. italština
- D. rétorománština

9. Kolik má Evropská unie úředních jazyků?

- A. 23 úředních jazyků
- B. jeden úřední jazyk
- C. tři úřední jazyky
- D. 20 úředních jazyků

Zamyslete se nad následujícími otázkami:

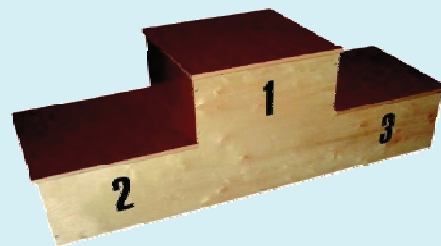
1. Proč používá Evropská unie tolik úředních jazyků?
2. Kdo rozhoduje o tom, které jazyky budou úředními jazyky Evropské unie?
3. Proč se nezavede pouze jeden úřední jazyk Evropské unie?
4. Jaký je nejrozšířenější jazyk v Evropské unii?

Členské země EU

2.1. REKORDY ZEMĚ

Jak již naznačuje samotný název kapitoly, budou nás zajímat rekordy, které vytvořila sama příroda.

Každá skupina se bude věnovat určitému tématu a jeho rekordním jevům. Jednotlivé údaje o rekordech budete zaznamenávat s pomocí atlasu do slepé mapy. Vaše téma a zhotovenou mapu pak budete prezentovat před celou třídou.

Skupina č. 1

OCEÁNY, MOŘE A JEJICH ČÁSTI

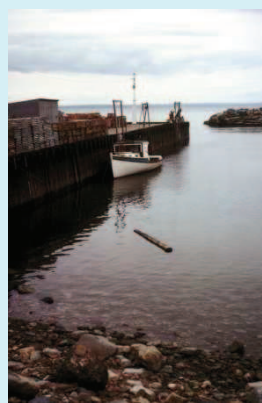
- Největší oceán - Tichý oceán (50 % rozlohy světového oceánu)
- Nejmenší oceán - Severní ledový oceán (4 % rozlohy světového oceánu)
- Největší salinita - Rudé moře (salinita dosahuje 41 ‰)
- Nejnižší salinita - Baltské moře (salinita dosahuje 7,2 ‰)
- Největší hloubka oceánu - Mariánský příkop (hloubka 10 924 m)
- Největší moře - Filipínské moře (plocha 5 726 000 km²)
- Největší záliv - Bengálský záliv (plocha 2 172 000 km²)
- Nejdelší průliv - Mosambický průliv (délka 1 760 km)
- Nejširší a nejhlubší průliv - Drakeův průliv (šířka více než 1 100 km, max. hloubka 5 248 m)
- Nejmohutnější fjord - Vestfjorden (255 km dlouhý záliv)
- Nejvyšší mořský příliv - záliv Fundy (při přílivu stoupá hladina moře až o 19,6 m)

LEDOVCE

- Největší plocha mořského ledu - Arktida (rozloha mořského ledu koncem léta 9 mil. km², koncem zimy 12 mil. km²)
- Největší plocha kontinentálního ledu - Antarktida (rozloha ledu činí 13,8 mil. km²)

Vestfjorden

Záliv Fundy za přílivu

Záliv Fundy za odlivu

Skupina č. 2

JEZERA

- Největší jezero - Kaspické moře (plocha 371 000 km²)
- Největší sladkovodní jezero - Hořejší jezero (plocha 88 414 km², větší než ČR)
- Nejhlubší jezero - Bajkal (max. hloubka 1 637 m)
- Nejvýše položené jezero - Titicaca (leží v nadmořské výšce 3 810 m)
- Největší občasné jezero - Eyreovo jezero
- Největší soustředění jezer - Finská jezerní plošina (jezera pokrývají asi 9% území Finska)
- Nejdelší název jezera - Lake Chargoggagoggmanchauggagoggchaubunagungamaugg (místní jezero nazývají jako Websterské)

ŘEKY

- Nejdelší řeka světa - Amazonka (délka 6 296 km - 7 062 km - záleží na tom, odkud se počítá), někdy je její prvenství zpochybňováno a za nejdelší řeku světa je považován Nil - 6 695 km
- Nejvodnatější řeka světa - Amazonka (průměrný průtok až 220 000 m³ vody za sekundu)

VODOPÁDY

- Nejvyšší vodopád - Angelův vodopád (voda padá z výšky 979 m)
- Největší vodopádový systém - vodopády Iguazú (šířka 4 km, výška 72 m)
- Nejkrásnější vodopády - Victoriiny vodopády
- Nejznámější vodopády - Niagarské vodopády

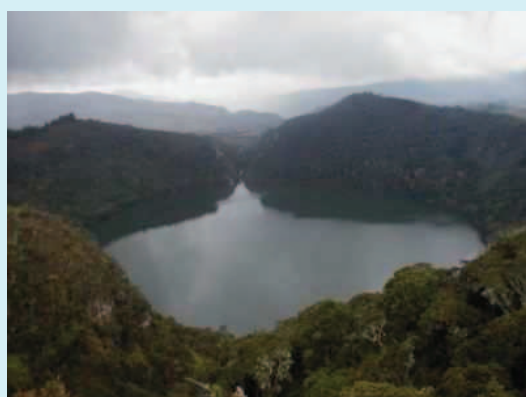
Websterské jezero

Eyreovo jezero

Victoriiny vodopády

Jezero Titicaca

Skupina č.3

GEJZÍRY

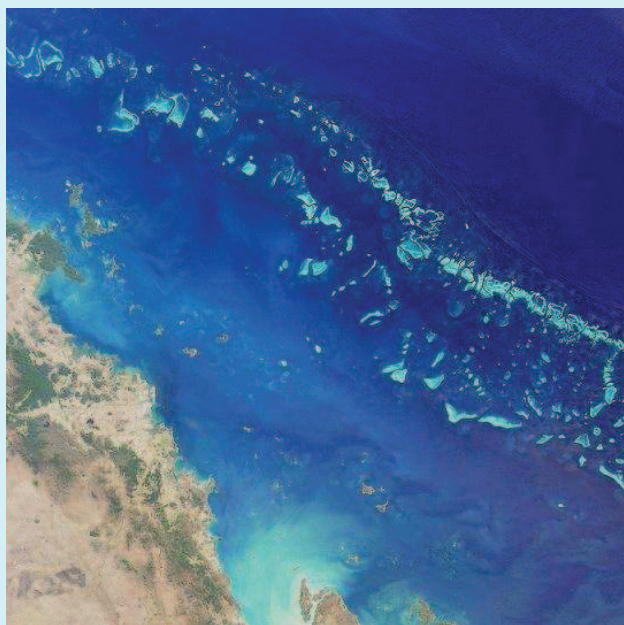
- Největší soustředění gejzírů - Yellowstoneký národní park (na ploše 8 991 km² se nachází více než 200 gejzírů a 10 000 horkých pramenů a množství fumarol - proudy vodní páry a horkých plynů vystupujících z trhlin a puklin v zemi)
- Místo s největším počtem termálních pramenů - Island (na ostrově se nachází 800 geotermálních oblastí a asi 7 000 termálních pramenů)
- Nejmhutnější gejzír - Waimangu (horkou vodu, bahno a kameny vyvrhoval v intervalu 30 hodin do výšky 300 až 400 m)

OSTROVY, POLOOSTROVY

- Největší poloostrov - Arabský poloostrov (rozloha 2 780 000 km²)
- Největší ostrov - Grónsko (rozloha 2 130 750 km²)
- Největší souostroví - Malajské souostroví (rozloha 2 000 000 km²)
- Největší korálový útes - Velká útesová bariéra (délka 2 300 km, šířka 2 až 150 km)
- Nejdlehlší ostrov - Velikonoční ostrov (vzdálený asi 3 300 km od pobřeží Jižní Ameriky)

POHOŘÍ, HORY

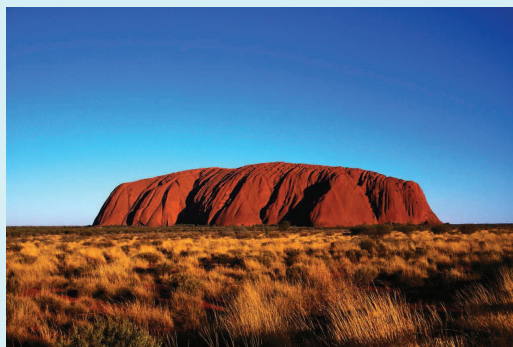
- Nejdlejší pohoří - Kordillery/Andy (délka asi 16 000 km)
- Nejvyšší pohoří - Himaláje (11 vrcholů dosahuje výšky nad 8 000 m. n. m.)
- Nejvyšší hora - Mount Everest (8 848 m n. m.)
- Nejhezčí hora - Matterhorn
- Největší ostrovní hora - Uluru /Ayersova skála (výška je 335 m a její obvod 9 km)

Velká útesová bariéra

Matterhorn

Uluru

Skupina č. 4

SOPKY A ZEMĚTŘESENÍ

- Nejvyšší sopka - Volcán San Pedro (6 154 m n. m.)
- Absolutně nejvyšší sopka - Mauna Kea (vrchol ční jen 4 205 m nad mořskou hladinu, její podmořská část je ale ještě vysoká 6 000 m, takže celková výška je 10 205 m)
- Největší sopečný výbuch - Théra/Santorini (v roce 1625 př. n. l.)
- Největší historicky doložený sopečný výbuch - Krakatau (v roce 1883)
- Nejdelší zlom zemské kůry - zlom San Andreas (zlomová linie je dlouhá 1 050 km a sahá asi 16 km pod zemský povrch)

ČÁSTI POVRCHU

- Nejvyšší náhorní plošina - Tibetská náhorní plošina (4 875 m n. m.) (zároveň i největší náhorní plošina na Zemi, délka 2 000 km, šířka 1 100 km)
- Nejnižší bod pevniny - Mrtvé moře (400 m pod hladinou moře)
- Největší údolí - Grand Canyon/Velký kaňon (délka 350 km, max. hloubka 1 800 m, šířka 200 m až 29 km)
- Největší poušť - Sahara (rozloha 9 000 000 km²)

KLIMA

- Nejvyšší naměřená teplota - Al Azíziyah - Libye (+57,8 °C)
- Nejnižší naměřená teplota - polární stanice Vostok - Antarktida (-89,2 °C)
- Nejdeštivější místo - ostrov Kauai - Havajské ostrovy (průměrné roční srážky 12 090 mm)
- Nejsušší místo - Asuán - Egypt (průměrné roční srážky 0,5 mm)

Santorini

Grand Canyon

Zlom San Andreas

2.2. FAIR TRADE

Zamysleli jste se někdy nad tím, odkud pocházejí výrobky, které si kupujete v obchodech? A jak žijí lidé, kteří je vypěstovali nebo vyrobili? Mnoho výrobků z rozvojových zemí bereme tak samozřejmě, že nás ani nenapadne přemýšlet nad těmito otázkami...

Nejdříve si každý člen skupiny přečte zadaný text sám. Pak budete v rámci skupiny na toto téma diskutovat a vypracujete úkoly, které jsou pod textem. Se svými výsledky seznámíte ostatní spolužáky.

Pracovní text č. 1

HLAVNÍ PRINCIPY FAIR TRADE

- *Spravedlivá cena*

Z ceny jednoho balíčku kávy ve vašem obchodě dostane pěstitel málokdy více než 7 %, zbytek připadne jedné z firem, které ovládají trh s kávou. Kvůli nízkým výkupním cenám nemají drobní pěstitelé peníze na školné, zdravotní péči nebo na nákup oblečení. Ale z prodejní ceny jednoho balíčku „férové“ kávy dostanou producenti 15 - 20 %, protože je stanovena minimální cena, pod níž nesmějí dohodnuté ceny mezi pěstiteli a obchodníkem klesnout. Pěstitelé tak berou za své výrobky cenu, která jim umožňuje pokrýt náklady na výrobu a získat prostředky pro důstojné živobytí.

- *Zákaz dětské práce*

Nízké výkupní ceny kávy dopadají tragicky nejen na pěstitele a jejich komunity, ale i regiony a celé státy (např. Haiti, Etiopie aj.). Rodinám pak nezbyvá na školné, zdravotní péči či nákup ošacení. Místo aby děti chodily do školy, jsou nuceny pracovat se svými rodiči a pomáhat tak k zajištění živobytí. Jeden z dalších principů, které je nutné splnit k získání známky FAIRTRADE, patří vyloučení dětské a nucené práce, která narušuje právo na vzdělání a zdravý tělesný i duševní rozvoj dítěte.

- *Důstojné pracovní podmínky*

Čaj se na rozdíl od kakaa či kávy pěstuje především na velkých plantážích. Sběrači čaje tak často žijí odříznuti od okolního světa v chatrčích přímo na plantážích. Pracují za velmi nízké mzdy, ze kterých nedokáží uživit ani své rodiny. Fair Trade dává pracovníkům na plantážích, farmách a v dalších podnicích možnost zlepšit své životní a pracovní podmínky.

- *Rozvoj komunit*

Povinností obchodníků zapojených do Fair Trade je vyplácet výrobcům/pěstitelům sociální příspěvek (tzv. prémii). Prémie se nerozdělují mezi jednotlivé pěstitele, řemeslníky nebo zaměstnance, ale putují do společného fondu. Tento dodatečný příjem z Fair Trade je investován do projektů místního rozvoje, zejména v sociální oblasti (např. stavba školy).

- *Environmentální udržitelnost*

Při pěstování nejen kakaa se na plantážích používají agresivní chemikálie, které znehodnocují vodu a půdu. Z Fair Trade jsou tyto škodlivé agrochemikálie a geneticky upravené plodiny vyloučeny. Podporovány jsou udržitelné pěstitelské a výrobní postupy, které zachovávají ekosystémy pro příští generace, ale také chrání zdraví pěstitelů i spotřebitelů. Označení FAIRTRADE ale neznamená, že daný produkt je automaticky bio, tedy produktem kontrolovaného ekologického zemědělství. Velká část výrobků se značkou FAIRTRADE však je současně jako Bio certifikována.

Vaším úkolem bude seznámit ostatní spolužáky s hlavními principy Fair Trade.

Pracovní text č. 2

VÝROBKY FAIR TRADE

Fair Trade výrobky poznáte nejnázemně podle černomodrozelené (případně černobílé) ochranné známky FAIRTRADE přímo na obalech (logo FAIRTRADE pod textem). Jedná se o nezávislé označení, které spotřebitelům zaručuje, že výrobky splňují stanovené sociální, ekologické a ekonomické požadavky spravedlivého obchodu.

Do sortimentu Fair Trade patří vedle řemeslných produktů hlavně zemědělské komodity. Velkou část z nich v Evropě nelze vypěstovat a přitom jsou každodenní součástí všedního života mnoha z nás - káva, kakao, čaj, rýže, banány, koření, kokos aj. Jen si vzpomeňte co jste dnes měli k snídani nebo ke svačině...

Mezi „klasické“ položky sortimentu Fair Trade patří:

- Káva - byla prvním potravinovým Fair Trade produktem, se kterým se začalo v 70. letech obchodovat.
- Banány - jsou jedním z nejprodávanějších Fair Trade produktů a například na švýcarském trhu tvoří přes 50 % veškerého prodeje banánů. U nás se zatím s těmito banány můžeme setkat jen náhodně, ve stálé nabídce je zatím nemá žádný obchodník.
- Kakao - v největší míře se pěstuje ve dvou afrických zemích - na Pobřeží Slonoviny a v Ghaně.

Káva Forestal Bio

Kakaový nápoj s čili

Banány

Logo FAIRTRADE

Další nabídka Fair Trade:

- Od jihoafrických jablek přes palestinský kuskus, paraguayské maté až po žvýkačky
- Kromě rozšiřování sortimentu je ve Fair Trade trendem i výroba např. sušenek, müsli tyčinek nebo omáček

Čokoládové vajíčko s fair trade překvapením

Čokoládová tyčinka

Marmeláda

Řemeslné výrobky:

Nabízí mnohé z toho, co potravinové výrobky mohou jen zčásti - setkání s tradicí, nekonečnou rozmanitostí, neobvyklými materiály, kulturními zvyklostmi těch, kteří zboží vyrobili aj. Každý kus je originál. Na rukodělných produktech se zatím známka FAIRTRADE nepoužívá.

- Nápadité papírové tašky ze starých novin ale i brašny z juty a bambusu
- Z plodů, semen a vláken rostlin deštného pralesa originální náhrdelníky, náramky, přívěšky
- Tkané barevné peněženky, pouzdra, pytlíky, ubrusy, dečky, polštáře aj.
- Košíkářské zboží: ošatky, misky, podložky, koše a košíky - jsou z rákosu, banánových listů, mořské trávy, sisalu, ratanu nebo trav, které rostou na afrických savanách
- Fotbalové míče a výrobky z bavlny
- Látkové hračky - zvířátka, maňásci, copaté i kudrnaté panenky

Opice

Mikina s kapucí

Míč volejbalový

Ježek

Fair Trade v České republice

Myšlenka spravedlivého obchodu se do širšího povědomí české veřejnosti dostává teprve v několika posledních letech. V České republice se můžeme setkat s asi stovkou výrobků certifikovaných jako FAIRTRADE. Koupíte je ve specializovaných Fair Trade obchodech např. síť obchodů NaZemi nebo obchod Jeden svět v Praze. Obchody NaZemi naleznete v Praze, Brně ale i v dalších městech - Olomouc, Pardubice, Polička a Trutnov. Některé FAIRTRADE výrobky

najdete i v obchodech se zdravou výživou a biopotravinami a stále častěji i v běžné prodejní síti (např. DM Drogerie, Globus, Interspar, Kaufland, Makro, Marks & Spencer a Tesco). Řemeslné zboží a širší potravinářský sortiment neoznačený známkou FAIRTRADE koupíte především ve specializovaných obchodech Fair Trade.

Vaše práce bude spočívat ve vytvoření plakátu s mapou České republiky (dostanete od vyučujícího), v které červenou barvou vyznačíte města, kde najdeme obchody NaZemi a zeleně města ve vašem kraji, kde nalezneme další obchody, v kterých se prodávají FAIRTRADE výrobky. (Seznam měst ve vašem kraji, v kterých se prodávají FAIRTRADE výrobky, dostanete také od vyučujícího). Plakát můžete doplnit o ukázkou pár výrobků Fair Trade.

- Papír velikosti minimálně A3
- Pastelky, fixy
- Školní atlas České republiky

Pracovní text č. 3

CESTA FAIR TRADE VÝROBKU - příklad kávy

- *Pěstování a sklizeň*

Na rozdíl od běžně pěstovaných kávovníků používá Fair Trade pěstitel minimum chemických prostředků, aby bylo pěstování šetrné k místní přírodě a zdraví samotných pěstitelů. Trvá minimálně 3 roky, než kávovníkový keř začne plodit. Pěstování kávy zajišťuje rodině pěstitele slušnou obživu. Nemusí proto riskovat a nelegálně obchodovat s kokou jako mnoho farmářů v okolí. Kávovník se na poli pěstuje společně s dalšími stromy (banánovníky, mangovníky), které mu poskytují přirozený stín. Zralé bobule kávy tmavě červené barvy pěstitel sklízí a třídí. Může si dovolit zaplatit pomocníka. Díky tomu s ním jeho děti nemusejí pracovat na poli a můžou chodit do školy. Mají tak šanci na lepší budoucnost.

- *Zpracování surové kávy*

Po sesbírání denní dávky se ještě týž den káva zpracovává. Třídí se, myje, a odstraňují se všechny přebytečné nečistoty, jako jsou větvičky, lístky a slupka. Poté se káva nechává sušit. Po třech týdnech se téměř usušená káva oloupe tak, aby zůstalo jen malé zelené (může být i šedo-zelené, modrozelené aj.) kávové zrno.

- *Prodej surové kávy*

Pěstitelovo družstvo uzavírá smlouvu s odběratelem minimálně na období jednoho roku. Družstvo i pěstitel tak mají jistotu, že dovozce nasmlouvané množství opravdu odebere. Družstvo může také získat zálohu na svou úrodu předem a může poskytnout zálohy na úrodu pěstitelům, aby si nemuseli půjčovat od místních lichvářů. Kromě odměny pěstitelům platí

odběratel/dovozce každoročně družstvu sociální prémii (22 centů za kg kávy). Členové družstva odhlasují, které místní projekty sociálního rozvoje z ní budou financovat, např. stavbu školy, nemocnice atd.

- *Export kávy*

Dovozce (společnost certifikovaná jako FAIRTRADE), který kávu od družstva koupil, ji doveze do země spotřeby, kde si ji nechá upražit na zakázku a dále ji distribuuje, nebo ji prodá některé z pražírén.

- *Pražení kávy*

Pražírna kávu upraží a zabalí a opatří ji spotřebitelskou známkou FAIRTRADE. Tuto známku může dát pouze na kávu, kterou nakoupila od certifikovaného dovozce na zakázku. Pražírna prodá kávu distributorovi, ten ji dál prodává obchodům či kavárnám, které nabízejí výrobky Fair Trade.

- *Koncový zákazník*

Spotřebitelé si tuto kávu mohou koupit v obchodech a kavárnách, které nabízejí produkty spravedlivého obchodu. Znamka FAIRTRADE spotřebiteli zaručuje, že při výrobě a obchodu s kávou byla splněna pravidla Fair Trade. Na obalu kávy je také uvedeno, kdo kávu vypěstoval (jméno družstva) spolu se jménem země.

Popište ostatním spolužákům cestu výrobku od producenta/pěstitele ke spotřebiteli na příkladu kávy. Pro svojí prezentaci si můžete vytvořit plakát, kde zobrazíte cestu výrobku. Pomoci vám můžou následující obrázky.

Kávovník

Sušení kávy

Zralé bobule kávy

Pražení kávy

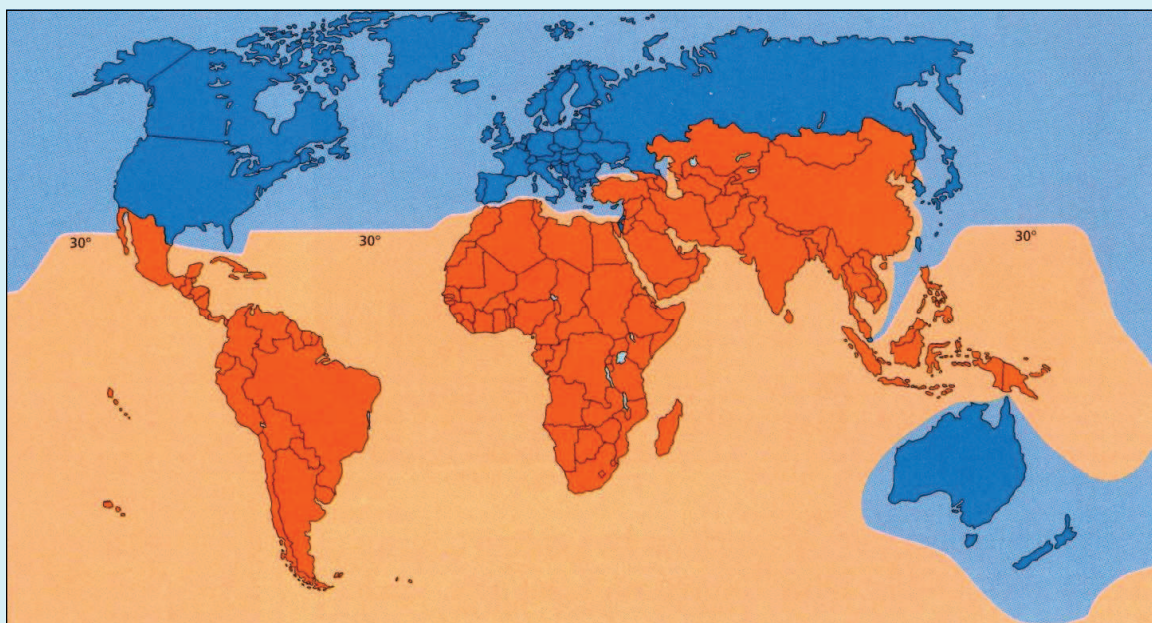
2.3. SPOLEČENSKÁ A HOSPODÁŘSKÁ NEROVNOST VE SVĚTĚ

Již samotný název této kapitoly naznačuje, že nás budou zajímat nerovnosti mezi nejvyspělejšími a nejzaostalejšími regiony světa, které se v poslední době ještě více prohlubují.

Všichni si překreslete na papír následující tabulku, do které si budete zaznamenávat, co víte o pojmech bohatý Sever a chudý Jih (napovědět vám může obrázek pod tabulkou), co vás zajímá (zapisujete dotazy) a po diskusi vyplníte i poslední sloupec „dozvěděl jsem se“.

Vím	Chci se dozvědět	Dozvěděl jsem se

Rozdělení světa na bohatý Sever a chudý Jih (2005)

Vaším úkolem bude přečíst si dvě charakteristiky dětí, které najdete na následující stránce. Pokuste se vcítit do jejich života.

Dívka Amina (Somálsko)

Vedli jsme velice dobrý život. Pak vypukla v hlavním městě mé země občanská válka. Nemohli jsme zůstat v našem domě, protože se boje stále přibližovaly. Rodiče rozhodli, že se přestěhujeme do jiného městečka dál od Mogadiša, kde už žili naši příbuzní. Doufáme, že nepokoje brzo skončí a my se budeme moci vrátit zpět domů. Nejsem tu moc šťastná. Nechodím do školy a musím pomáhat rodičům na plantáži. Nemám žádné hračky, největší radost mám když si můžu zazpívat a zatančit.

Chlapec Lars (Norsko)

Naše země má hory i moře. Miluji přírodu a možnost jít si ve všední den po škole zaběhat na lyžích. Bydlím společně s rodiči v malém útulném domku v těsném kontaktu s přírodou. Každý víkend s nimi jezdím na výlety. Vždycky se pořádně oblékneme a můžeme vyrazit. Někdy nachodíme až desítky kilometrů. Rád chodím do školy, protože tam mám spoustu kamarádů, s kterými chodíme po škole hrát fotbal. Jednou bych se chtěl stát slavným fotbalistou.

1. Porovnejte životy těchto dvou dětí.
2. Co víte o Somálsku a Norsku?
3. Jak vy můžete pomoci dětem z chudých oblastí světa?
4. Jaké znáte charitativní organizace?
5. Napište svůj příběh a jedno své přání.

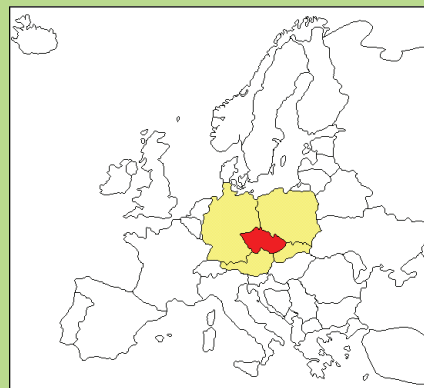
1. Jaké další globální problémy souvisí s chudobou?
2. Vysvětlete podle obrázku tzv. bludný kruh chudoby.

Bludný kruh chudoby

3.1. SOUSEDÉ ČESKÉ REPUBLIKY

Přemýšleli jste někdy nad tím, kterou sousední zemi našeho státu byste vybrali za nejvíce a nejméně zajímavou? Nermalou roli při vašem rozhodování budou hrát určitě média, historie, kulturní blízkost či společný nebo podobný jazyk, případně i zkušenosti z cest. Jaká země by tedy byla vašim favoritem?

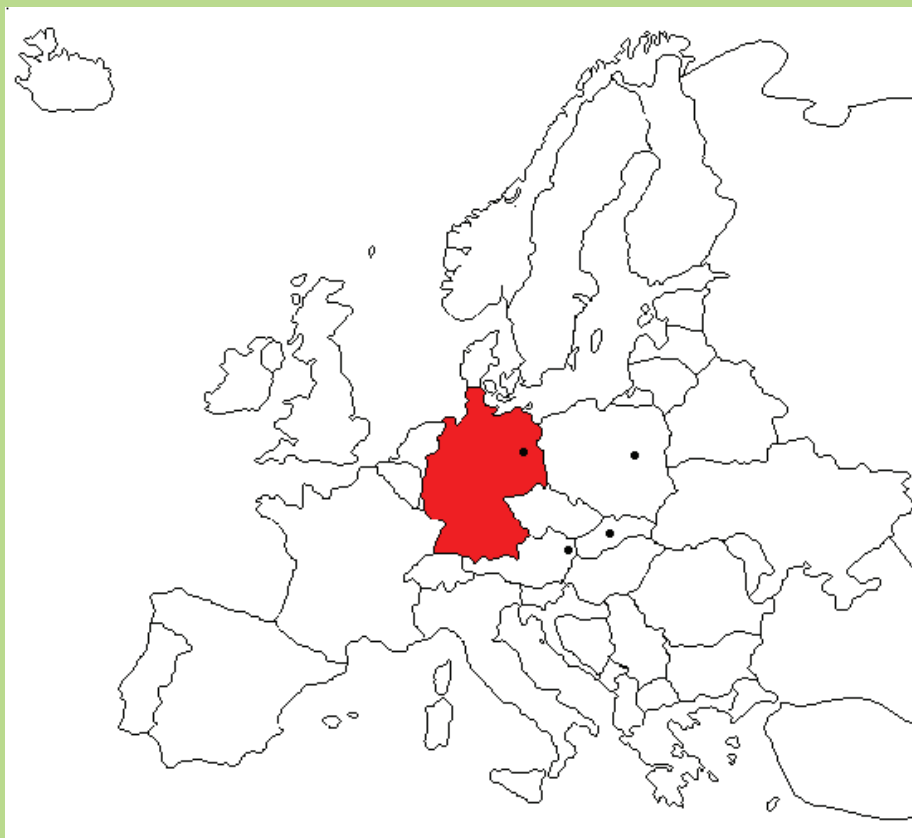

Znáte televizní soutěž „Riskuj!“? Uvažovali jste někdy o účasti v této soutěži? Jestli ano, tak v rámci této vyučovací hodiny budete mít příležitost si podobnou hru vyzkoušet. Nejdříve se rozdělíte do tří skupin podle pokynů vyučujícího. Každá skupina si zvolí svého zástupce, kteří na základě hry „kámen, nůžky, papír“ rozhodnou o tom, která skupina bude začínat hru. Základní pravidla soutěže vám upřesní vyučující. Celkem budete moci vybírat ze 6 tematických okruhů, přičemž ke každému je přiřazeno 5 políček. Pod každým políčkem, které je označeno počtem bodů, najdete otázku. U otázek budete moci buď vybrat odpověď ze čtyř možností anebo budete muset odpověď vytvořit. Některé otázky mohou mít i více správných odpovědí. Úkolem všech skupin bude na základě správného zodpovězení otázek získat co nejvíce bodů.

Poloha	Povrch	Vodstvo	Obyvatelstvo	Hospodářství	Zajímavosti
1000	1000	1000	1000	1000	1000
2000	2000	2000	2000	2000	2000
3000	3000	3000	3000	3000	3000
4000	4000	4000	4000	4000	4000
5000	5000	5000	5000	5000	5000

Nákres hracího pole

Obr. 1 Obrysová mapa států Evropy

Obr. 2 Slepá mapa vodstva Evropy

3.2. EVROPSKÉ KRAJINY NA KOLE

Stačí naplánovat trasu, seřadit kolo, sbalit jen ty nejnnutnější věci a můžeme vyrazit na několikadenní cyklotúru. Kam že to vlastně pojedeme? Budeme poznávat krásy evropských krajin.

Evropské přírodní krajiny ve většině případů už v původním stavu neexistují. Přírodní krajiny byly zásahem člověka přeměněny v krajiny kulturní.

1. Vyjmenujte a ukažte na mapě vegetační pásy na území Evropy.
2. Charakterizujte jejich faunu a flóru.
3. Jak se nazývá krajina přetvořená člověkem?
4. Jaké byly hlavní důvody zásahu člověka do přírodní krajiny Evropy?

Cestovat se dá různými způsoby a není vždy nutné využívat k přemístování automobil, autobus, vlak či letadlo. Existují i alternativní možnosti dopravy s ohledem na životní prostředí, např. kolo a pěší turistika.

1. Uveďte pár příkladů proč si myslíte, že lidé cestují?
2. Jaký způsob cestování upřednostňujete?
3. Víte co je to „evropský týden mobility“?

Představte si, že jste zaměstnanci menší cestovní kanceláře, která se zaměřuje na aktivní dovolenou převážně na kole. Nabízí cyklozájezdy pro pohodáře ale i pro otrlé bikery v evropských krajinách. Vaším úkolem bude *sestavit zajímavý informační leták a navrhnout cyklotrasu* pro danou přírodní oblast Evropy. Zároveň si připravíte krátký ale *zajímavý komentář* k vašemu letáku, který by oslovil velký počet zájemců.

- Papír velikosti minimálně A3
- Fotografie nebo obrázky konkrétní oblasti
- Pastelky, fixy i vodové barvy
- Lepidlo, nůžky

Součástí informačního letáku bude slepá mapa Evropy, kde zvýrazníte hranice dané oblasti, a mapka přímo vaší konkrétní oblasti, kde naznačíte cyklotrasu a zajímavé přírodní úkazy.

Nezapomeňte si vymyslet název vaší cestovní kanceláře!

Ukázka informačního letáku

Název cestovní kanceláře

Název oblasti

Mapka konkrétní oblasti

Mapa Evropy

Fotografie, obrázky

CK Jezdíš, jezdím, jezdíme
Chorvatsko - Dalmácie - Splitská oblast

Řeka Cetina

Dinárské hory

Perućské jezero

Město Sinj

Ukázka komentáře k letáku:

Naše cestovní kancelář se jmenuje „Jezdíš, jezdím, jezdíme“ a specializuje se na cykloturistiku v Chorvatsku. Pro svoji ukázkou jsme si vybrali konkrétně oblast Dalmácie - Splitská oblast, protože nabízí velké množství výletů a je pokládána za nejkrásnější oblast východního Jadranu. Jedním z významných aspektů půvabu a oblíbenosti Střední Dalmácie je její poměrně bujná vegetace, kromě tzv. macchií (stálezelený porost) tu najdeme borové lesy, různé druhy oleandrů, juku, agáve a na pobřežních promenádách i palmy. Nesmíme zapomenout ani na olivovníky, fíkovníky, vinnou révu a citrusy.

Nejčastěji se jezdí do Šibeniku, k proslulým vodopádům Krky, do městečka Sinj, na horskou řeku Cetinu a k Peručskému jezeru. Svou krápníkovou výzdobou překvapí krápníková jeskyně Vranjača. Zlatým hřbetem výletů do vnitrozemí je návštěva dvou mimořádných krasových jevů, Modrého a Červeného jezera u městečka Imotski a dalším z cílů výletů může být pohoří Biokovo blízko hranic s Bosnou.

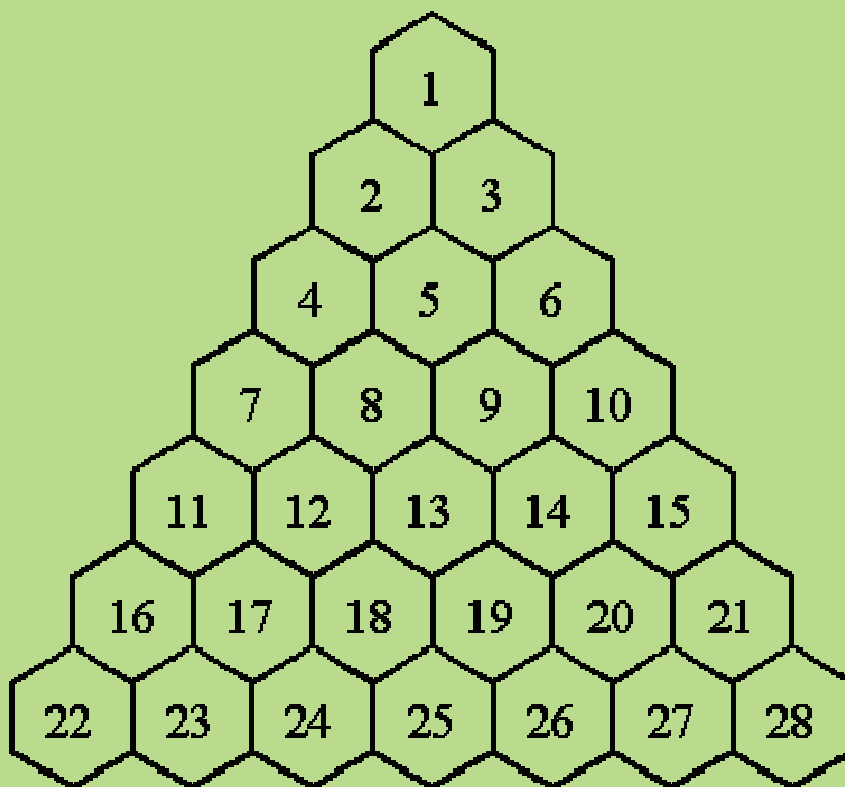
3.3. INTEGRACE ZEMÍ

Znáte populární televizní soutěž AZ-Kvíz? Nyní si tuto vědomostní soutěž zahrajeme na téma Evropská unie a mezinárodní organizace. Budete potřebovat nejen znalosti, ale i taktiku, aby se vám podařilo zablokovat soupeře.

Podle pokynů vyučujícího se rozdělíte na 2 skupiny. V každé skupině by měl být stejný počet žáků. Každá skupina si zvolí svého zástupce. Zástupci skupin na základě hry „kámen, nůžky, papír“ rozhodnou o tom, která skupina bude začínat hru. Základní pravidla soutěže vám upřesní vyučující. Pod každým políčkem, které je označeno číslem, najdete otázku. Úkolem celé skupiny bude na základě správného zodpovězení vylosovaných otázek spojit políčka tak, aby vždy alespoň jedno políčko bylo na každé ze tří hran, které tvoří trojúhelník.

Nákres hracího pole

Na následující stránce najdete několik nápověd v podobě map, znaků a symbolů nejen hospodářských organizací a integrací, které vám mohou v průběhu hry pomoci zvítězit.

Státy Evropské unie

Státy Commonwealthu

Světová banka

Logo organizace NAFTA

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech z pohledu zeměpisu

Metodická příručka pro učitele 2. stupně základní školy

Petra Švecová

Slovo autorky

Vážení vyučující,
neobvykle pojatá pracovní učebnice **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech z pohledu zeměpisu** představuje soubor dovednostních aktivit a činností. Tato publikace by Vám měla usnadnit zařazení průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech do výuky zeměpisu na 2. stupni ZŠ. Byla bych ráda, kdyby se pracovní učebnice stala Vaším pomocníkem a zdrojem inspirace a žáci si z hodin odnášeli nejen nové poznatky, ale naučili se také vnímat své okolí v širších souvislostech.

Pracovní učebnice je rozdělena do tří tematických okruhů – **Objevujeme Evropu a svět, Evropa a svět nás zajímá a Jsme Evropané**, které jsou pak ještě děleny na jednotlivá témata. Pro lepší přehlednost jsou jednotlivé tematické okruhy odlišeny různými barvami. Na začátku každé kapitoly je krátký motivační úvod, který se vztahuje k dané problematice. Texty jsou doplněny obrázky, mapkami, otázkami a úkoly, které jsou zaměřeny na dovednostní aktivity a činnosti. **Každé téma je navrženo na jednu vyučovací hodinu.** Není samozřejmě nezbytně nutné vyčerpat všechna témata. Předpokládá se, že každý vyučující provede výběr podle časových a organizačních možností na konkrétní škole.

Jak pracovat s metodickou příručkou

Metodická příručka pro učitele, kterou držíte v rukou, je dodatek k pracovní učebnici Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech z pohledu zeměpisu. Jednotlivé kapitoly jsou v metodické příručce uspořádány shodně s pracovní učebnicí. Na začátku každé kapitoly je uveden komentář a tabulka, ze kterých je možné vysledovat zařazení tematických okruhů průřezového tématu Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech s rozpracováním do dílčích témat a uvedením, ve kterém ročníku vyučovacího předmětu zeměpis budou realizovány včetně jejich očekávaných výstupů a učiva. V příručce dále najdete nejen odpovědi na veškeré otázky (je zde znovu uvedeno plné znění jednotlivých otázek) z pracovní učebnice, ale hlavně je zde uveden návod jak realizovat jednotlivé činnosti, které jsou navrženy pro každé z dílčích témat v pracovní učebnici a přispívají k naplňování klíčových kompetencí u žáků.

Obsah

Slovo autorky.....	1
Jak pracovat s metodickou příručkou	1
1. Objevujeme Evropu a svět	
1.1. Orientace nejen v evropském prostředí	3
1.2. Barevná záplava vlajek.....	6
1.3. Jak se kde mluví	10
2. Evropa a svět nás zajímá	
2.1. Rekordy Země	15
2.2. Fair Trade	23
2.3. Společenská a hospodářská nerovnost ve světě.....	25
3. Jsme Evropané	
3.1. Sousedé České republiky.....	28
3.2. Evropské krajiny na kole	33
3.3. Integrace zemí.....	36

1. Objevujeme Evropu a svět

1.1. ORIENTACE NEJEN V EVROPSKÉM PROSTŘEDÍ

- **Zařazení** dílčího tématu *Orientace nejen v evropském prostředí* tematického okruhu Objevujeme Evropu a svět v rámci průřezového tématu VMEGS v 7. ročníku ZŠ v předmětu zeměpis:

Učivo (zeměpis)	Evropa – rozloha, poloha a hranice
Očekávané výstupy (zeměpis)	- vyhledá v mapách evropský světadíl - zhodnotí jeho geografickou polohu - porovná rozlohu Evropy s rozlohou ostatních světadílů
Učivo (dílčí téma)	- prozkoumání světadílu Evropy ze satelitních snímků
Očekávané výstupy (dílčí téma)	- získá nové informace a seznámí se s geoinformační technologií
Realizace (dílčí téma)	- internet, program Google Earth

- **Podpora klíčových kompetencí:**

- vnímat základní prostorové souvislosti
- zhodnotit význam světadílu Evropa ve světě z hlediska geografické polohy
- používat nové termíny a geoinformační technologii
- rozvíjet komunikativní dovednosti
- vyhledat informace vhodné k řešení úkolu
- prezentovat výsledky své práce

- Po úvodním zopakování učiva podle otázek (viz níže) budou žáci pracovat v prohlížeči Google Earth, kde vypracují další úkoly.

Otázky:

1. Popište podle atlasu průběh hranice mezi Evropou a Asií.

Při vymezování Evropy z hlediska fyzickogeografického bývá za východní hranici považována linie: východní úpatí Uralu – řeka Emba – severní pobřeží Kaspického moře

– dále Kumskomanyčskou sníženinou – Azovské moře – Černé moře – Bospor – Marmarské moře – Dardanely – východní pobřeží řeckých ostrovů v Egejském moři.

Doporučuji diskutovat o průběhu této hranice. Diskuzi zaměříme na alternativní možnosti zařadit některá území jak do Evropy, tak do Asie.

2. Ukažte na mapě v atlasu nejsevernější, nejjižnější, nejvýchodnější a nejzápadnější body Evropy.

Krajní body na pevnině jsou:

- *na severu mys Nordkinn (71°08' s.š.) (zatímco turisticky atraktivní a v encyklopediích nejčastěji uváděný mys Nordkapp na 71°10' s.š.)*
- *na jihu mys Marroqui (35°59' s.š.)*
- *na západě mys Roca (9°29' z.d.)*
- *na východě východní úpatí Polárního Uralu (67°20' v.d.)*

Krajní body ostrovní části Evropy jsou:

- *na severu souostroví Země Františka Josefa (81°51' s.š.)*
- *na jihu ostrov Gavdhos u Kréty (34°48' s.š.)*
- *na západě ostrov Flores (31°15' z.d.)*
- *na východě východní úpatí Polárního Uralu (67°20' v.d.)*

3. Jaké důležité rovnoběžky a poledníky protínají Evropu a jakými státy procházejí?

Severní okraj Evropy protíná severní polární kruh (prochází Norskem, Švédskem, Finskem a Ruskem). Nultý poledník prochází Spojeným královstvím, Francií a Španělskem.

4. Srovnejte Evropu z hlediska rozlohy a hustoty zalidnění s ostatními světadíly.

Jde o druhý nejmenší světadíl s rozlohou 10,4 mil. km² (přibližně 7 % zemského povrchu), který je však zároveň druhý nejhustěji zalidněný (72 obyvatel/km²), takže 718 000 000 obyvatel Evropy představuje přibližně 9,6% podíl na světové populaci (údaje k roku 2009).

Otázky:

1. Najděte na mapě v atlasu jaké státy Evropy mají mimořádně členité pobřeží.

Mimořádně členité je pobřeží norské, jihofinské, skotské, irské, řecké, chorvatské, bretaňské, ale i jinde.

2. Jaká moře a oceány omývají pobřeží Evropy?

Moře: Bílé, Barentsovo, Norské, Severní, Baltské, Irské, Keltské, Středozemní, Ligurské, Tyrhénské, Jónské, Jaderské, Egejské, Marmarské, Černé, Azovské.

Oceány: Severní ledový oceán, Atlantský oceán.

3. Zopakujte si jaké znáte největší evropské zálivy, poloostrovy a ostrovy.

Zálivy: Biskajský, Botnický.

Poloostrovy: Pyrenejský, Balkánský, Apeninský a pol. Kola.

Ostrovy: Velká Británie, Island, Irsko, Nová Země, Špicberky, Sicílie, Sardinie, Korsika a Kréta.

Úkoly:

1. Zkuste najít a co nejpodrobněji zobrazit území, kde žijete. Popište, jak vypadá krajina v okolí vašeho bydliště na satelitním snímku (návod jak postupovat krok za krokem je v pracovní učebnici).
2. Pokuste se nalézt a znovu co nejpodrobněji zobrazit území v Evropě, které jste navštívili mimo území České republiky nebo které byste chtěli v budoucnu navštívit.

*Tyto dva úkoly vypracují žáci v programu Google Earth, který umožňuje vyhledávat informace o naší Zemi, prohlížet mapy a satelitní snímky různých částí světa. Jeho základní bezplatnou verzi si můžete stáhnout ze stránky <http://earth.google.com/download-earth.html>. Podrobný návod na jeho instalaci a práci s ním najdete na internetových stránkách časopisu *Geografické rozhledy* <http://www.geografickerozhledy.cz/galery/casopis/76-1164137313.pdf>. Žáci mohou pracovat samostatně nebo ve dvojicích podle kapacity počítačové učebny. Doporučuji nechat pár žáků prezentovat výsledky své práce.*

Téma *Orientace nejen v evropském prostředí* se může realizovat i v 8. či 9. ročníku při probírání geografické polohy České republiky v rámci Evropy.

Bonusová otázka:

Zkuste uhádnout název místa kde fotograf pořídil následující dvě fotografie? Pokuste se najít toto místo i pomocí prohlížeče Google Earth.

Gibraltar (zajímavost: jediná pevninská silnice na Gibraltar se kříží s mezinárodním letištěm).

1.2. BAREVNÁ ZÁPLAVA VLAJEK

- **Zařazení** dílčího tématu *Barevná záplava vlajek* tematického okruhu *Objevujeme Evropu a svět* v rámci průřezového tématu *VMEGS* v 8. ročníku *ZŠ* v předmětu *zeměpis*:

Učivo (zeměpis)	- státní symboly České republiky
Očekávané výstupy (zeměpis)	- zná státní symboly České republiky - dokáže vyjmenovat státní barvy a vysvětlit jejich symboliku
Učivo (dílčí téma)	- státní symboly - vlajky
Očekávané výstupy (dílčí téma)	- prokáže základní orientaci ve vlajkách evropských států - zná původ a význam některých vlajek
Realizace (dílčí téma)	- skupinová činnost

- **Podpora klíčových kompetencí:**

- spolupracovat ve skupině
- rozvíjet komunikační dovednosti
- vyhledat a třídit informace a na základě jejich pochopení je efektivně využívat
- objevovat různé varianty řešení
- diskutovat na zadané téma
- používat nové termíny
- prezentovat výsledky své práce

- Po úvodním seznámení s učivem budou žáci rozděleni do skupin, v kterých budou vypracovávat zadané úkoly.

Otázky:

1. Víte, jak se jmenuje věda zabývající se historií, symbolikou a pravidly navrhování státních vlajek?
Vexilologie.
2. Jaký je rozdíl mezi praporem a vlajkou?
Prapor je k žerdi přichycen napevno, nemá oproti vlajce předepsaný poměr stran a

používá se ve vodorovné, šikmé i svislé poloze.

Vlajka je k vlajkové tyči či stožáru upevněna pomocí lanka a je pro ní charakteristická vodorovná poloha. Nejčastější poměr šířky a délky stran je 2:3 (ČR) či 1:2, ale mnohé vlajky mají poměr šířky a délky i jiný např. Polsko 5:8, USA 10:19 aj.

3. Znáte ještě jiné typy vlajek kromě vlajek státních?

Námořní vlajky, vlajky ve formuli, národní, obecní vlajka aj.

4. Existuje vůbec rozdíl mezi vlajkou státní a národní?

Státní vlajka je vyhrazena pro použití státními orgány, zatímco vlajky vyvěšované soukromými osobami a institucemi jsou vlajky národní. V mnoha státech se státní a národní vlajka vzhledově neliší (např. ČR), ale jsou země, kde mají oba druhy vlajek rozdílnou podobu např. Rakousko – Státní vlajka je na rozdíl od národní vlajky doplněna státním znakem v bílém pruhu.

5. Víte, jaký stát má nejstarší vlajku na světě?

Za údajně nejstarší stále užívanou vlajku státu na světě je považován dánský Dannebrog (bílý skandinávský kříž na červeném podkladu), který prý vznikl 15. června 1219. Vlajka svým vzhledem připomíná dobu svého vzniku, konkrétně období křížových výprav.

6. Co je to trikolóra?

Trikolóra je stuha nebo vlajka skládající se ze tří různých barev, které jsou uspořádány do stejně širokých pruhů horizontálně nebo vertikálně.

Úkoly:

Doporučuji si zhotovit barevné kartičky, které necháme žáky vylosovat a na základě stejných barev je rozdělíme do 5 skupin. Záleží na vás jak rozdělíte následující úkoly mezi skupiny. Jestli každá skupina vypracuje všechny úkoly nebo jen některé plus bonusový, můžeme stanovit povinné a nepovinné úkoly, vše záleží na čase, který máme k dispozici. Ve třídě si připravíme tři pracovní místa. Na prvním místě bude vhodná literatura k tématu, na druhém atlasy a na třetím různé podpůrné texty. Doporučuji např. publikaci Brožek (2003): Lexikon vlajek a znaků zemí světa. Nakladatelství Kartografie, Praha. Stručně žákům vysvětlíme jak budou postupovat. Na konci hodiny nezapomeneme vše zkontrolovat a vyhlásit nejlepší skupinu.

1. Vyhledejte čtyři země, které mají na své vlajce tzv. Skandinávský kříž.

Jedná se o severské země: Dánsko, Švédsko, Norsko, Finsko.

2. Jak vypadá vlajka, která je symbolem Mezinárodního červeného kříže? Co víte o této mezinárodní organizaci?

Symbolem červeného kříže se stala švýcarská vlajka a rozdíl najdeme v jejich přehozené barevné kombinaci. Obrácené barvy švýcarské vlajky symbolizovaly projev úcty této zemi, kde se mezinárodní organizace Červeného kříže zrodila. Mezinárodní červený kříž je mezinárodní organizace, která se zabývá poskytováním humanitární pomoci a lékařské péče v oblastech, kde jsou třeba válečné konflikty, přírodní katastrofy aj. (pozn. pro muslimský svět má vlajka podobu červeného půlměsíce, v Japonsku je na vlajce červený čtverec postavený na vrchol a v Izraeli se užívá symbolu Červené Davidovy hvězdy, důvodem odlišných vlajek je různé náboženství).

3. Vyhledejte jak vznikla vlajka Spojeného království. Jaké jiné pojmenování pro tuto vlajku ještě existuje? Na jakých vlajkách ještě najdeme vyobrazenou vlajku Spojeného království?

Vlajka Spojeného království vznikla překrytím vlajek Anglie, Skotska a Irska. Jiné pojmenování pro vlajku Spojeného království je Union Jack a najdeme ji i na vlajkách bývalých i stávajících britských kolonií např. Austrálie, Nový Zéland, Tuvalu a Fidži.

4. Vlajky kterých dvou zemí mají čtvercový tvar?

Vlajka Vatikánu a Švýcarska.

5. Vyhledej alespoň pět vlajek, které mají trikolóru uspořádanou svisle a pět vlajek, které mají trikolóru uspořádanou vodorovně.

Svisle – např. Francie, Itálie, Belgie, Mexiko, Irsko, Rumunsko, Andorra, Moldavie, Čad, Guinea, Kamerun, Mali, Nigérie aj.

Vodorovně – Rusko, Slovensko, Slovinsko, Chorvatsko, Arménie, Indie, Jemen, Tádžikistán, Gabon, Argentina aj.

6. Jaké barvy najdeme na vlajkách Kolumbie, Venezuely a Ekvádoru?

Žlutou, modrou a červenou barvu.

7. Zjistí jaký důvod má počet hvězd na vlajce USA a na vlajce Evropské unie.

Hvězdy na vlajce USA představují současný počet států a zatímco hvězdy na vlajce EU nemají žádnou souvislost s počtem členských států EU. Hvězd je 12, protože toto číslo je tradičním symbolem dokonalosti, úplnosti a jednoty. Vlajka tedy zůstává stejná bez ohledu na rozšiřování EU.

8. Které evropské státy používají na vlajkách stejné barvy jako naše země?

Francie, Chorvatsko, Nizozemsko, Rusko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko.

9. Popiš vlajku České republiky.

Státní vlajka se skládá z horního bílého pruhu a dolního červeného pruhu, do nichž je vsunut modrý klín. Poměr šířky k délce je 2:3. Modrý klín zasahuje do poloviny šířky vlajky.

Úkol:

Vaším úkolem bude rozstříhat vlajky, které najdete v obálce. Až budete hotovi, tak rozstříhané kousky vlajek vložíte zpět do obálky a vyměníte si obálku s jinou skupinou. Nyní se pokusíte sestavit vlajky zpět pomocí atlasu. Sestavené vlajky nalepíte na papír a pod každou vlajku napíšete název státu.

Důležité je, abychom vhodně vybrali vlajky, které rozdělíme do pěti skupin (resp. obálek). V každé obálce bude 5 vlajek, které žáci rozstříhají a tím připraví hádanku pro další skupinu, která se pokusí rozstříhané kousky dát dohromady pomocí atlasu a následně nalepit na papír a popsat o které konkrétní státy se jedná. Papíry s nalepenými vlajkami si žáci můžou vyvěsit ve třídě.

1.3. JAK SE KDE MLUVÍ

- **Zařazení** dílčího tématu *Jak se kde mluví* tematického okruhu Objevujeme Evropu a svět v rámci průřezového tématu VMEGS v 9. ročníku ZŠ v předmětu zeměpis:

Učivo (zeměpis)	- rozmístění lidských ras, národů a jazyků
Očekávané výstupy (zeměpis)	- zařazuje hlavní světové a evropské jazyky do jazykových skupin, uvádí příklady příbuzných jazyků a lokalizuje je v mapách do konkrétních oblastí
Učivo (dílčí téma)	- jazyková rozrůzněnost, jazyková politika Evropské unie
Očekávané výstupy (dílčí téma)	- rozšíří si nové znalosti o světových jazycích a o jazykové politice Evropské unie
Realizace (dílčí téma)	- kvíz, diskuse

- **Podpora klíčových kompetencí:**

- pracovat samostatně
- prezentovat výsledky své práce
- rozvíjet komunikativní dovednosti
- zapojit se do diskuse, jasně formulovat a obhajovat svůj názor, respektovat názor druhých
- používat nové termíny
- využívat dříve osvojené poznatky a porovnávat je s novými

- Na začátku hodiny každý žák vyplní kvíz, pak společně zkontrolujeme výsledky a budeme o nich diskutovat.

Kvíz: (u každé otázky je naznačeno téma k diskusi)

1. Jaký je v dnešní době nejrozšířenější rodný jazyk na světě?

- A. arabština
- B. španělština
- C. angličtina
- D. čínština**

Nejrozšířenějším rodným jazykem je čínština (resp. její mandarínský dialekt). Mandarínská čínština je úřední jazyk v Čínské lidové republice a na Tchajwanu. Chceme po žácích vysvětlit proč je čínština nejrozšířenějším světovým jazykem.

Dále s žáky diskutujeme o pořadí jazyků až do pátého místa. Můžeme využít brainstormingu, kdy jednotlivé odpovědi zaznamenáváme na tabuli. Žáci uvádí i příklady zemí a s použitím atlasu nebo mapy světa je lokalizují. Na pořadí nahlížíme pouze orientačně, protože je obtížné pokoušet se o jakoukoli sumarizaci rodilých mluvčích, zejména pak v rozvojových zemích, ve kterých jsou veškeré statistiky spíše odhady. Navíc je třeba uvážit i obyvatele hovořící plynně bilingválně a proměnlivosti demografického vývoje.

2. Jaký je nejrozšířenější dorozumívací jazyk na světě?

- A. francouzština
- B. arabština
- C. angličtina**
- D. španělština

Čínština je sice nejrozšířenějším jazykem, ale světovou řečí je bezesporu angličtina. Vzhledem k tomu, že je tato řeč používána skutečně po celé planetě, dochází zde k mnoha regionálním mutacím. Americká angličtina se liší od britské i od australské.

Náměty k diskuzi:

- Proč se propadla francouzština? např. Francie ztratila velmocenské postavení, naopak politický a ekonomický vzestup USA...
- Možný vývoj arabštiny, např. dá se předpokládat, že počet mluvčích touto řečí bude neustále vzrůstat, protože arabská kultura patří z globálního hlediska mezi ty nejprogresivnější...

3. Kolika jazyky se hovoří na Papui - Nové Guinei?

- A. více než 800 jazyky**
- B. 6 jazyky
- C. 60 jazyky
- D. 80 jazyky

Ne každý národ nebo skupina lidí žijících na jednom území mluví jen jedním nebo několika málo jazyky. Svědčí o tom například skutečnost, že na Papui - Nové Guinei se hovoří anglicky (pidžin), motu (nejrozšířenější) a dalších 800 místních jazyků a dialektů.

4. Jakými jazyky se mluví v Belgii?

- A. francouzsky
- B. německy
- C. francouzsky, německy a nizozemsky**
- D. francouzsky a anglicky

Jaký jazyk je nejrozšířenější? Nadpoloviční většina obyvatelstva užívá jazyk totožný s nizozemštinou (holandštinou, vlámsštinou), přes 40% Belgičanů mluví francouzsky a pouze 1% obyvatel Belgie mluví německy. Francouzsky se hovoří převážně na jihu země, vlámsky zase na severu a němčina se užívá na východě Belgie.

5. Pokud budete chtít dorozumět při cestě do západní Afriky, které jazyky byste hlavně měli umět?

- A. francouzštinu nebo angličtinu**
- B. angličtinu nebo španělštinu
- C. angličtinu nebo portugalsštinu
- D. francouzštinu nebo portugalsštinu

Proč mezi hlavní jazyky patří angličtina a francouzština? Jedná se o bývalé kolonie Francie nebo Spojeného království a tento jazyk zde zůstal oficiální i poté, co původně závislé státy získaly samostatnost. Diskutujte o rozšíření angličtiny a francouzštiny v Africe.

6. Španělské království mělo několik kolonií v Americe. Díky tomu se španělsky můžeme také domluvit v Jižní Americe. Ve kterých státech se dnes domluvíme španělsky?

- A. v Brazílii
- B. ve Venezuele, Kolumbii, Ekvádoru, Peru, Bolívii, Paraguayi, Uruguayi, Argentině, Chile**
- C. ve Venezuele, Kolumbii, Brazílii
- D. v Guyaně a Surinamu

Diskutujte o rozšíření španělštiny v celé Americe. Nejvíce mluvčích najdeme v Mexiku, ale roste i počet španělsky hovořících v USA, což souvisí s legální i ilegální migrací z Latinské Ameriky, hispánská komunita se rychle rozvíjí...

7. Kde byste se domluvili urdštinou?

- A. tento jazyk neexistuje a tudíž se s ním nikde nedorozumíme
- B. v Pákistánu a Indii**
- C. na Cejlonu
- D. na Madagaskaru

Jakému jazyku je urdština blízce příbuzná? Hindštině. Oba jazyky jsou si vzájemně srozumitelné, ale urdštině dávají přednost muslimové a hindštině spíše hinduisté.

8. Jaký je nejrozšířenější jazyk ve Švýcarsku?

- A. němčina**
- B. francouzština
- C. italština
- D. rétorománština

Téměř 2/3 obyvatel (v centrálních, východních a severních kantonech) udává jako svůj hlavní jazyk němčinu. Jaké jsou další úřední jazyky ve Švýcarsku? Francouzština, kterou mluví zhruba 20% obyvatel (zejména v západních kantonech), necelých 7% obyvatel na jihu mluví italsky a rétorománštinu používá méně než 1% Švýcarů.

9. Kolik má Evropská unie úředních jazyků?

- A. 23 úředních jazyků**
- B. jeden úřední jazyk
- C. tři úřední jazyky
- D. 20 úředních jazyků

Evropská unie (dále jen EU) má 23 úředních jazyků: angličtinu, bulharštinu, češtinu, dánštinu, estonštinu, finštinu, francouzštinu, irštinu, italštinu, litevštinu, lotyštinu, maďarštinu, maltštinu, němčinu, nizozemštinu, polštinu, portugalsštinu, rumunštinu, slovenštinu, slovinštinu, španělštinu, švédštinu a řečtinu.

Otázky:

1. Proč používá Evropská unie tolik úředních jazyků?

EU je demokratická organizace a jako taková musí se svými občany a samozřejmě s vládami a úřady jednotlivých členských států, podniky a dalšími organizacemi v celé Evropské unii komunikovat v jejich jazyce, aby se nemuseli učit jiný jazyk a všemu rozuměli.

2. Kdo rozhoduje o tom, které jazyky budou úředními jazyky Evropské unie?

Každá země před přistoupením uvede, který jazyk chce pro účely EU používat jako úřední jazyk. Ne všechny jazyky, které jsou úředními jazyky v určitém členském státě, byly navrženy jako úřední jazyky EU.

3. Proč se nezavede pouze jeden úřední jazyk Evropské unie?

Protože by tak většina lidí uvnitř EU nerozuměla tomu, co EU dělá. Ať už by se vybral kterýkoli jazyk, většina obyvatel EU by jej neovládala natolik, aby byla schopna dodržovat její zákony, využívat všech svých práv nebo se v něm vyjadřovat, a podílet se tak na záležitostech EU.

4. Jaký je nejrozšířenější jazyk v EU?

Jedná se o němčinu (což je dáno velikostí populace daných zemích), která se ale kromě Německa a Rakouska užívá jen málo. Pokud však počítáme kromě mateřského jazyka i se znalostí dalších jazyků, je nejrozšířenějším jazykem EU angličtina, kterou ovládá necelá polovina všech obyvatel EU. Procento těch, kteří ovládají angličtinu alespoň na základní úrovni, se bude jistě i nadále zvyšovat, protože právě tento jazyk je obecně chápán jako mezinárodní dorozumívací jazyk. Dalším nejrozšířenějším jazykem EU je francouzština.

2. Evropa a svět nás zajímá

2.1. REKORDY ZEMĚ

- **Zařazení** dílčího tématu *Rekordy Země* tematického okruhu Evropa a svět nás zajímá v rámci průřezového tématu VMEGS v 8. ročníku ZŠ v předmětu zeměpis:

Učivo (zeměpis)	- Atlantský oceán, Tichý oceán, Indický oceán, Severní ledový oceán - poloha a povrch jednotlivých světadílů
Očekávané výstupy (zeměpis)	- vyhledá v mapách světové oceány - vyhledá v mapách jednotlivé světadíly - pojmenuje a vyhledá v mapách jejich významné části pobřeží, moře a zálivy, ostrovy, poloostrovy, průlivy - pojmenuje a vyhledá v mapách nejvíce zastoupené povrchové útvary
Učivo (dílčí téma)	- světová nej
Očekávané výstupy (dílčí téma)	- zná nejzajímavější údaje o Zemi v podobě rekordů neživé přírody
Realizace (dílčí téma)	- skupinová práce, diskuse

- **Podpora klíčových kompetencí:**

- efektivně pracovat ve skupině
- využít vlastních zkušeností a znalostí pro hledání jednotlivých údajů
- rozvíjet komunikační dovednosti
- zapojit se do diskuse
- prezentovat výsledky své práce

- Žáky rozdělíme do 4 skupin, v kterých budou vypracovávat následující úkoly.

Úkol :

Každá skupina se bude věnovat určitému tématu a jeho rekordním jevům. Jednotlivé údaje o rekordech budete zaznamenávat s pomocí atlasu do slepé mapy. Vaše téma a zhotovenou mapu pak budete prezentovat před celou třídou.

Úkol je připraven pro 4 skupiny, ale záleží na vás jestli zachováte původní počet skupin nebo počet skupin navýšíte. Žáky můžete rozdělit do skupin buď na základě barevných kartiček (viz téma Barevná záplava vlajek) nebo např. podle data narození (od ledna do prosince), podle velikosti, abecedy aj. Každá skupina najde v pracovní učebnici seznam rekordů, které bude s pomocí atlasu zaznamenávat do slepé mapy. K některým méně známým údajům doporučuji napsat žákům na tabuli nápovědu, která jim pomůže při hledání. Na konci hodiny bude každá skupina prezentovat svoji mapu. Skupiny se tak seznámí s téměř všemi rekordy neživé přírody na Zemi a nejen vy ale i žáci můžou prezentaci doplňovat o své poznatky.

Skupina č. 1

OCEÁNY, MOŘE A JEJICH ČÁSTI

- Největší oceán - Tichý oceán (50 % rozlohy světového oceánu)
Rozloha 179 679 000 km².
- Nejmenší oceán - Severní ledový oceán (4 % rozlohy světového oceánu)
Rozloha 13 100 000 km².
- Největší salinita - Rudé moře (salinita dosahuje 41 ‰)
Salinita je obsah solí rozpuštěných v mořské vodě, největší část solí tvoří sodík a chlór (kuchyňská sůl). Kdyby se voda z oceánů odpařila, vytvořila by se na všech kontinentech 150 m silná vrstva soli. Průměrná salinita moří je mezi 33 až 37 ‰.
- Nejnižší salinita - Baltské moře (salinita dosahuje 7,2 ‰)
Důvodem je nízký výpar, omezený styk s oceánem a významné říční přítoky do tohoto moře.
- Největší hloubka oceánu - Mariánský příkop (hloubka 10 924 m)
Mariánský příkop v Tichém oceánu má délku 2 550 km a průměrnou šířku 70 km.
- Největší moře - Filipínské moře (plocha 5 726 000 km²)
Okrajové moře Tichého oceánu. Jeho hranice tvoří řetězce ostrovů - Filipíny, Taiwan, Rjúkju, Japonské ostrovy, Mariany a Karolíny.
- Největší záliv - Bengálský záliv (plocha 2 172 000 km²)
Obrovský záliv Indického oceánu mezi Přední a Zadní Indií. Do Bengálského zálivu společně ústí veletoky Ganga a Brahmaputra a vytvářejí nejmohutnější deltu na světě pod mořskou hladinou.
- Nejdelší průliv - Mosambický průliv (délka 1 760 km)
Mosambický průliv odděluje největší africký ostrov Madagaskar od pevniny.

- Nejširší a nejhlubší průliv - Drakeův průliv (šířka více než 1 100 km, max. hloubka 5 248 m)
Průliv vznikl mezi jihoamerickou pevninou (Ohňová země) a Antarktickým poloostrovem. Spojuje Atlantský a Tichý oceán. Pojmenován byl podle viceadmirála sira Francise Drakea, prvního Angličana, který proplul průlivem v roce 1578.
- Nejmohutnější fjord - Vestfjorden (255 km dlouhý záliv)
Záliv mezi severozápadním pobřežím Norska a souostrovím Lofoty. Fjord byl vytvořen činností ledovce.
- Nejvyšší mořský příliv - záliv Fundy (při přílivu stoupá hladina moře až o 19,6 m)
Záliv je vklíněn mezi pevninu a poloostrov Nové Skotsko na východním pobřeží Kanady.

LEDOVCE

- Největší plocha mořského ledu - Arktida (rozloha mořského ledu koncem léta 9 mil. km², koncem zimy 12 mil. km²)
Průměrná tloušťka ledu je 3 až 5 m. Ledové kry na moři nemají svůj původ v mořském ledu, ale vznikly ulomením kontinentálního ledovce. Tyto obrovské masy ledu mohou díky mořským proudům a větru cestovat do velkých vzdáleností. V Atlantiku až po 36° s.š. a mohou ohrožovat i námořní dopravu (např. Titanic r. 1912).
- Největší plocha kontinentálního ledu - Antarktida (rozloha ledu činí 13,8 mil. km²)
Celá Antarktida je z 99% zaledněná. Roztáním ledu by vzniklo 24 900 000 km³ vody, čímž by se zaplavilo asi 10% souše. Průměrná tloušťka ledu je 2 200 m, maximální tloušťka je 4 776 m.

Skupina č. 2

JEZERA

- Největší jezero - Kaspické moře (plocha 371 000 km²)
Jedná se o bezodtokové jezero v nejrozsáhlejší depresi – Kaspické proláclině (-28,5 m pod hladinou moře).
- Největší sladkovodní jezero - Hořejší jezero (plocha 88 414 km², větší než ČR)
Hořejší jezero patří mezi tzv. Velká jezera. Jedná se o komplex pěti jezer tektonického a ledovcového původu, které odvodňuje řeka sv. Vavřince do Atlantského oceánu. Jezery prochází státní hranice mezi Kanadou a USA.
- Nejhlubší jezero - Bajkal (max. hloubka 1 637 m)
Bajkal najdeme v tektonické proláclině na jihu východní Sibiře. Obsahuje asi 18%

světových zásob pitné vody na Zemi, což je tolik, jako Velká jezera dohromady. Napájí ho 336 řek, ale vytéká jenom jediná Angara.

- Nejvýše položené jezero - Titicaca (leží v nadmořské výšce 3 810 m)
Jedná se o bezodtoké jezero tektonického původu, které zásobují krátké, ale vodnaté řeky z okolních svahů And.
- Největší občasné jezero - Eyreovo jezero
Pouštní jezero, které mění svou velikost. V důsledku nízkých srážek (méně než 120 mm ročně) je většinou suchou slanou pánví. Solná kůra bývá často až 1 metr silná. Maximální naplnění vodou až 1,2 metru jezero dosahuje jen několikrát za století.
- Největší soustředění jezer - Finská jezerní plošina (jezera pokrývají asi 9% území Finska)
Rozsáhlý vodní systém tvoří více než 60 tisíc jezer a jezírek hustě propojených řekami. Největším jezerem je Saimaa. Krajina v okolí je charakteristická morény, močály a hlavně jehličnatými lesy (tajgou).
- Nejdelsí název jezera - Lake Chargoggagoggmanchauggagoggchaubunagungamaugg (místní jezero nazývají jako Websterské)
Lake Chargoggagoggmanchauggagoggchaubunagungamaugg má neuvěřitelných 46 písmen, což z něj činí jezero s nejbizardnějším názvem na světě. Místní obyvatelé z městečka Webster toto jezero nenazývají tímto dlouhým indiánským jménem, ale již dlouhá léta označují jezero jako Websterské.

ŘEKY

- Nejdelsí řeka světa - Amazonka (délka 6 296 km - 7 062 km - záleží na tom, odkud se počítá), někdy je její prvenství zpochybňováno a za nejdelsí řeku světa je považován Nil - 6 695 km
Plocha jejího povodí zabírá 40% Jižní Ameriky, přičemž podstatná část jejího toku protéká Amazonským deštným pralesem. Ústí do Atlantského oceánu.
- Nejvodnatější řeka světa - Amazonka (průměrný průtok až 220 000 m³ vody za sekundu)

VODOPÁDY

- Nejvyšší vodopád - Angelův vodopád (voda padá z výšky 979 m)
- Největší vodopádový systém - vodopády Iguazú (šířka 4 km, výška 72 m)
Vodopády vytváří řeka Iguazú, která těsně před ústím do řeky Paraná padá přes okraj

plošiny do hloubky 72 m. Hukot těchto mohutných vodopádů je slyšet do vzdálenosti 25 km.

- Nejkrásnější vodopády - Victoriiny vodopády
Vodopády objevil 17. listopadu 1855 skotský misionář David Livingstone, který vodopády pokřtil jménem královny Viktorie. Pro domorodce to byl jenom „dým, který hřmí“ (mosi-oo-tunya).
- Neznámější vodopády - Niagarské vodopády
Vodopády, které vznikly asi před 10 000 lety, jsou nejnavštěvovanější vodopády na světě. Přitahují kolem 10 milionů návštěvníků ročně. Vodopády se vytvořily na řece Niagara, která vytéká z Erijského jezera a ústí do jezera Ontario.

Skupina č.3

GEJZÍRY

- Největší soustředění gejzírů - Yellowstonský národní park (na ploše 8 991 km² se nachází více než 200 gejzírů a 10 000 horkých pramenů a množství fumarol - proudy vodní páry a horkých plynů vystupujících z trhlin a puklin v zemi)
Nejstarší národní park světa – 1872, je místem největšího soustředění gejzírů na Zemi. V této oblasti leží i neznámější a nejnavštěvovanější gejzír Old Faithful (Starý věrný), pravidelně v rozmezí 60 až 65 minut eruptuje do výšky 40 metrů již nejméně 200 let.
- Místo s největším počtem termálních pramenů - Island (na ostrově se nachází 800 geotermálních oblastí a asi 7 000 termálních pramenů)
Na jihozápadě ostrova se nachází gejzír s islandským názvem Geysir (výron), který vymršťoval každých 24 hodin po dobu 10 minut vodní sloupec do výšky 30 m. Podle něho dostaly název všechny ostatní gejzíry. Island má světové prvenství i ve využívání termálních pramenů na vytápění bytů a skleníků.
- Nejmhutnější gejzír - Waimangu (horkou vodu, bahno a kameny vyvrhoval v intervalu 30 hodin do výšky 300 až 400 m)
Vznikl v roce 1900 a existoval 4 roky. Najdeme ho na Severním ostrově Nového Zélandu. Při jeho posledním neočekávaném projevu (1. dubna 1917) zahynuli čtyři lidé. Dnes se na jeho místě nachází stejnojmenné jezero.

OSTROVY, POLOOSTROVY

- Největší poloostrov - Arabský poloostrov (rozloha 2 780 000 km²)
Většinu povrchu tvoří rozsáhlá plošina s pouštěmi a rozvětvenou sítí vádí. Nacházejí se

zde nejbohatší ložiska ropy na světě.

- Největší ostrov - Grónsko (rozloha 2 130 750 km²)
Jedná se o autonomní součást Dánského království, jehož hlavou státu je dánský monarcha, ovšem země je řízena vlastní vládou a parlamentem. Více než 80% povrchu ostrova je zaledněno (pokryto druhým největším pevninským ledovcem světa) s max. tloušťkou 3 400 m.
- Největší souostroví - Malajské souostroví (rozloha 2 000 000 km²)
Malajské souostroví tvoří asi 21 000 sopečných a korálových ostrovů. Patří k němu Malé Sundy, Velké Sundy, Filipíny aj. Celá oblast je seismicky velmi aktivní, nachází se tu více než 300 sopek, z toho 128 činných, častým jevem jsou zemětřesení.
- Největší korálový útes - Velká útesová bariéra (délka 2 300 km, šířka 2 až 150 km)
- Nejdlehlší ostrov - Velikonoční ostrov (vzdálený asi 3 300 km od pobřeží Jižní Ameriky)
Nejvýchodnější obývaný ostrov Polynésie vzdálený asi 3 300 km od pobřeží Jižní Ameriky. Polynésané jej nazývali Rapa Nui což znamená Pupek Světa

POHOŘÍ, HORY

- Nejdelší pohoří - Kordillery/Andy (délka asi 16 000 km)
Kordillery jsou pásmem pohoří s ledovci a činnými sopkami. Táhnou se západním okrajem amerického kontinentu v délce asi 16 000 km. V Severní Americe jsou široké až 1 700 km, v Jižní Americe 700 km. Maximální výšky dosahují Kordillery v Severní Americe na Aljašce Mt. McKinley – 6 149 m.n.m. a v Jižní Americe v Argentině Aconcagua 6 959 m.n.m.
- Nejvyšší pohoří - Himaláje (11 vrcholů dosahuje výšky nad 8 000 m. n. m.)
Himaláje jsou gigantické nejen svoji výškou, ale i rozlohou. Pohoří ležící v několika souběžných horských pásmech, bylo vyvrátněno ve třetihorách a podle propočtů se v posledních 100 000 letech zvyšují každý rok o 4 cm.
- Nejvyšší hora - Mount Everest (8 848 m n. m.)
Nejvyšší hora světa leží na hranici Nepálu a Číny. Je to mohutná pyramida se třemi stěnami a třemi hlavními hřbety, které od severu, jihu a západu stoupají k vrcholu. Ledovce stékají z jeho svahů do výšky 5 000 m.n.m. Pokořiteli nejvyšší hory světa se jako první stali 29. května 1953 Novozélandčan Edmund Hillary a Šerpa Tenzing Norgay.

- Nejhezčí hora - Matterhorn

Matterhorn je považován za nejhezčí horu pro svou nádhernou siluetu, která je ještě zvýrazněna tím, že stojí o samotě. Matterhorn má čtyři stěny se čtyřmi velmi výraznými hranami, což mu dává vzhled pyramidy. První úspěšnou výpravu na tento nádherný vrchol vedl anglický horolezec Edward Whymper v roce 1865. Čtyři z devíti členů výpravy však na severní stěně tragicky zahynuli.

- Největší ostrovní hora - Uluru /Ayersova skála (výška je 335 m a její obvod 9 km)

Ostrovní hora je tvořena pískovcem, který je bohatý na živec a má červenavý odstín. Podle toho, jak na něj dopadají sluneční paprsky, mění barvu od okrové, přes oranžovou až po tmavě červenou.

Skupina č. 4

SOPKY A ZEMĚTŘESENÍ

- Nejvyšší sopka - Volcán San Pedro (6 154 m n. m.)

Její vítězství je prozatímní, neboť vulkány se mohou silou výbuchu zcela rozmetat a nebo díky silným lávovým výlevům mohou navýšit sopečný kužel. Najdeme ji v Andách ve státě Chile.

- Absolutně nejvyšší sopka - Mauna Kea (vrchol ční jen 4 205 m nad mořskou hladinu, její podmořská část je ale ještě vysoká 6 000 m, takže celková výška je 10 205 m)

- Největší sopečný výbuch - Théra/Santorini (v roce 1625 př. n. l.)

Výbuch v roce 1625 před n.l. byl asi 130x silnější než současná vodíková bomba. Ostrov Théra leží v jižní části Egejského moře. Je součástí souostrovi Kyklady a je asi 100 km vzdálen od největšího řeckého ostrova Kréta. Po obrovském výbuchu z něj zůstal pouze obrovský kráter – kaldera, který se zaplnil mořskou vodou. Okraje kaldery ční dnes nad mořskou hladinou.

- Největší historicky doložený sopečný výbuch - Krakatau (v roce 1883)

Malý sopečný ostrov Krakatau leží v Sundském průlivu mezi Sumatrou a Jávou. Na ostrově se nachází sopka, která vybuchla 26. srpna 1883 a výbuch zničil dvě třetiny ostrova. I když tato exploze byla pouze pětinou santorijské (thérské) katastrofy, považuje se za nejsilnější historicky doložený sopečný výbuch.

- Nejdelší zlom zemské kůry - zlom San Andreas (zlomová linie je dlouhá 1 050 km a sahá asi 16 km pod zemský povrch)

Zlomová linie se táhne od San Franciska až ke Kalifornskému zálivu. V této oblasti se

proti sobě posunují dvě litosférické desky Země. Dno Tichého oceánu se podsouvá rychlostí 5 cm ročně pod americký kontinent, což způsobuje častá zemětřesení.

ČÁSTI POVRCHU

- Nejvyšší náhorní plošina - Tibetská náhorní plošina (4 875 m n. m.) (zároveň i největší náhorní plošina na Zemi, délka 2 000 km, šířka 1 100 km)
- Nejnižší bod pevniny - Mrtvé moře (400 m pod hladinou moře)

Mrtvé moře leží v nejhlubší proláclině Země. Téměř všechna voda, která do Mrtvého moře vtéká z řeky Jordán, se vypaří, čímž se nadměrně zvyšuje koncentrace soli. Vzhledem k vysoké salinitě (až 310 ‰), která je 7,5-krát větší než u mořské vody, v něm žijí jen některé bakterie.

- Největší údolí - Grand Canyon/Velký kaňon (délka 350 km, max. hloubka 1 800 m, šířka 200 m až 29 km)

Velký kaňon je vyhlouben do vyklenuté Koloradské plošiny.

- Největší poušť - Sahara (rozloha 9 000 000 km²)

V poslední době poušť vlivem extrémního sucha postupuje dále k jihu do oblasti zvané Sahel. Povrch Sahary tvoří většinou plošina ve střední části se nacházející osamocená pohoří Tibesti a Ahaggar. Nánosy navátého písku na Sahaře jsou velmi silné a souvislé. Písečná poušť (erg) zabírá však jen 1/9 celkové plochy Sahary. Větretem vznikají dlouhé písečné přesypy, které se stěhují. Veškerý jemnější prachový materiál odvál vítr. Písečné přesypy (barchany) se mohou pohybovat až 100 metrů ročně. Pouštní oblasti, jejichž povrch je pokryt štěrkovými nánosy nebo drobnější kamenitou sutí, se nazývá – serir. Vyskytují se například v Libyi. Výše položené pláně a plošiny s příkrými skalními svahy, ze kterých všechny jemnější částice odvál vítr, se nazývají – hamada.

KLIMA

- Nejvyšší naměřená teplota - Al Azíziyah - Libye (+57,8 °C)
- Nejnižší naměřená teplota - polární stanice Vostok - Antarktida (-89,2 °C)
- Nejdeštivější místo - ostrov Kauai - Havajské ostrovy (průměrné roční srážky 12 090 mm)

Návětrné svahy sopky Waialeale, která se nachází na ostrově Kauai, jsou považovány za nejdeštivější místo na Zemi. Celoročně tu vládne tropické podnebí a prší tu až 350 dní v roce.

- Nejsušší místo - Asuán - Egypt (průměrné roční srážky 0,5 mm)

2.2. FAIR TRADE

- **Zařazení** dílčího tématu *Fair Trade* tematického okruhu Evropa a svět nás zajímá v rámci průřezového tématu VMEGS v 9. ročníku ZŠ v předmětu zeměpis:

Učivo (zeměpis)	- stupeň rozvoje států světa
Očekávané výstupy (zeměpis)	- pojmenuje kritéria pro posouzení vyspělosti států světa a rozděluje na jejich základě státy světa na: nejvyspělejší státy světa s tržním hospodářstvím, středně rozvinuté státy, málo rozvinuté - rozvojové státy
Učivo (dílčí téma)	- Fair Trade
Očekávané výstupy (dílčí téma)	- zná smysl a cíl Fair Trade - pozná výrobek Fair Trade - zhodnotí význam zapojení ČR
Realizace (dílčí téma)	- teamová spolupráce

- **Podpora klíčových kompetencí:**

- projevovat zájem o poznání
- spolupracovat a diskutovat ve skupině
- pracovat s textem
- vhodným způsobem argumentovat
- rozvíjet vlastní iniciativu a tvořivost
- vlastními slovy reprodukovat informace zjištěné v textu
- prezentovat výsledky své práce

- Na začátku hodiny vedeme s žáky diskusi na téma Fair Trade. Pak žáky rozdělíme do skupin, v kterých budou pracovat s textem v pracovní učebnici a vypracovávat zadané úkoly.

Úkol :

Nejdříve si každý člen skupiny přečte zadaný text sám. Pak budete v rámci skupiny na toto téma diskutovat a vypracujete úkoly, které jsou pod textem. Se svými výsledky seznámíte ostatní spolužáky.

Diskusi na téma Fair Trade vedeme např. na téma:

- *Co je Fair Trade? Jedná se o způsob obchodování, jehož cílem je v první řadě podpořit malé výrobce a zemědělce z rozvojových zemí Asie, Afriky a Latinské Ameriky, tak aby se dokázali uživit vlastní prací, která je v souladu s ekologicky šetrným a sociálně ohleduplným přístupem.*
- *Jak bychom přeložili anglický termín Fair Trade do češtiny? Férový nebo spravedlivý obchod.*
- *Proč Fair Trade vznikl? Vznikl jako reakce na obrovskou propast mezi příjmy vyspělých a rozvojových zemí, která z velké části pramení z nespravedlivého nastavení obchodních a politických pravidel vůči rozvojovým zemím.*

Po diskusi žáky rozdělíme do skupin (nápadů na rozdělení žáků do skupin viz téma Rekordy Země). Každá skupina najde v pracovní učebnici text a úkoly, které vypracuje. Během pracovní činnosti žáků jsme v roli poradce, radíme, pomáháme a usměřňujeme je. Na konci hodiny jednotlivé skupiny seznámí své spolužáky se svými výsledky (Nemusíme dodržet daný počet skupin, který je uveden v pracovní učebnici, ale můžeme např. vytvořit 6 skupin, kdy každý pracovní text se bude opakovat 2x. Před vypracováním úkolů můžeme spojit skupiny se stejným tématem, čímž může dojít k obohacení o další názory). Pro pracovní text č. 2 zajistíme slepou mapu České republiky a seznam měst ve vašem kraji, ve kterých se prodávají FAIRTRADE výrobky. Seznam prodejních míst najdeme na stránkách Fair Trade <http://www.fairtrade.cz/49-prodejni-mista/>.

2.3. SPOLEČENSKÁ A HOSPODÁŘSKÁ NEROVNOST VE SVĚTĚ

- **Zařazení** dílčího tématu *Společenská a hospodářská nerovnost ve světě* tematického okruhu Evropa a svět nás zajímá v rámci průřezového tématu VMEGS v 9. ročníku ZŠ v předmětu zeměpis:

Učivo (zeměpis)	- hlavní hospodářské oblasti světa
Očekávané výstupy (zeměpis)	- hodnotí příčiny vyspělosti a zaostalosti jednotlivých oblastí světa z hospodářského hlediska - porovnává vyspělost zemí podle různých hledisek, např. velikost HDP, podíl zaměstnanosti v jednotlivých sektorech hospodářství aj. - zná faktory, které mohou být příčinou zaostalosti a překážkou v rozvoji chudých zemí
Učivo (dílčí téma)	- ekonomická nerovnost ve světě, globální problém - chudoba
Očekávané výstupy (dílčí téma)	- zná pojmy bohatý Sever a chudý Jih - zná některé charitativní organizace - uvádí další globální problémy, které souvisejí s chudobou - chápe princip tzv. bludného kruhu chudoby
Realizace (dílčí téma)	- individuální práce a poté diskuse

- **Podpora klíčových kompetencí:**

- používat s porozuměním základní terminologii
- využívat dříve osvojené učivo a zkušenosti z běžného života
- diskutovat na zadané téma
- dokázat uvést informace do souvislostí
- vyjadřovat, obhajovat své názory a postoje
- formulovat problémy a hledat jejich příčiny

- Na začátku hodiny žáci přemýšlí nad pojmy bohatý Sever a chudý Jih, pak následuje diskuse. Po diskusi si žáci přečtou dvě charakteristiky dětí a odpoví na otázky pod textem.

Úkol :

Všichni si překreslete na papír následující tabulku (*najdeme v pracovní učebnici*), do které si budete zaznamenávat, co víte o pojmech bohatý Sever a chudý Jih (napovědět vám může obrázek pod tabulkou), co vás zajímá (zapisuje dotazy) a po diskusi vyplníte i poslední sloupec „dozvěděl jsem se“.

Tato metoda pomůže žákům si uvědomit, co o daném tématu již vědí a co naopak ne. Dotazy žáků můžeme napsat na tabuli. Na konci diskuse, poté co se žáci dozvěděli nové informace, necháme žáky vyplnit i poslední sloupec. Také můžeme zopakovat pojmy jako např. HDP, HNP a index lidského rozvoje (vyjadřuje kvalitu lidského života, za pomoci údajů o chudobě, gramotnosti, vzdělání, střední délky života, porodnosti aj., který vypracovává OSN).

Úkol :

Vaším úkolem bude přečíst si dvě charakteristiky dětí. Pokuste se vcítit do jejich života. (*Charakteristiky najdete v pracovní učebnici*)

Před čtením textu se ujistíme, že žáci vědí, kde přesně leží země, odkud děti pocházejí.

1. Porovnejte životy těchto dvou dětí.
2. Co víte o Somálsku a Norsku? *např. poloha, základní fyzickogeografické charakteristiky, hospodářství, obyvatelstvo... Necháme žáky se zamyslet nad skupinou faktorů, které ovlivňují zaostalost Somálska a proč se většina bohatých států světa nachází na severní polokouli.*
3. Jak vy můžete pomoci dětem z chudých oblastí světa? *např. adopce na dálku, projekt Postavme školu v Africe...*
4. Jaké znáš charitativní organizace? *např. ADRA, Červený kříž, Člověk v tísni...*
5. Napište svůj příběh a jedno své přání. *Některé žáky jejich příběh můžeme nechat přečíst, ale jen pokud budou chtít. Žáky nevyvoláváme. Společně s žáky můžeme diskutovat na téma - výhody a nevýhody prostředí, ve kterém žijí nebo jestli existují v naší společnosti sociální rozdíly.*

Bonusový úkol: (otázky k zamyšlení a k diskusi)

1. Jaké další globální problémy souvisí s chudobou?

Chudoba úzce souvisí s problémy se zajištěním výživy obyvatelstva na Zemi. Podle údajů OSN soustavně hladoví na Zemi 500 mil. lidí a více než miliarda trpí nedostatkem

potravy. Neuspokojivá situace je zvláště v rozvojových zemích, kde žije 95 % hladovějících (více na stránkách <http://www.geografickerozhledy.cz/gallery/casopis/8-1161864806.pdf>).

2. Vysvětlete tzv. bludný kruh chudoby.

Bludný kruh chudoby žáky necháme vysvětlit podle schématu. Přerušit jej lze zajištěním jedné z podmínek.

3. Jsme Evropané

3.1. SOUSEDÉ ČESKÉ REPUBLIKY

- **Zařazení** dílčího tématu *Sousedé České republiky* tematického okruhu Jsme Evropané v rámci průřezového tématu VMEGS v 8. ročníku ZŠ v předmětu zeměpis:

Učivo (zeměpis)	- poloha České republiky
Očekávané výstupy (zeměpis)	- určí geografickou polohu České republiky (poloha vzhledem k Evropě, k mořím a sousedním státům) - posoudí i další aspekty polohy (dopravní, hospodářskou aj.)
Učivo (dílčí téma)	- sousedé České republiky
Očekávané výstupy (dílčí téma)	- blíže charakterizuje sousední státy České republiky a dává si je do souvislosti s polohou České republiky - vytváří si celkový přehled o regionu, jehož je Česká republika součástí
Realizace (dílčí téma)	- soutěž Riskuj!

- **Podpora klíčových kompetencí:**

- projevovat zájem o poznání
- aktivně se zapojit do práce skupiny
- využívat dříve osvojené učivo
- dokázat uvést informace do souvislostí
- dodržovat pravidla hry

- Na začátku hodiny žáky seznámíme s pravidly soutěže „Riskuj!“ a pak si ji podle ukázky v pracovní učebnici s žáky zahrajeme.

Úkol :

Znáte televizní soutěž „Riskuj!“? Uvažovali jste někdy o účasti v této soutěži? Jestli ano, tak v rámci této vyučovací hodiny budete mít příležitost si podobnou hru vyzkoušet. Nejdříve se rozdělíte do tří skupin podle pokynů vyučujícího. Každá skupina si zvolí svého zástupce, kteří na základě hry „kámen, nůžky, papír“ rozhodnou o tom, která skupina bude začínat hru.

Základní pravidla soutěže vám upřesní vyučující. Celkem budete moci vybírat ze 6 tematických okruhů, přičemž ke každému je přiřazeno 5 políček. Pod každým políčkem, které je označeno počtem bodů, najdete otázku. U otázek budete moci buď vybrat odpověď ze čtyř možností anebo budete muset odpověď vytvořit. Některé otázky mohou mít i více správných odpovědí. Úkolem všech skupin bude na základě uhodnutí otázek získat co nejvíce bodů.

Nápady na rozdělení žáků do skupin najdeme v kapitole 2.1. Každá skupina si zvolí svého zástupce, kteří na základě hry „kámen, nůžky, papír“ rozhodnou o tom, která skupina bude začínat hru. Navrhovaná hra v pracovní učebnici se od té v televizi liší tím, že žáci u některých otázek volí správnou odpověď z více možností anebo musí odpověď vytvořit. Žáky upozorníme, že některé otázky mohou mít i více správných odpovědí. Pro zodpovězení některých otázek musí žáci nahlédnout do pracovní učebnice. Nákres hracího pole najdeme v pracovní učebnici, který si můžeme překreslit na tabuli nebo na fólii a promítat zpětným projektorem. Zodpovězená políčka přeškrtaváme. Když skupina zodpoví otázku špatně, body neodečítáme, a dáme šanci další skupině. Vyhrává skupina, která získá nejvíce bodů. Následující otázky jsou pouze příkladem, tzn. že si je můžeme přizpůsobit svým potřebám.

Otázky:

Poloha:

1000 - Jak se jmenuje stát, který je zvýrazněný na obr. 1 v pracovní učebnici? *Německo.*

2000 - S jakým státem má Česká republika nejdelší hranice? *S Německem.*

3000 - Mezi vnitrozemské státy patří:

A. *Polsko, Rakousko*

B. *Německo, Slovensko*

C. *Rakousko, Slovensko*

D. *Německo, Polsko*

4000 - Jsou v obrysové mapce na obr. 1 v pracovní učebnici zobrazena města Bratislava, Vídeň, Berlín, Varšava? *Ne (Bratislava je zobrazena chybně).*

5000 - Jaký stát je nejmenší středoevropský bez přístupu k moři? *Slovensko.*

Povrch:

1000 - Jak se nazývá nížina na severu Německa? *Severoněmecká nížina.*

2000 - Jak se nazývá pohoří v Rakousku, které zabírá až 2/3 rozlohy země? *Alpy.*

3000 - Ve kterém z uvedených evropských států převládá na většině území nížinatý povrch?

- A. *Německo*
- B. *Rakousko*
- C. *Slovensko*
- D. *Polsko***

4000 - Alpy, nejvyšší pohoří v Evropě, neprobíhají územím tohoto státu:

- A. *Rakouskem*
- B. *Německem*
- C. *Slovenskem***
- D. *Polskem***

5000 - Jak se nazývá nejvyšší hora Slovenska (Vysokých Tater)? *Gerlachovský štít*.

Vodstvo:

1000 - V jakém státě pramení druhá nejdelší evropská řeka Dunaj? *V Německu*.

2000 - Uveďte, jak se především využívají hospodářsky řeky na území Rakouska. *Jako přírodní zdroj k výrobě elektrické energie*.

3000 - Které řeky, zakreslené v obrysové mapce Evropy na obr. 2 v pracovní učebnici, ústí na území Německa do Severního moře? *Labe*.

4000 - V jakém městě ústí do Baltského moře řeka Odra:

- A. *Roztoky*
- B. *Štětín***
- C. *Brémy*
- D. *Gdaňsk*

5000 - Jak se nazývá řeka, která pramení ve švýcarských Alpách, protéká podél hranic mezi Rakouskem a Lichtenštejnskem, Francií, Německem a Nizozemskem a ústí do Severního moře? *Rýn*.

Obyvatelstvo:

1000 - Jaký z našich 4 sousedních států má nejvíce obyvatel? *Německo*.

2000 - Nejblíže ze všech sousedů jsou nám jazykově i kulturně:

- A. *Němci*
- B. *Slováci***
- C. *Poláci*
- D. *Rakušané*

3000 - Nejpočetnější národnostní menšinou na Slovensku je:

A. *polská*

B. *česká*

C. *romská*

D. *maďarská*

4000 - Jaký stát je počtem obyvatel zhruba poloviční ve srovnání s Českou republikou?

A. *Německo*

B. *Rakousko*

C. *Slovensko*

D. *Polsko*

5000 - Jaký z našich 4 sousedních států má absolutně nejvíce přistěhovalců? *Německo.*

Hospodářství:

1000 - Stát s největší produkcí chmele na světě:

A. *Německo*

B. *Rakousko*

C. *Česká republika*

D. *Slovensko*

2000 - Jako první stát na světě se zřekl výroby jaderné energie?

A. *Polsko*

B. *Slovensko*

C. *Rakousko*

D. *Německo*

3000 - V jakém ze sousedních států České republiky dominuje výroba dopravních prostředků?

V Německu.

4000 - Jaké slovenské město je spojováno s textilním průmyslem?

A. *Trenčín*

B. *Piešťany*

C. *Trnava*

D. *Bratislava*

5000 - Rozsáhlá průmyslová konurbace podél jednoho přítoku Rýna se nazývá:

A. Ruhrstadt

B. Hamburk

C. Mnichov

D. Drážďany

Zajímavosti:

1000 - V jakém státě najdeme lyžařské středisko Innsbruck? *V Rakousku.*

2000 - V jakém státě najdeme jeden z největších leteckých uzlů v Evropě Frankfurt nad Mohanem? *V Německu.*

3000 - Československo se rozdělilo na 2 samostatné státy Českou republiku a Slovenskou republiku:

A. 1. 1. 1993

B. 1. 1. 1990

C. 28. 10. 1918

D. 28. 10. 1928

4000 - Jaký stát není členem Evropské unie?

A. Slovensko

B. Polsko

C. Rakousko

D. Polsko, Slovensko, Rakousko i Německo jsou členy Evropské unie

5000 - Polsko je členěno na:

A. vojvodství

B. spolkové země

C. kantony

D. župy

3.2. EVROPSKÉ KRAJINY NA KOLE

- **Zařazení** dílčího tématu *Evropské krajiny na kole* tematického okruhu Jsme Evropané v rámci průřezového tématu VMEGS v 7. ročníku ZŠ v předmětu zeměpis:

Učivo (zeměpis)	Evropa – šířková (vegetační) pásma a výškové stupně
Očekávané výstupy (zeměpis)	- pojmenuje a určí v mapách Evropy vegetační pásma a výškové stupně - pojmenuje a popíše konkrétní příklady zástupců evropského rostlinstva a živočišstva a zařadí je do příslušných geografických šířkových pásem
Učivo (dílčí téma)	- evropské krajiny, alternativní možnosti cestování
Očekávané výstupy (dílčí téma)	- blíže charakterizuje evropské krajiny a dává si je do souvislosti s nejvýznamnějšími povrchovými útvary Evropy a s alternativními způsoby cestování
Realizace (dílčí téma)	- plakát

- **Podpora klíčových kompetencí:**

- zapojit se do diskuze a obhajovat svůj názor
- rozvíjet komunikativní dovednosti
- aktivně se zapojit do práce skupiny
- pracovat s textem – číst s porozuměním, reprodukovat vlastními slovy
- vyhledat a zpracovávat vhodné informace k danému tématu
- představit výsledky své práce

- Po úvodním zopakování učiva podle otázek (viz níže) budou žáci vytvářet informační leták a pokusí se navrhnout cyklotrasu pro danou přírodní oblast Evropy a zároveň si připraví krátký komentář ke svému letáku.

Otázky:

1. Vyjmenujte a ukažte na mapě vegetační pásy na území Evropy.

Tundra, tajga, listnaté lesy mírného pásu, stepi, polopouště a subtropická vegetace na pobřeží Středozemního moře.

2. Charakterizujte jejich faunu a flóru (doporučuji obrazový materiál v publikaci Kol. (1999): Ilustrovaný atlas světa pro nové století. Nakladatelství Reader's Digest Výběr, Praha.).

- *Tundra – mechy, lišejníky, sob polární, liška polární, zajíc bělák, mrož lední, medvěd lední*
- *Tajga – jehličnaté lesy (smrk, borovice, jedle, modřín), los evropský, vlk obecný, medvěd hnědý, rys ostrovid, jelen evropský, rosomák sibiřský*
- *Listnaté lesy mírného pásu – lesy byly v minulosti káceny pro pole a pastviny a nahrazovány smrkovými monokulturami, na severu jsou lesy mírného pásu tvořeny jehličnany a listnáči, zatímco na jihu spíše listnáči, buk lesní, habr, osika, dub letní, srnec obecný, kuny, veverky, liška obecná, vydra říční, zajíc polní, ježek západní*
- *Stepi – půdy velmi úrodné přeměněny na obilnice, trávy, hlodavci, ještěrky, supi, bezobratlí*
- *Polopouště – sukulentní rostliny, trnité keře, hlodavci, plazi*
- *Subtropická (středomořská) vegetace – dříve tvrdolisté lesy, které člověk odlesnil a místo nich druhotně vznikly macchie, dále borové lesy, olivové háje, plazi*

3. Jak se nazývá krajina přetvořená člověkem?

Kulturní.

4. Jaké byly hlavní důvody zásahu člověka do přírodní krajiny Evropy?

Člověk potřeboval pro svoji obživu obdělávat půdu a tak rozorával louky, kácel lesy, vysušoval mokřiny, přehrazoval řeky, aby mohl zavlažovat pole v období sucha. S rozvojem industrializace lidé začali využívat v masovém měřítku i nerostné suroviny, těžbou ničili další území, průmyslovými odpady znečišťovali ovzduší, řeky, jezera. S rostoucím počtem obyvatel bylo zapotřebí nových ploch půdy, takže pokračovalo rozsáhlé odlesňování. Přirozené lesy ubývaly i těžbou pro průmyslové účely, časem byly původní druhy stromů nahrazovány takovými, které rychleji dorůstaly do těžební velikosti, čímž se změnila nejen struktura lesů, ale i tvář krajiny.

Otázky:

1. Uveďte pár příkladů proč si myslíte, že lidé cestují?

Hlavním důvodem cestování většinou bývá dovolená, dále také návštěvy příbuzných, známých, služební cesty. Pro některé z nás může být cestování formou relaxace, adrenalinového vyžití, poznáváním odlišných kultur, načerpáním nové energie...

2. Jaký způsob cestování upřednostňujete?

Autem, autobusem, vlakem, letadlem, pěšky, na kole...

Doporučuji zařadit diskusi a rozpoutat výměnu názorů mezi žáky. Příklady otázek: Jaké formy alternativního cestování znáte? Např. agroturistika, ekoturistika, přírodní turismus (camping, tramping, jízda na kole...)... Jaká jsou pozitiva alternativního cestování? Např. šetrný k životnímu prostředí...

3. Víte co je to „evropský týden mobility“?

Je osvětová kampaň pro občany měst, které upozorňuje na problémy se stále narůstající automobilovou dopravou ve městech, a kterým zároveň nabízí možnosti a výhody udržitelných druhů dopravy. Např. v roce 2010 se kampaň zaměřila na téma Doprava a zdraví s heslem: „Prodluž si život – buď aktivní“.

Úkol:

Představte si, že jste zaměstnanci menší cestovní kanceláře, která se zaměřuje na aktivní dovolenou převážně na kole. Nabízí cyklozájezdy pro pohodáře ale i pro otrlé bikery v evropských krajinách. Vaším úkolem bude sestavit zajímavý informační leták a navrhnout cyklotrasu pro danou přírodní oblast Evropy. Zároveň si připravíte krátký ale zajímavý komentář k vašemu letáku, který by oslovil velký počet zájemců.

Doporučuji žáky rozdělit do dvojic nebo skupin už dva týdny dopředu před realizací této hodiny, aby si mohli shromažďovat obrázky, fotografie a informace k dané oblasti, kterou si vybrali. Dále je upozorníme na pomůcky, které budou potřebovat (lepidlo, nůžky...viz pracovní učebnice). Připravíme si pro každou dvojici (skupinu) slepou mapu Evropy, slepou mapu vybraných oblastí, školní atlasy světa a literaturu, která bude v hodině pro žáky k dispozici. Během pracovní činnosti žáků jsme v roli poradce, radíme, pomáháme a usměřňujeme je. Vyhotovené informační letáky necháme některé žáky prezentovat na konci hodiny anebo můžou posloužit jako motivační prvek při probírání jednotlivých oblastí a států.

3.3. INTEGRACE ZEMÍ

- **Zařazení** dílčího tématu *Integrace zemí* tematického okruhu Jsme Evropané v rámci průřezového tématu VMEGS v 9. ročníku ZŠ v předmětu zeměpis:

Učivo (zeměpis)	- mezinárodní hospodářské integrace
Očekávané výstupy (zeměpis)	- jmenuje příklady nejvýznamnějších světových hospodářských organizací a integrací, uvádí příklady jejich členů a zaměření - vyjmenuje hlavní orgány Evropské unie a uvede jejich funkci - ukáže na mapě členské státy Evropské unie
Učivo (dílčí téma)	- integrace zemí
Očekávané výstupy (dílčí téma)	- chápe důvody vedoucí státy ke sdružování do mezinárodních organizací - rozumí výhodám i nevýhodám vyplývajícím z členství - zná hlavní hospodářské, vojenské a další mezinárodní integrace
Realizace (dílčí téma)	- hra AZ-Kvíz

- **Podpora klíčových kompetencí:**

- využívat dříve osvojené učivo
- efektivně spolupracovat ve skupině
- dokázat uvést informace do souvislostí
- formulovat své myšlenky
- dodržovat pravidla hry

- Na začátku hodiny rozdělíme žáky na 2 skupiny a pak s nimi hrajeme hru AZ-Kvíz na téma Evropská unie a mezinárodní organizace.

Úkol :

Podle pokynů vyučujícího se rozdělíte na 2 skupiny. V každé skupině by měl být stejný počet žáků. Každá skupina si zvolí svého zástupce. Zástupci skupin na základě hry „kámen, nůžky, papír“ rozhodnou o tom, která skupina bude začínat hru. Základní pravidla soutěže vám upřesní vyučující. Pod každým políčkem, které je označeno číslem, najdete otázku. Úkolem celé skupiny bude na základě správného zodpovězení vylosovaných otázek spojit políčka tak,

aby vždy alespoň jedno políčko bylo na každé ze tří hran, které tvoří trojúhelník.

Bylo by vhodné, aby v každé skupině byl stejný počet žáků (nápadů na rozdělení žáků do skupin viz téma Rekordy Země). Necháme každou skupinu si zvolit svého zástupce, kteří na základě hry „kámen, nůžky, papír“ rozhodnou o tom, která skupina bude začínat hru. Základní pravidla hry najdeme na stránkách České televize <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1097147804-az-kviz/2286-pravidla-souteze/>. Navrhovaná hra v pracovní učebnici se od té v televizi liší tím, že když si žák vybere políčko, tak mu vyučující nesdělí nápovědu, kterou by tvořily počáteční písmena slov odpovědi, ale žáci najdou několik nápověd v podobě map, znaků a symbolů hospodářských organizací a integrací v pracovní učebnici. Nákras hracího pole najdeme v pracovní učebnici, který si můžeme překreslit na fólii a promítat zpětným projektozem. Získaná políčka označujeme na fólii dvěma různými barvami, políčko určené k náhradní otázce můžeme přeškrtnout. Jestli nemáme k dispozici zpětný projektor, tak hrací pole překreslíme na papír a získaná políčka můžeme označit samolepicími papírky. Následující otázky jsou pouze příkladem, tzn. že si je můžeme přizpůsobit svým potřebám.

Otázky k jednotlivým políčkům:

1. Kolik hvězd najdeme na vlajce Evropské unie (dále jen EU)? 12.
2. Vyjmenuj alespoň dvě výhody vstupu státu do mezinárodní organizace. *Např. spojení vojenských sil k obraně, volný pohyb zboží, financí, pracovních sil aj.*
3. Jedním ze základních symbolů EU je 9. květen. Jak tento den nazýváme? *Den Evropy.*
4. Uveď alespoň jednu nevýhodu vstupu státu do mezinárodní organizace. *Např. stát se vzdá určitých pravomocí ve prospěch vyššího celku.*
5. Vyjmenuj symboly EU. *Vlajka, hymna, motto, jednotná měna a Den Evropy.*
6. Co znamená zkratka NATO? *Severoatlantická aliance.*
7. Jak se nazývá jednotná měna EU? *Euro.*
8. Co znamená zkratka OSN? *Organizace spojených národů.*
9. V jakém roce vstoupila Česká republika do EU? *2004.*
10. Jaký je základní princip členství v NATO? *Základním principem je vzájemná pomoc při napadení nepřitelem.*
11. Kolik členských států nyní EU sdružuje? *27.*
12. V jakém roce se stala Česká republika členem NATO? *1999.*
13. Vyjmenuj pět nejdůležitějších institucí EU. *Rada Evropské unie, Evropská rada, Evropská komise, Evropský parlament a Evropský soudní dvůr.*

14. Kde má NATO sídlo? *Brusel.*
15. Jak se nazývá instituce, která je hlavním rozhodovacím orgánem EU? *Rada Evropské unie.*
16. Jak se nazývá volné sdružení Spojeného království a jeho bývalých kolonií? *Commonwealth.*
17. V jakém roce byla Česká republika předsednickou zemí v Radě Evropské unie? *V prvním pololetí roku 2009.*
18. Co znamená zkratka SNS? *Společenství nezávislých států.*
19. Vyjmenujte členské země EU pomocí mapy v pracovní učebnici. *Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko a Švédsko.*
20. Jak se nazývá světová organizace, která se zabývá ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a podporu jejich všestranného rozvoje? *UNICEF.*
21. Jaké země patří v současné době mezi tzv. kandidátské země Evropské unie? *Chorvatsko, Makedonie, Turecko a Island.*
22. Řekni alespoň 2 typy mezinárodních integrací kromě hospodářských a vojenských? *Např. environmentální - Greenpeace, finanční - Světová banka aj.*
23. Co je to eurozóna? *Je území EU, na kterém se užívá společná evropská měna euro.*
24. Co znamená zkratka OPEC? *Organizace zemí vyvážející ropu.*
25. Uveď alespoň tři příklady organizací, kterých je Česká republika v současnosti členem. *Např. EU, NATO, OSN, OECD, WTO, FAO, UNESCO aj. celý seznam na stránkách <http://www.icm.cz/clenstvi-cr-v-mezinarodnich-organizacich>)*
26. Jaký je základní cíl OSN? *Zachovat mezinárodní mír a bezpečnost a zajištění mezinárodní spolupráce.*
27. Jak se nazývá severoamerická dohoda o volném obchodu? *NAFTA.*
28. Jakou zkratku má organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj? *OECD.*

Náhradní otázky: (žáci vyberou buď ano nebo ne)

- ANO - **NE** Počet hvězd na Evropské vlajce má nějakou souvislost s počtem členských států.
- ANO** - NE Součástí eurozóny mohou být také mimoevropská území některých členských států.

- ANO - **NE** Do Společenství nezávislých států patří 15 bývalých svazových republik Sovětského svazu.
- ANO** - NE Mottem Evropské unie je „Jednotná v rozmanitosti“.
- ANO** - NE Formální hlavou Commonwealthu je britský panovník.

8. ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem sestavila vlastní návrh výuky průřezového tématu VMEGS na 2. stupni ZŠ z pohledu zeměpisu. Jedním z východisek pro tento návrh bylo hodnocení průřezového tématu VMEGS podle pojetí RVP ZV, kdy jsem sledovala postavení a význam tohoto průřezového tématu a roli zeměpisu při jeho realizaci. Dále jsem se inspirovala výsledky analýzy v ŠVP pilotních škol a dotazníkového šetření na základních školách v místě mého bydliště. Zjistila jsem, že na většině sledovaných škol je průřezové téma VMEGS realizováno formou integrace v souvislosti s učivem jednotlivých předmětů a že právě zeměpis je většinou považován za nejvhodnější předmět pro tuto integraci. Ze ŠVP pilotních škol bylo ve většině případů možné zjistit pouze zařazení tematických okruhů průřezového tématu VMEGS do jednotlivých ročníků a vyučovacích předmětů, ale nebylo možné vysledovat konkrétní formy realizace a rozpracování daného tematického okruhu do očekávaných výstupů a učiva. Hlavním „vodítkem“ pro tvorbu obsahové koncepce mého návrhu tedy byly přínosy průřezového tématu VMEGS stanovené v RVP ZV, očekávané výstupy tematických okruhů vzdělávacího oboru Zeměpis a klíčové kompetence.

Na základě předchozích analýz, shromáždění množství pramenů odborné i regionální literatury a učebnic zeměpisu jsem vytvořila vlastní koncepci výuky průřezového tématu VMEGS z pohledu zeměpisu na 2. stupni ZŠ. Učební materiál je koncipován do podoby pracovní učebnice a pro vyučující je také k dispozici metodická příručka propojená s učebnicí. Pracovní učebnice představuje soubor dovednostních aktivit a činností, které přispívají k rozvoji osobnosti žáka, vytvářejí příležitost pro jeho individuální uplatnění i pro vzájemnou spolupráci a komunikaci a vedou k naplňování klíčových kompetencí u žáků. Metodická příručka pro učitele je doplňkem k pracovní učebnici a nabízí ukázkou možného zařazení navrhovaných témat do vyučovacích hodin zeměpisu, odpovědi na veškeré otázky z pracovní učebnice, užitečné webové odkazy a hlavně návody, jak realizovat jednotlivé činnosti. Není samozřejmě nutné ve výuce realizovat všechny obsažené aktivity. Ty mají spíše posloužit jako zdroj inspirace a záleží na vyučujícím, které z nich vybere s ohledem na organizační podmínky a časové možnosti na konkrétní škole.

Ráda bych, aby pracovní učebnice učitelům zeměpisu nejen usnadnila zařazení průřezového tématu VMEGS do výuky zeměpisu, ale především zaujala žáky. Velice však záleží na motivaci, kreativitě a celkovém přístupu jak samotného pedagoga, tak každého žáka.

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

- ANDĚL, J., PIŠTOVÁ, J., SKOKAN, L. (1997): *Asie a Evropa: zeměpis pro základní školy a nižší ročníky osmiletých gymnázií*. Nakladatelství Prospektrum, Praha.
- BAAR, V., HOUDKOVÁ, Z. (2010): *Výchova k myšlení v globálních a evropských souvislostech*. Nakladatelství ČGS, Praha.
- BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH. (2008): *Ekonomie Evropské integrace*. Grada Publishing, Praha.
- BOUKALOVÁ, M. (1997): *Evropa - Od severního mysu po Sicílii*. Svojtka a Vašut, Praha.
- BUSTOVÁ, M. (2008): *Školní vzdělávací plán zeměpisu na gymnáziu (vyšší stupeň)*. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Katedra geografie, Brno.
- CONVEY, A., SPEAK, C. (1993): *A European Dimension in the Teaching of Geography*. The Geographical Association, Sheffield.
- ČERVENÝ, P. (2006): *Průřezová témata z pohledu zeměpisu*. In *Miscellanea geographica Universitatis Bohemiae occidentalis* 12. KGE ZČU, Plzeň, s. 29-34.
- GRÖSCHLOVÁ, A. (2006): *Evropská dimenze ve škole*. In: *Současné metodologické přístupy a strategie pedagogického výzkumu*. FPE, ZČU, Plzeň.
- HALOCHA, J. (1997): *The European Dimension in Primary Education*. In: Tilbury, D., Williams, M. (Ed.): *Teaching and Learning Geography*, Routledge, London, p. 231-240.
- HENRIK, J., TLACH, S. (2006): *Základy zeměpisných znalostí*. Nakladatelství ČGS, Praha.
- CHALUPA, P. a kol. (1996): *Světový oceán, Evropa*. Nakladatelství Alter, Praha.
- KALHOUS, Z., OBST, O. (2003): *Didaktika sekundární školy*. UPPF, Olomouc.
- KLIMENT, O. (1992): *Rekordy Země 1 – Neživá příroda*. Slovenská kartografie, Bratislava.
- Kol. (1999): *Ilustrovaný atlas světa pro nové století*. Nakladatelství Reader's Digest Výběr, Praha.
- Kol. (2001): *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha)*. MŠMT, Praha.
- Kol. (2004): *Školní atlas světa*. Nakladatelství Kartografie, Praha.

- Kol. (2005): Vstupujeme do evropského vzdělávacího prostoru, Díl. I Od koncepcí k inovacím vzdělávání, MŠMT, Praha.
- Kol. (2006a): Metodika Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech 1. díl. Scio, Praha.
- Kol. (2006b): Zeměpis 8 učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství Fraus, Plzeň.
- Kol. (2006c): Zeměpis 8 příručka učitele pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství Fraus, Plzeň.
- Kol. (2007a): Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. VÚP, Praha.
- Kol. (2007b): Klíčové kompetence v základním vzdělávání. VÚP, Praha.
- Kol. (2007c): Příručka příkladů dobré praxe. VÚP, Praha.
- Kol. (2008a): Zeměpis 9 učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství Fraus, Plzeň.
- Kol. (2008b): Zeměpis 9 příručka učitele pro základní školy a víceletá gymnázia. Nakladatelství Fraus, Plzeň.
- Kol. (2009): Svět do všech předmětů - Globální témata pro 2. stupeň ZŠ a víceletá gymnázia. Společnost pro Fair Trade, Brno.
- KÜHNLOVÁ, H. (1997): Vybrané kapitoly z didaktiky geografie I. Karolinum, Univerzita Karlova.
- LEHMANNOVÁ, Z. (ed.) (1996): Výchova k evropanství – kulturně historické souvislosti evropského procesu. VŠE, Praha.
- LORENC, P. (1998): Největší světadíl na Zemi. Nakladatelství Moby Dick, Praha.
- MATĚJŮ, P. (2006): Microsoft Publisher 2003 jednoduše. Nakladatelství Computer Press, Brno.
- MAŠEK, T., SEKYROVÁ, P. (2005): Malá ilustrovaná encyklopedie zeměpisu. Nakladatelství Svojtka & Co., Praha.
- MATUŠKOVÁ, A., DOKOUPIL, J. (2006): Integrovaná úloha geografie [online]. [cit. 27. 9. 2010.]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/189/INTEGRACNI-ULOHA-GEOGRAFIE.html/>>.

- ONDREJKA, K. (1992): Rekordy Země 1 - Neživá příroda. Slovenská kartografia, Bratislava.
- PASTOROVÁ, M., SLAVÍK, J. (2010): Příprava metodické podpory k výuce průřezových témat v základních školách a gymnáziích. VÚP, Praha.
- PALEČKOVÁ, J. a kol. (2007): Hlavní zjištění výzkumu PISA 2006. MŠMT, Praha.
- PRŮCHA, J. (1997): Moderní pedagogika. Portál, Praha.
- SCHULZE, M. a kol. (1997): Evropa: od Severního mysu po Sicílii. Svojtka a Vašut, Praha.
- SHENNAN, M. (1991): Teaching about Europe. Cassel Council of Europe Series, London.
- ŠUPKA, J., HOFMANN, E., MATOUŠEK, A. (1994): Didaktika geografie II. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Brno.
- TICHÁ, M. (2007): Multikulturní výchova a výchova k evropanství [online]. [cit. 15. 11. 2010.]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/1269/MULTIKULTURNI-VYCHOVA-A-VYCHOVA-K-EVROPANSTVI.html>>.
- VALENTA, J. a kol. (1997): Koncepce a tvorba učebnic. UPPF, Olomouc.
- VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M., MAHROVÁ, M. (2001): Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů (2). Nakladatelství Prodos, Praha.
- VOŽENÍLEK, V., FŇUKAL, M. (2001): Zeměpis 3 - Zeměpis oceánů a světadílů (2) - pracovní sešit. Nakladatelství Prodos, Praha.
- WALTEROVÁ, E. (1997): Objevujeme Evropu. Pedagogická fakulta UK, Praha.
- WALTEROVÁ, E. (2005a): Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech I [online]. [cit. 29. 9. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/112/vychova-k-mysleni-v-evropskych-a-globalnich-souvislostech-i.-cast.html>>.
- WALTEROVÁ, E. (2005b): Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech II [online]. [cit. 29. 9. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/113/vychova-k-mysleni-v-evropskych-a-globalnich-souvislostech-ii.html>>.
- WALTEROVÁ, E. (2005c): Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech – ukázka zpracování [online]. [cit. 29. 9. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/85/inspirace-k-realizaci-prurezoveho-tematu-vychova-k-mysleni-v-evropskych-a-globalnich-souvislostech.html>>.

WALTEROVÁ, E., JEŽKOVÁ, V. (2000): Žijeme v Evropě (Průvodce evropskou terminologií pro učitele a studenty učitelství). Pedagogická fakulta UK, Praha.

ZEMAN, V. (2006): Reforma školství v České republice. Člověk v tísní - společnost při ČT, Praha.

Internetové zdroje

- [1.] *Portál RVP* [2009 - 10 - 02]
<http://www.rvp.cz>
- [2.] *Výzkumný ústav pedagogický v Praze* [2009 - 10 - 02]
<http://www.vup.cz>
- [3.] *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR* [2009 - 10 - 02]
<http://www.msmt.cz>

Další internetové zdroje použité v pracovní učebnici a metodické příručce

- [1.] *Geografické rozhledy – Google Earth* [2010 - 10 - 30]
<http://www.geografickerozhledy.cz/gallery/casopis/76-1164137313.pdf>
- [2.] *Download Google Earth for PC* [2010 - 10 - 30]
<http://www.google.com/earth/download/ge/agree.html>
- [3.] *Aktivní cestování* [2010 - 11 - 01]
<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/6175/alternativni-cestovani.html/>
- [4.] *Evropský týden mobility* [2010 - 11 - 01]
<http://www.nakole.cz/clanky/715-evropsky-tyden-mobility-prilezitost-pro-cyklisty-ve-mestech.html>
- [5.] *Střední Dalmácie* [2010 - 11 - 01]
<http://www.chorvatsko.cz/stdal/stdal.html>
- [6.] *Živá příroda Evropy* [2010 - 11 - 01]
<http://www.zemepis.com/zpevropy.php>
- [7.] *Dánský Dannebrog* [2010 - 11 - 04]
<http://www.ct24.cz/kalendarium/58004-dansky-dannebrog-nejstarsi-stale-uzivana-vlajka-statu-sveta/>
- [8.] *Státní symboly* [2010 - 11 - 04]
http://www.hrad.cz/cz/stat_symboly/index.shtml

- [9.] *Vlajka* [2010 - 11 - 04]
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vlajka>
- [10.] *21. století* [2010 - 11 - 08]
<http://www.21stoleti.cz/view.php?cislocclanku=2009101916>
- [11.] *Jazyková politika Evropské unie* [2010 - 11 - 08]
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/5904/otazky.pdf>
- [12.] *CIA – The World Factbook* [2010 - 11 - 08]
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html#People>
- [13.] *Světová Nej* [2010 - 11 - 12]
<http://jindrichpolak.wz.cz/encyklopedie/svetnej.php#ostrov>
- [14.] *Fair Trade* [2010 - 11 - 15]
<http://www.fairtrade.cz/>
- [15.] *Info-Manuál Fair Trade* [2010 - 11 - 15]
<http://www.fairtrade.cz/files/texty/fairtrade/info-manual.pdf>
- [16.] *TEREZA, sdružení pro ekologickou výchovu* [2010 - 11 - 21]
<http://www.terezango.cz/>
- [17.] *Hlad* [2010 - 11 - 22]
<http://www.geografickerozhledy.cz/galery/casopis/8-1161864806.pdf>
- [18.] *Nejchudší země světa* [2010 - 11 - 22]
<http://www.geografickerozhledy.cz/galery/casopis/6-1161335600.pdf>
- [19.] *AZ-Kvíz pravidla* [2010 - 11 - 24]
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1097147804-az-kviz/2286-pravidla-souteze/>
- [20.] *Riskuj* [2010 - 11 - 30]
<http://sonnyq.blog.cz/1003/nostalgie-pocitacova-hra-riskuj>

Seznam odkazů obrázků

- [1.] *Zeměkoule - na obalu pracovní učebnice* [2010 - 10 - 28]
<http://www.komik.cz/obrazky/3199-ruce-zemekoule/>
- [2.] *Zebra* [2010 - 10 - 28]
<http://www.komik.cz/obrazky/3201-ruce-zebra/>
- [3.] *Otazník* [2010 - 10 - 28]
http://i.lidovky.cz/pes/08/033/pmidi/HPE21f1b9_200605032220_otaznik1.jpg

- [4.] *Zeměkoule* [2010 - 10 - 30]
<http://owebu.blogger.cz/obrazky/owebu.blogger.cz/obrazky/internet-logo.jpg>
- [5.] *Extra* [2010 - 10 - 30]
<http://tracyseeley.files.wordpress.com/2010/08/extra.jpg>
- [6.] *Google Earth* [2010 - 10 - 30]
http://earth.google.com/intl/cs/userguide/v4/tutorials/images/ge_startup.jpg
- [7.] *Gibraltar Airport* [2010 - 10 - 30]
<http://44degrees.files.wordpress.com/2009/06/gibraltar-airport-4.jpg?w=407&h=610>
- [8.] *Gibraltar* [2010 - 10 - 30]
<http://www.andalucia-travelguide.com/wp-content/uploads/2007/11/gibraltarrunway.jpg>
- [9.] *Skupinová práce* [2010 - 10 - 31]
http://portal.mpsv.cz/sz/local/hk_info/obrazky/jobklub.gif
- [11.] *Pastelky* [2010 - 10 - 31]
<http://www.cb.cz/vysoke.myto/titulnistrana/pastelky.gif>
- [12.] *Vykřičník* [2010 - 10 - 31]
<http://www.zzspak-odbory.wz.cz/obrazky/vykricnik.png>
- [13.] *Hlava* [2010 - 10 - 31]
<http://www.wethechange.com/wp-content/uploads/2007/12/brain-pic.jpg>
- [14.] *Cyklista* [2010 - 11 - 01]
<http://intranet.zas-me.cz/cyklista.gif>
- [15.] *Slepá mapa Evropy* [2010 - 11 - 01]
http://www.chorvatsko24.info/img/map_hr.png
- [16.] *Mapa Chorvatska* [2010 - 11 - 01]
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fe/Mapa_Chorvatska.PNG
- [17.] *Vlajka Chorvatska* [2010 - 11 - 01]
<http://geo-evropa.upol.cz/soubory/obrazky/vlajky/HR.gif>
- [18.] *Řeka Cetina* [2010 - 11 - 01]
http://www.chorvatsko.cz/stdal/pict/th_omis_8.jpg
- [19.] *Peručské jezero* [2010 - 11 - 01]
<http://www.chorvatske.cz/dalmacie/document/img/jezero-perucko-1.jpg>
- [20.] *Dinárské hory* [2010 - 11 - 01]
<http://www.zahory-zadoly.cz/getfile.php?type=file&IDfile=11&img>

- [21.] *Město Sinj* [2010 - 11 - 01]
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/be/Sinj_overview.jpg/800px-Sinj_overview.jpg
- [22.] *Vlajky* [2010 - 11 - 04]
http://vlajky.100plus.cz/images/titl_obr_gif.gif
- [23.] *Předloha vlajek* [2010 - 11 - 04]
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/44/Flag_types_gallery_cs.svg/591px-Flag_types_gallery_cs.svg.png
- [24.] *Nůžky* [2010 - 11 - 04]
http://blogs.babycenter.com/wp-content/uploads/2009/12/scissors_02svghi.png
- [25.] *Vlajka Itálie* [2010 - 11 - 04]
<http://www.statnivlajky.cz/data/flags/ultra/it.png>
- [26.] *Jazyk* [2010 - 11 - 08]
http://i.pravda.sk/09/082/skcl/P342d2dac_shutterstock_jazyk.jpg
- [27.] *Mapa Evropy* [2010 - 11 - 04]
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Member_States_of_the_European_Union_%28polar_stereographic_projection%29_CS.svg
- [28.] *Stupně vítězů* [2010 - 11 - 12]
<http://files.zskaznejov.webnode.cz/20000715130d0a31ca5/stupn%C4%9B%20v%C3%ADt%C4%9Bz%C5%AF.jpg>
- [29.] *Vestfjorden* [2010 - 11 - 12]
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/3c/Brennviksanden.jpg/800px-Brennviksanden.jpg>
- [30.] *Záliv Fundy za přílivu* [2010 - 11 - 12]
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/76/Bay_of_Fundy_High_Tide.jpg
- [31.] *Záliv Fundy za odlivu* [2010 - 11 - 12]
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cf/Bay_of_Fundy_Low_Tide.jpg
- [32.] *Lake Chargoggagoggmanchauggagoggchaubunagungamaugg* [2010 - 11 - 12]
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/05/Lake_Chaubunagungamaugg.jpg
- [33.] *Eyreovo jezero* [2010 - 11 - 12]
<http://www.kompas.estranky.cz/img/picture/2301/Eyreovo-jezero.jpg>
- [34.] *Victoriiny vodopády* [2010 - 11 - 12]
<http://g.idnes.cz/u/free.gif>

- [35.] *Jezero Titicaca* [2010 - 11 - 12]
http://t0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSsJ709IQUNPDsXCnX5hPU2r3p1KjFbDGBFAwVSzZX-UE1_Gn5
- [36.] *Velká útesová bariéra* [2010 - 11 - 12]
<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1b/GreatBarrierReef-EO.JPG>
- [37.] *Matterhorn* [2010 - 11 - 12]
<http://www.livefortheoutdoors.com/upload/536670/images/matterhorn.jpg>
- [38.] *Uluru* [2010 - 11 - 12]
<http://www.australiaadventures.com/images/uluru1.jpg>
- [39.] *Santorini* [2010 - 11 - 12]
http://www.decadevolcano.net/santorini/figures/aster_santorini.jpg
- [40.] *Grand Canyon* [2010 - 11 - 12]
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a1/Grand_Canyon_cloud.jpg
- [41.] *Zlom San Andrea* [2010 - 11 - 12]
<http://www.sci.muni.cz/~herber/quake/sanandreas.gif>
- [42.] *Fair Trade* [2010 - 11 - 15]
http://rlv.zcache.com/fair_trade_button-p145200368469920061q37f_400.jpg
- [43.] *Logo Fair Trade* [2010 - 11 - 15]
<http://www.biorenesance.cz/fotky4158/fairtrade.png>
- [44.] *Mič* [2010 - 11 - 16]
<http://www.fairtrade.cz/data/resized/files/obrazky/produkty/800x600-43c6-mic-volley.jpg>
- [45.] *Kavovník* [2010 - 11 - 18]
http://www.afrikaonline.cz/image/picture/200511080919_kava.jpg
- [46.] *Bobule kávy* [2010 - 11 - 18]
http://t1.gstatic.com/images?q=tbn:mIUZq051Ni_4ZM:http://www.subtropickerostliny.estranky.cz/archiv/iobrazek/48&t=1
- [47.] *Pražení kávy* [2010 - 11 - 18]
<http://gallery.photo.net/photo/10101695-md.jpg>
- [48.] *Café Forestal* [2010 - 11 - 18]
<http://www.fairtrade.cz/data/resized/files/obrazky/produkty/800x600-783d-kava-forestal-300x400.jpg>
- [49.] *Kakao* [2010 - 11 - 18]
<http://www.fairtrade.cz/data/resized/files/obrazky/produkty/800x600-523a-ciokaribi-peperoncino-300x400.jpg>

- [50.] *Čokoládové vajíčko* [2010 - 11 - 19]
<http://www.fairtrade.cz/13-vyrobky/82-cokoladove-vajicko-s-fair-trade-prekvapenim-ponchito/>
- [51.] *Čokoládová tyčinka* [2010 - 11 - 19]
<http://www.fairtrade.cz/13-vyrobky/94-cokoladova-tycinka-fairetta/>
- [52.] *Marmeláda* [2010 - 11 - 19]
<http://www.fairtrade.cz/13-vyrobky/100-marmelada-z-umbu-bio/>
- [53.] *Opice* [2010 - 11 - 19]
<http://www.fairtrade.cz/data/resized/files/obrazky/produkty/800x600-9e02-opice-plysova.jpg>
- [54.] *Mikina s kapucí* [2010 - 11 - 19]
<http://www.fairtrade.cz/data/resized/files/obrazky/produkty/175x130-eb43-mikina-gosypium.jpg>
- [55.] *Ježek* [2010 - 11 - 19]
<http://www.fairtrade.cz/data/resized/files/obrazky/produkty/175x130-adff-jezek-selyn.jpg>
- [56.] *Prase* [2010 - 11 - 20]
http://4.bp.blogspot.com/_H17Yp_Lv17I/SeDHGkJPASI/AAAAAAAAACqE/gxKM4Zjy6_A/s400/020314_1375_0051_lsls.jpg
- [57.] *Skupina lidí* [2010 - 11 - 23]
<http://www.sny.cz/img/sny-lidi.gif>
- [58.] *Nákres hracího pole AZ-Kvíz* [2010 - 11 - 23]
<http://sf.zcu.cz/rocnik07/cislo01/image527.gif>
- [59.] *Státy Evropské unie* [2010 - 11 - 24]
<http://www.ident.cz/files/AKTUALITY/eu.png>
- [60.] *Commonwealth* [2010 - 11 - 24]
http://uwsp.files.wordpress.com/2009/12/commonwealth_of_nations1.png
- [61.] *UNICEF* [2010 - 11 - 24]
http://nd01.jxs.cz/489/980/d75b16b9ed_38928678_o2.jpg
- [62.] *Greenpeace* [2010 - 11 - 24]
http://www.brandchannel.com/images/FeaturesProfile/profile_img1_greenpeace.gif
- [63.] *Světová banka* [2010 - 11 - 24]
<http://img2.ct24.cz/multimedia/images/3/295/middle/29420.jpg>
- [64.] *OECD* [2010 - 11 - 24]
http://www.topnews.in/files/oecd_1.jpg

- [65.] *NAFTA* [2010 - 11 - 24]
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/archive/2/20/20080718033558!NAFTA_logo.png
- [70.] *Sušení kávy* [2010 - 11 - 30]
<http://www.ekava.cz/obrazky/obsah/ekava-drying.jpg>
- [71.] *Slepá mapa řek v Evropě* [2010 - 11 - 30]
<http://www.enchantedlearning.com/europe/rivers/outlinemap/map.GIF>

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha 1: Dotazník pro učitele

Příloha 2: Seznam pilotních a dalších škol, na kterých bylo provedeno šetření

Dotazník pro učitele

Název tématu: **Průřezové téma VMEGS z pohledu zeměpisu na 2. stupni ZŠ**

(odpovědi lze rozvést ve zvláštní příloze)

1. Jaké jsou podle Vás smysl a cíle průřezového tématu VMEGS?

(pokuste se nastínit cíle obecněji z hlediska roviny vědomostí, dovedností, působení na hodnotovou orientaci žáků, a také ve vazbě na tzv. klíčové kompetence):

2. Jakou formu realizace průřezového tématu VMEGS jste na Vaší škole zvolili?

- a) jeho integraci do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů
- b) jako samostatný předmět
- c) jiná možnost (projekt, apod.)

3a. (v případě odpovědi 2a) Popište zařazení jednotlivých tematických okruhů průřezového tématu VMEGS do osnov podle Vašeho ŠVP (tj. do souvisejících vzdělávacích oblastí a oborů/předmětů, včetně zařazení do příslušných ročníků, nastiňte také stručně konkrétní témata/učivo a očekávané výstupy):

3b. (v případě odpovědi 2b nebo 2c) Charakterizujte tuto formu realizace z hlediska organizačního, metodického a obsahového (tj. konkrétní učivo a očekávané výstupy jednotlivých tematických okruhů průřezového tématu VMEGS):

4. Jaká je podle Vás role/význam zeměpisu při realizaci tohoto průřezového tématu? Rozved'te, prosím, podrobněji konkrétní učivo/témata, včetně očekávaných výstupů (získaných kompetencí), které probíráte v rámci zeměpisu ve vazbě na jednotlivé tematické okruhy průřezového tématu VMEGS:

5. Charakterizujte stručně metody a organizační formy, pomůcky a zdroje informací, které využíváte při této výuce:

6. Na jaké problémy nejvíce narážíte při výuce související s průřezovým tématem VMEGS?

7. Pokud chcete, zde můžete napsat jakýkoliv Váš názor/připomínku/podnět související s výukou průřezového tématu VMEGS či obecně zeměpisu v kontextu současné školské reformy:

Děkuji za Vaši ochotu a spolupráci.

Seznam pilotních a dalších škol, na kterých bylo provedeno šetření

Pilotní školy:

ZŠ Nuselská, Havlíčkův Brod

ZŠ Dr. J. Malíka, Chrudim

ZŠ Lesní, Liberec

ZŠ Londýnská, Praha 2

ZŠ Lysice

ZŠ Novoborská, Praha 9

ZŠ a MŠ Kosmonautů, Ostrava

ZŠ Táborská, Praha 4

ZŠ Žiškova, Turnov

ZŠ Vrané nad Vltavou

Vybrané běžné školy:

ZŠ Komenského, Horažďovice

ZŠ Blatenská, Horažďovice

ZŠ Šafránkova, Nalžovské Hory

ZŠ Střelské Hoštice

ZŠ Poděbradova, Strakonice

ZŠ F. L. Čelakovského, Strakonice

ZŠ Povážská, Strakonice

ZŠ Dukelská, Strakonice

Gymnázium Máchova, Strakonice

ZŠ Kubatova, České Budějovice

ZŠ Máj, České Budějovice